

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK SAYGILARI VE YARATICI
DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ**

TEZİ YAZAN
Ayşe BARIŞIK

Danışman : Doç. Dr. Binnaz KIRAN (Mersin Üniversitesi)
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat KOÇ
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK (Mersin Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / OCAK 2019

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201410065 numaralı öğrencimiz olan Ayşe BARIŞIK tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....
Üniv.Dışı - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Doç. Dr. Binnaz KIRAN
(Mersin Üniversitesi)

.....
Üniv. İçi - Jüri Üyesi: Doç. Dr. Murat KOÇ

.....
Üniv. Dışı - Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK
(Mersin Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

11 / 01 / 2019

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Çalışmam sırasında bana güç veren, yolunda ilerleyeceğim Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e ithafen...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim

11/01/2019

Ayşe BARIŞIK

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitim hayatımdan bu yana gerek akademik, gerek sektörel alanda sahip olduğum tecrübeleri paylaşarak sadece bu tezin ortaya çıkmasında değil, yeni bir akademisyenin alana dahil olmasında büyük katkısı olan, derin akademik donanımlara sahip olduğum halde, benimle her zaman taze bir akademisyen heyecanlıyla ilgilenen ve mütevazılığın en kıymetli hoca değerlerinden biri olduğunu bana öğreten değerli hocam, danışmanım, büyüğüm Sayın Doç. Dr. Binnaz KIRAN'a, değerli hocam, Doç. Dr. Murat KOÇ'a, Dr. Öğr. Üyesi Nurcan ÇİÇEK hayatım boyunca kararlarımda özgür bırakan, bana inanan ve sevgisini eksik etmeyen anneme, babama, canım kardeşime, çok değerli çalışma arkadaşlarıma ve gözlerindeki ışıqla hayatıma anlam katan, canım öğrencilerime, sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK SAYGILARI VE YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ

Ayşe BARIŞIK

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Binnaz KIRAN

Ocak 2019, 105 sayfa

Bu araştırmada ortaokul 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve yaratıcı düşünme becerileri çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında İstanbul ilinin Göktürk merkez ilçesine devam eden ortaokul 5-6-7-8.sınıf düzeyi öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, 209'u erkek, 206'sı kız olan toplam 415 basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilerek oluşturulmuştur. Araştırmada ölçme aracı olarak, araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu", Çuhadaroğlu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik-saygısı Ölçeği' (Kısa Form, 1965), Aksoy (2004) tarafından Türkçe'ye çevrilen öğrencilerin yaratıcılıklarını belirlemek amacıyla Yaratıcılık ölçeği (ne kadar yaratıcısınız?) Whetton ve Cameron'dan (2002) alınan "How creative are you?" adlı ölçekten yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05'tir. Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde cinsiyet, özel okul veya devlet okuluna devam etme değişkenlerine yaratıcı düşünme becerileri ve benlik saygısının farklılaştığı görülürken Sınıf düzeyine göre yaratıcı düşünme becerileri ve benlik saygısının farklılaşmadığı görülmektedir. Aynı zamanda yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olanların benlik saygısı daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Yaratıcı Düşünce, Öğrenci, Özel okul, Devlet okulu, Ortaokul

ABSTRACT

EXAMINATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' SELF-ESTEEM AND CREATIVE THINKING SKILLS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES THE SAMPLE OF ISTANBUL PROVINCE

Ayşe BARIŞIK

Master Thesis, Department of Psychology

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Binnaz KIRAN

January 2019, 105 pages

In this research, the effects of self-esteem on the secondary school students' (5th,6th,7th and 8th graders) creative thinking have been examined. The population of the study consists of the students of secondary school who attend the schools in the central district of Göktürk in İstanbul province during 2017- 2018 education year. The sample of the study was formed by a total of 415 students (209 boys,206 girls) with the method of simple random sampling. In this research, as scales of measurement, those have been used : “ Personal Information Form” which was developed by the researcher in compliance with the literature, “Rosenberg’s Self-Esteem Scale” (short form,1965) which was developed by Çuhadaroglu (1986) and Tuğrul (1994), “The scale of Creativity (How creative are you?)” translated into Turkish by Aksoy (2004) with the aim of measuring students’ creativity, and “ the scale of How Creative are you” taken by Whetton and Cameron (2002). The significance level is 0,05. The tools of data collection have been applied to the students by the researcher. Mann Whitney U test has been used with the aim of examining self-esteem in accordance with the levels of creative thinking skills. Besides, Kruskal Wallis test has been used to determine whether self-esteem and creative thinking skills differ considering the grade level.

When the results of the results of the research were examined, it had been observed that creative thiking skills and self confidence differ amongst thetwo genders, whether they are in private or public school.The other variable that may contribute to this difference would be the regular attendance to class. While creative thinking skills and selfeseem had been observed with those wtih high level of creative thinking skills.

Keywords: self-esteem, creative thinking, Self-respect, students, private schools, public schools, Junior high schools.

ÖNSÖZ

Çocukların birey olarak yaşam süresince anlam arayışı içinde olduğu, bilimsel gelişmelerin ve teknolojinin önemli bir ivme kazandığı küreselleşen dünyada benliklerini koruyabilmesi önemli bir husustur. Yapılan araştırmalar ışığında benlik kavramının korunmasının ve yükseltilmesinin gerekliliği ortaya koyulmaktadır. Çocukların benlik saygıları oluşturup, kendilerine olumlu ve olumsuz eylemlerin bilincinde olduğu bu duygu ve düşünceye sahip bireyler olabilmesi zor olabilmektedir.

Bedenimizde var olan bazı kaslar gibi yaratıcılık ve yaratıcı düşünme “kasları” da geliştirilmelidir. Tüm insanlar yaratıcılık yeteneği ile doğar ancak bunun geliştirilebilmesi, birçok faktöre bağlıdır. Yaratıcı düşünmenin gelişmesinde; öncelikli olarak aile, çevre, okul, öğretmen, kişinin benlik saygısı, düşünmeyi kolaylaştıran metot ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Yaratıcı düşünme becerisi ve benlik kavramının gelişimi yaş grubuna aynı zamanda her çocuğa göre farklılık göstermektedir.

Çocuğun okul öncesi döneminden itibaren yaratıcılık ve benlik kavramını desteleyen etkinlikler yapılmalıdır. Çocuğun yaşantısında bu etkinlikler önemli ölçüde yer almalıdır. Çocuklar çevredeki uyarıcılara ilgi duyar ve onları merak ederler. Çocukların ihtiyaçlarına uygun onları merak ve keşfetmeye teşvik edecek farklı uyaran ve ortamlar oluşturulmalıdır. Çünkü çocuklar farklı uyaranlarla karşılaştığında keşfetmek isteyecek, sorular yöneltecek, araştırmaya koyulacaktır. Çocukların keşfetme arzusuna değer veren, onlara şefkat gösteren, fikirlerinin önemli olduğunu hissettiren anne babalara ve eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Böyle ortamlarla buluşan ve büyüyen birey hem kendilerini önemli hissederek olumlu benlik saygısının gelişmesini destekleyecek, hem de onları keşif yapmaya, yaratmaya teşvik edecektir.

Gelişen teknoloji, ilerleyen bilim, kaotik insan ilişkileri, kişileri daha önce karşılaşmadığı problemlerle yüz yüze getirmiştir. Küreselleşen dünya içinde bireyler bu problemlere farklı çözüm yolları geliştirmeye yönelmiştir.

Yaşadığımız zamanda buluşların, icatların, farklılıkların içinde yaratıcılık kavramı önem kazanmıştır. Yaratma eylemi toplumu oluşturan üyelerden istenen, küreselleşen dünya içinde gerekli kılınan bir özellik olmuştur. Yaratıcılığın önemi ve yaratıcı düşünme becerisi gelişen toplumlarda gün geçtikçe dikkatleri üzerine toplarken yapılması gereken en önemli şey, çocuklara yaratıcılığın tanımı, anlamını kavratmak, çocuğun kendisine yönelik yorumları pozitif yönde tutabilmek, çocuğa keşif

yapabilecek ortamlar hazırlamak, çocukları bu konuda cesaretlendirip, desteklemektir. Böylece yaratıcı olmanın anlaşılmasında; çocuğun kendisine yönelik algıları, ailenin ve çevrenin tutumunun, sağlanan uygun koşulların yadsınamaz bir önemde olduğu ifade edilebilir. Benlik saygısı, düşünce ve düşünme becerilerine yön vermektedir. Benlik saygısıyla ruh sağlığı arasındaki ilişkinin önemi alan yazında belirtilmiştir. Ruhsal sorunların giderilmesi, bu konuda yapılacak sürecin bilişsel becerileri de etkileyeceği, mutlu ve üretken çocukların varlığını arttıracaktır.

Bu çalışmada amaç bireyin gelişim dönemleri içinde yaşadığı değişimlerle benlik saygısının yaratıcı düşünme üzerinde etkisinin araştırılmasıdır. Benlik saygısı yüksek veya düşük olan çocuklarda yaratıcı düşünme becerisinin araştırılması amaçlanmıştır.

11/01/2019

Ayşe BARIŞIK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KAPAK	I
ONAY	II
İTHAF	III
ETİK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ÖNSÖZ	VIII
İÇİNDEKİLER	X
TABLolar LİSTESİ	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ	XV

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Arka Planı	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Problemi	4
1.4. Araştırmanın Alt Problemleri	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmanın Hipotezleri	6
1.7. Araştırmanın Sayıltıları	6
1.8. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlıkları	6
1.9. Tanımlar	6

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ergenlik ve Gelişim Dönemi Özellikleri	8
2.1.1. Bedensel (Fiziksel) Gelişim	8
2.1.2. Bilişsel (Zihinsel) Gelişim	9
2.1.3. Psikososyal Gelişim	10

2.2. Benlik.....	12
2.2.1. Benlik kavramı.....	12
2.2.2. Benlik kavramının gelişimi.....	14
2.2.2.1. Benlik kavramının gelişimini etkileyen faktörler	15
2.3. Benlik kuramları	17
2.4. Benlik Saygısı	21
2.4.1. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	23
2.5. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme	26
2.5.1. Yaratıcılık	26
2.5.2. Yaratıcı Düşünme	28
2.5.3. Yaratıcı Düşünmenin Engelleri	29
2.5.4. Yaratıcı Düşünmenin boyutları.....	30
2.5.5. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyi Açıklayan Kuramlar	31
2.5.6. Yaratıcı Düşünmeyi Etkileyen Faktörler	35
2.5.6.1. Yaratıcı Düşünme ve Zeka	35
2.5.6.2. Yaratıcı Düşünme ve Cinsiyet	36
2.5.6.3. Yaratıcı Düşünme ve Çevre.....	37
2.5.6.4. Yaratıcı Düşünme ve Aile.....	38
2.5.6.5. Yaratıcı Düşünme ve Eğitim.....	39
2.6. Benlik Saygısı Ve Yaratıcı Düşünme Becerisi İle İlgili Araştırmalar.....	40

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Amacı.....	45
3.2. Araştırmanın Modeli.....	45
3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu	46
3.4. Araştırmanın Yapılışı (Prosedür).....	47
3.5. Veri Toplama Araçları	48
3.5.1. Rosenberg Benlik-Saygısı Ölçeği	48
3.5.2. Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (Ne Kadar Yaratıcısınız?)	49
3.6. Verilerin Analizi	50

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi	52
4.1.1. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyete göre incelenmesi Mann Whitney U testi sonuçları	52
4.1.2. Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre İncelenmesi	53
4.1.3. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre incelenmesi	53
4.2. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi	54
4.2.1. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyete göre incelenmesi	54
4.2.2. Öğrencilerin Benlik Saygının Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre İncelenmesi	55
4.3. Öğrencilerin benlik saygısının yaratıcı beceri düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi	56

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi:	58
5.2. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi:	60

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç	63
6.2. Öneriler	64

7. KAYNAKÇA .....

8. EKLER .....

9. ÖZGEÇMİŞ .....

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, okul türü, yaratıcı düşünme beceri düzeyleri ve sınıf düzeyi bakımından dağılımı (n=415).....	47
Tablo.2. Normallik Testine İlişkin Bulgular.....	51
Tablo 3. Yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	52
Tablo 4. Yaratıcı düşünme becerilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	53
Tablo 5. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları.....	54
Tablo 6. Benlik saygısının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	54
Tablo 7. Öğrencilerin benlik saygının öğrenim gördükleri okul türüne göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	55
Tablo 8. Öğrencilerin benlik saygılarının sınıf düzeyine göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları.....	55
Tablo 9. Benlik saygısının yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa No:****Şekil 1.** Araştırma Modeli 46

EKLER LİSTESİ**Sayfa No:**

8.1. Etik Kurulu Onay Belgesi.....	80
8.2. Kişisel Bilgi Formu.....	81
8.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	82
8.4. Yaratıcılık Ölçeği.....	83
8.5. Ölçeklerle İlgili İzin Belgesi.....	86

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Arka Planı

Bireyin yaşamda var olabilmesi kendisine verdiği önemle ilişiktir. Bireyin kendisine verdiği önem, yansıtıcı düşünme gücü, kendisini kabullenmesi benliğinin sosyo-duygusal boyutu olan benlik saygısının yansımasıdır (Coopersmith, 2007). Benlik Saygısı birey dünyaya geldiği andan itibaren gelişme gösterir. Benlik saygısına bağlı olarak, daha ilk yaşlardan itibaren çocukların yansıtıcı düşünerek; tutumlar, duygular geliştirmeleri onların nasıl değerlendirildiğine de bağlıdır. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren çevreyle kurduğu etkileşimde olumlu, olumsuz durumlarla karşılaşır. Olumsuz sonuçlanan eylemlerle karşılaştıklarında benlik saygılarında düşüklük gözlemlenilmektedir. Düşük benlik kavramı, çocuğun yeteneklerini kısıtlayabilmektedir. Yeteneği kısıtlanan birey istenilen performansı gerçekleştiremeyebilir (Plummer, 2007).

Benlik saygısının önemli bir görevi hayatta var olabilmek, gerçeklere uyumlu yaşabilmektir. Benlik saygısını güçlendirmek için çocuklara oluşturduğumuz çevresel faktörler de önemli bir yere sahiptir. Çocuğun yetersiz çevresel faktörler içinde yetişmesi duyuşsal ve bilişsel faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Çevik Büyüksahin ve Atıcı, 2009).

Benlik saygısını ortaya çıkaran güç, kişinin benliğiyle ilgili dönütlerin olumlu, olumsuz olmasıyla ilişkilidir. Benlik saygısı bireylerin küçük yaştan itibaren çevreyle kurduğu iletişim ve etkileşimin ürünü olarak çıkmaktadır. Dış çevrede yer alan kişilerin, bireye olumlu ya da olumsuz yaklaşımları, yüksek benlik saygısının ortaya çıkmasında etkilidir (Andre ve Lelord, 2001, Akt. Köse, 2015).

Çocuklara, okul öncesi dönemden itibaren birbirleri arasında bütünlük olmayan, ezberci anlayışa sahip, eleştirel bakış açısı kazanmamış, aktif öğrenme ortamının olmadığı eğitim programı sistem içerisinde yetersiz kalmaktadır. Bilgilerin teorik aşamasında kalan, pratiğe dökülemeyen, süreç değerlendirmesi yapılmayıp, ürün değerlendirilmesi yapılması eğitim sürecinin tıkanıldığını, işlevini yitirdiğini bizlere gözler önüne sermektedir (Koray, 2003).

Eğitim süreci planlandırılırken, yaratıcı düşünme becerisi kaynak alınmalıdır. Çünkü eğitimin en önemli amaçlarından bir tanesi özgün düşünen bireyler yetiştir.

Potansiyellerin farkına varan bu potansiyeli daha yukarı seviyelere taşımalarıdır. Günümüz şartlarında yaratıcı düşünme becerisi gerek sosyal bilimlerde de gerek sayısal bilimlerinde büyük bir önem teşkil etmektedir (Özden, 2000:119).

Kişiler yaşamları süresince bulunduğu çevrede birçok problemle karşılaşır. Toplum onlardan bu problemlerin farkında olmasını ve problemlere belli düzeyde çözümler üretmesini bekler. Yaratıcı düşünme becerisine her çocuk sahiptir. Bu beceri, eğitim ortamı düzenlenerek bu sayede daha yüksek potansiyele ulaşabilir. Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için hazırlanan eğitim programları iyi revize edilip hazırlanmalıdır. Eğitimin ilk basamağına gelmiş çocuklarda yaratıcılık becerisi yüksek olduğu düşünülür bu nedenle bu becerinin daha çok geliştirilmesi, hayata geçirilmesi gerekmektedir (Bessis-Jaqui, 1973; Akt., Erdoğan, 2006). Çocukların keşfetme isteği yaratıcı düşünme sürecini başlatan önemli bir unsurdur. Özellikle erken çocukluk döneminde çocukların diğer çocukluk dönemine göre daha yaratıcı becerilere sahip olduğu gözlenmektedir (Çetin, 2015). Ancak erken çocukluk döneminden sonraki dönemlerde bu becerinin ileri seviyelere taşınmadığı eleştirel yorumlarla bu becerinin söndürüldüğü görülmüştür (Fyle,1985; Akt., Erdoğan, 2006).

Okullardaki eğitim sistemine bakıldığında bilişsel anlamda başarı gösteren çocuklar çevreden daha çok kabul görmektedir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken husus çocukların yaratıcılıklarıdır. Bu durumdan yola çıkarak eğitimciler için önemli bir görev düşmektedir. Öğretmenler, çocukların yaratıcı düşünme becerisini arttıracak aktivitelere yer vermelidir. Aynı zamanda davranış ve eylemleriyle de çocuklara yaratıcı düşünme becerisiyle ilgili yol gösterici olmalıdır. Çünkü çocukların sadece bilişsel anlamda gelişmesi, yeterli değildir. Yaratıcı düşünme potansiyeli üst seviyede olan kişilere ihtiyaç vardır (Erdoğan, 2006).

Meador (2003)'e göre, yaratıcı düşünme süreçlerinde bireyler önemli bir güce sahiptir. Kişisel ve toplumsal sorunlarla karşılaştıklarında bu yaratıcı düşünme süreçlerini uygular ve hayata geçirirler. Problemlerini yaratıcı düşünme becerileri sayesinde çözerler. Aynı zamanda bireyler, problemlere farklı bakış açısıyla bakabilir ve bu problemlere özgün çözüm önerileri sunabilirler. Bireylerin yaratıcılık düzeyi, bireysel farklılıkları belirginleştirir. Çocuklar eğitim süresince sorun çözme becerisini öğrenerek bunu geliştirir (Aktamış ve Ergin, 2007). Çocukların kendi çabalarıyla bireysel olarak ortaya çıkarmış olduğu bilişsel modeller yaratıcı imgelemenin bir ürünüdür. Yaratıcı imgelem çocukların kendi hayali ürünüdür. Algılarıyla, öznel yorumlarıyla ilgisi olmamakta, çocuğun salt düşsel öğeleridir (Limont, 2003 akt:

Kadayıfçı, 2007). Buradan hareketle yapılan bu araştırmada devlet okullarında ve özel okullarda okuyan kız ve erkek öğrencilerinin benlik saygıları ve yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyet, öğrenim gördüğü okul türü, sınıf düzeyleri değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği ve benlik saygısının yaratıcı düşünme becerilerine göre farklılığı incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bilimsel araştırmalar benlik saygısı ile bilişsel süreçler ve zihinsel aktiviteler arasında ilişki olduğunu ifade etmektedir (Justo, 2008). Ayrıca benlik saygısı birçok faktörle etkileşim içinde olup şekillenmektedir. Kişinin oluşturduğu benlik saygısı üzerinde; ebeveynleriyle kurduğu iletişim, akranlarıyla yakınlığı, uyumu, akademik başarı, saygınlık ve bireye karşı yöneltilen duygu ve düşüncelerin önemli bir etkisi vardır. Yani kişinin aile yaşantısı, cinsiyeti, yaşı, sosyo-ekonomik düzeyi benlik saygısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu doğrultuda yüksek benlik saygısına sahip birey mutlu ve huzurlu bir yaşam içerisindeyken, benlik saygısında netlik yaşamayan bireyler kaygılı ve stresli bir yaşam sürdürmektedirler. Benlik saygısı olumsuz gelişen çocukların stres yaşadıkları ve kaygı durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrenciler okul hayatıyla tanıştığı andan itibaren eğitim programları arasında, rekabetin olduğu ortamda yeterince stresli bir yaşam sürmektedirler. Öğretmenlerinin ve ebeveynlerin çocuklardan beklediği iyi bir not alma beklentisi öğrencilerin kaygı düzeyinin yükselmesine neden olmaktadır. Yaşanılan bu kaygı durumları öğrencinin zihinsel becerisini etkilemektedir. Ergenlik döneminde bireylerin gelişimsel ödevlerini gerçekleştirebilmesi ve beklenen becerileri kazanabilmesi için olumlu bir benlik saygısını kazanmış olması gerekmektedir. Bu doğrultuda gelişim ödevlerini ortaya koyabilmek de benlik saygısını da iyi yönde etkileyecektir (Kayapınar, 2006).

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve yaratıcı düşünme becerilerini çeşitli değişkenlerin açısından incelemektir. Aynı zamanda yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre benlik saygısını incelemektir. Ergenlik dönemi benlik saygısının olduğu en önemli bir evre olarak kabul edildiğinden bu dönemde benlik saygısını oluşturan, şekillendiren, benlik saygısına yön veren faktörleri inceleme, pozitif benlik saygısı oluşturmak için öğretebilir zamanda doğru bakış açısıyla gereken düzenlemeler oluşturmayı, planlamayı sağlayacak istenilen sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilecek sonuçların bireyde yaratıcı düşünme becerini geliştirmek için yapılacak yeniliklere, benlik saygısını yükseltmek amacıyla alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmada; ortaokul öğrencilerinin benlik saygısının yaratıcı düşünme düzeylerine göre incelenmesidir. Ayrıca yaratıcı düşünme becerileri ve benlik saygıları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır? Sorusuna yanıt aranmaktadır.

1.4. Araştırmanın Alt Problemleri

- 1 Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türü ve sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 2 Öğrencilerin benlik saygıları cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türü ve sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3 Öğrencilerin benlik saygılarının yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Günümüzde kişilik oluşumuna yön veren benlik saygısı kavramı, bilim adamları tarafından araştırma konusu olma durumu devam etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda benlik saygısı kavramının birçok açıdan insan hayatında önemli bir yeri olduğu ifade edilmiştir. Özellikle literatür incelendiğinde bu kavramın ruh sağlığı bakımından önemi üzerine durulmuştur. Birey dünyaya geldiği andan itibaren keşfetme dürtüsüyle dolu olup, fikirlerini söylemede, karar vermede, arzu ettiği gibi tutum ve davranış sergilemek isterler. Ebeveynler ve okul içerisindeki öğretmenler çocukların bu seçimlerini, tutum ve davranışlarını kontrol etmek istemektedir. Dış çevrenin kontrol etme çabası; çocukların benlik saygısını, yaratıcı düşünme becerisini, karar verme becerisini ve keşfetme isteğini olumsuz açıdan etkilemektedir (Kutlu vd., 2007).

Küreselleşen dünyada yarış içine atılmış, diğerlerinden farklı olmayı başaran zihinsel yetenekleri aktif kullanabildiği zaman benliğine yönelik olumlu bakış açısı geliştiren bireylerin varlığı saptanmaya çalışılmıştır. Bireyin kendi benliğine yönelik oluşturduğu tutum, toplumsal yaşantı içerisinde var olması ve akademik anlamda

başarılı olma yolunda gerekli adımları atabilmesi açısından oldukça önemlidir (Erşan ve ark. 2009).

Alan yazın incelendiğinde aile içerisinde ve okul ortamında öğrencilerin yaşantıları doğrultusunda kendi benliklerine yönelik duygu ve düşünceler oluşturduğu, bu duygu ve düşüncelerin ruh sağlığını etkilediğini, bu duyuşsal özelliklerin yaratıcı düşünme gibi zihinsel faaliyetleri de etkileyebileceği saptanmıştır. Bu bağlamda çocuklara yönelik yaratıcı düşünme, yaratıcı problem çözme yeteneklerini kullanmaya yönelik pek çok psikoeğitim programlarının varlığı dikkat çekmektedir (Hiçdurmaz ve Öz, 2011: 76).

Çalışmalar, her insanın yaratıcı düşünme potansiyeli içinde dünyaya geldiğini göstermektedir. Yaratıcı düşünme becerisi belirli bir bilgi sahibi olan insanlara özgü bir beceri olmadığı, tüm insanlarda mevcut sadece uygun ortamlar sağlandığında, desteklendiğinde açığa çıkan bir beceri olduğu ifade edilmektedir. Bu koşullar doğru ve sağlıklı bir şekilde oluşturulduğunda bireyin yaratıcı düşünme becerisi geliştirebilir, Bu durumda eğitim öğretim etkinlikleri için oluşturulan plan ve programların yaratıcı düşünme becerisini temel alarak oluşturulması önemli olmaktadır (Karakuş, 2001).

Alan yazında benlik saygısı ve yaratıcılık konusunda, birçok çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir. Son zamanlarda hızla gelişen teknoloji ve ilerleyen bilim ışığında düşünme becerileri, üretme faaliyetleri önem kazanmıştır. Yazılan makale ve tezler incelendiğinde yaratıcılık kavramı üzerine sayısızca çalışmalar sunulduğu gözlenmektedir. Fakat düşünme becerilerinin okullarımızda uygulanmasının önemi ile ilgili özgün araştırmalara ihtiyacın var olduğunu belirtebiliriz. Yapılan araştırmaların yaratıcı düşünme becerileri kapsamında okul içi okul dışı aktivitelerin ayrıntısıyla belirlenmesi, bu etkinliklerde tıkanan, eğitimi sekteye uğratacak yönlerinin tespit edilmesi, bu tespitler ışığında eğitimcilerin düşüncelerine danışarak eğitim programlarının yeniden revize edilmesi yarar sağlayacaktır.

Benlik olgusunun bireylerde nasıl oluştuğu, benlik saygısını çocukların nasıl yükseltileceğine yönelik bakış açılarının öğrenilmesi, yaratıcı düşünmenin boyutları, engelleri, yaratıcılığı etkileyen faktörler, yaratıcı düşünme becerisi ve benlik saygısı olgusunu konu edinen alan yazının detaylı bir şekilde incelenmesi, araştırılması bilime katkı sunması açısından önemli katkılar sunması beklenmektedir.

1.6. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen hipotezler aşağıda verilmiştir:

Hipotez 1.1: Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 1.2: Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 1.3: Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2.1: Öğrencilerin benlik saygıları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2.2: Öğrencilerin benlik saygıları okul türüne göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2.3: Öğrencilerin benlik saygıları sınıf düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2.4: Öğrencilerin yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre benlik saygıları farklılaşmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmanın temel sayıtları olarak; katılımcıların ölçeklerdeki sorulara içtenlikle ve doğru cevapları verdiği varsayılmıştır.

1.8. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlıkları

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2017-2018 Öğretim yılında İstanbul, Eyüp ilçesine bağlı Göktürk semtinde bulunan devlet ve özel okullarda okumakta olan 5, 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırma “Yaratıcılık Ölçeği” ve “Rossenberg Benlik Algısı Ölçeği” nde yer alan sorular ve ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Benlik: Benlik, bireyi birey yapan, onu diğer bireylerden farklı kılan eylerimizin, beğenilerimizin, düşüncelerimizin organize olmuş halidir. Örgütlenmiş bir sistem içerisinde var olur. Benlik kavramı (self concept) kişinin kendi iç dünyasını öznel bakış açısıyla tüm hatlarıyla kavrayış sürecidir (Yörükoğlu, 2004).

Benlik Saygısı: Benlik saygısı, kişinin benliğine yönelttiği olumlu ve olumsuz tutumlarının tümüdür (Rosenberg, 1965).

Yaratıcılık: Yaratıcılık, daha önce öğrenilmiş zihinde yer alan bilgilerden yola çıkarak bu bilgileri öğrenilmiş bilgilerle ilişkilendirerek özgün, orijinal bilgiler ortaya çıkarmaktır (Soylu, 2004).

Yaratıcı düşünce: Yaratıcı düşünme, bilişsel etkinlikleri içerirken yaratıcılık, bilişsel ve performansla ortaya çıkan süreçleri de kapsamaktadır (Doğan 2005).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, öncelikle ergenlik dönemi ve özellikleri, benlik kavramı, benlik saygısı, yaratıcılık, yaratıcı düşünme, yaratıcılığın engelleri, yaratıcılığın boyutları, yaratıcı düşünme kuramları, yaratıcı düşünmeyi etkileyen faktörlere yer verilmiştir. Daha sonra ise benlik saygısı ve yaratıcı düşünme ile ilgili araştırmalar gelmektedir.

2.1. Ergenlik ve Gelişim Dönemi Özellikleri

Ergenlik dönemi gelişimsel açıdan önemli bir evredir. Bu dönemde görülen farklılaşma duyuşsal alanda, bilişsel alanda ve fiziksel alanda görülmektedir (Steinberg, 2001). Ergenlik dönemi pek çok faktörlerin bileşeni ile ortaya çıkan bir süreçtir. Bu nedenle ergenlik döneminin seyrini açıklamak tek bir etmenle yeterli olmayacaktır. Bu durum ergenliği ifade ederken sürecin sığ kalmasına neden olabilmektedir. Bu dönem bireylerin tüm gelişim alanlarına etki eden, bilişsel, sosyo-duygusal, psikomotor tüm gelişim özelliklerine farklılık getiren bir evredir (Yavuzer, 2002).

2.1.1. Bedensel (Fiziksel) Gelişim

Ergenlik evresine girme zamanı hakkında araştırmacıların birbirine karşıt düşünceleri bulunmaktadır. Bu evreye giriş yaşı olarak kız çocuklarımızda 10 ve 12 yaş aralığı kabul edilmektedir. Aynı durum erkeklerde ise 12 ile 14 arasında olduğu belirtilmektedir (Akt: Turan ve Ceylan, 2003). Bu evrede hormonlar salgılanmaya başlar ve östrojen ve testosteron hormonları ile ergenlerde değişimler başlamaktadır. Bu evrede ilk kızlar etkilenmektedir. Hızlıca değişme gösteren ergenlerde cinsiyet özellikleri ortaya çıkmaktadır.

Kızların ergenliğe girme süreci erkeklerden yaklaşık iki yıl önce olmaktadır. Fakat erkekler daha hızlı gelişim gösterdikleri için vücut ağırlığı bakımından kızlara göre daha ağır olabilmektedirler. Kızların boyu, kilosu kısaca vücut endeksi erkeklerle oranla ilkököl döneminde daha geridir. Ergenlik dönemine gelen kızlar erkeklerden daha uzun bir boy grafiğine sahiptir. Kızlar ortaokul yıllarının ilk dönemlerinde erkeklerle oranla daha fazla kilo endeksine sahiptir. Bu doğrultuda kızlar erkeklerle

oranla daha hızlı gelişim göstermektedir. Erkekler, kızlardan iki yıl sonra kilo endeksini arttırarak kızları fiziksel gelişim açısından geride bırakacaktır (Aydın, 2005).

Ergenlik döneminde yaşanan fiziksel gelişimler kalıttan etkilenmektedir. Birey dünyaya geldiği an itibariyle genetik kodlarıyla programlanmıştır. Anne ve babasından aldığı kodlarla her birey gelişiminde bireysel farklılıklar oluşturmaktadır. Bu genetik kodlara yaşanan coğrafya ve iklim olayları da eklenmektedir. İklim olayları bireylerin birçok gelişim alanında önemli bir faktör olarak rol oynamaktadır. Bireyin beslenme şartları da fiziksel gelişiminde rol oynamaktadır. Seçtiği besinler ergenlerin vücut endeksinin farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda organizma sağlıklı beslenme şekline gereksinim duymaktadır (Ataman, 2004). Sonuç olarak, ergenlik dönemine girmiş bireylerin boy, ağırlık vb. değişimlerin başlangıcı bazı faktörlere göre değişimler göstermektedir. Bu faktörler ebeveynlerden alınan kalıtsal özellikler, zihinsel faaliyetler, yaşanan iklim olayları, beslenme şekline göre farklılıklar göstermektedir.

2.1.2. Bilişsel (Zihinsel) Gelişim

Ergenlik dönemine giren bireylerin gelişim alanları değişim gösterdikçe zihinsel becerisi de olgunlaşmaktadır. Fiziksel olarak yaşanan farklılaşmadan sonra sıra bilişsel becerilerin gelişmesine gelmektedir. Birey bu evrede farklı bakış açılarına sahip olmakta, dış dünyaya karşı değişimler ve olgunlaşma süreci içine girmektedir. Bu evrede birey yeni düşünce biçimleriyle tanışır. Somut düşünce tarzı bu evrede soyut düşünce tarzına yerini bırakır. Soyut düşünce biçimi bu evrede bireyin kazandığı bir düşünce biçimidir (Onur,2004). Bu bilgilerle bilime ışık tutan en önemli bilim adamı Piaget'tir. Bu evrede bilişsel gelişimleri tüm detaylarıyla farklı düşünme biçimleriyle soyut işlem evresi ergenlerin en kritik evresidir. Bu evreye gelebilmek için gerekli bilişsel olgunlaşmaya ulaşmak gerekmektedir (Ataman, 2004).

Piaget (1974) bilişsel gelişimlerin yaşandığı evrenin somut işlemler evresinden sonrasında yaşanacağını belirtmiştir. Bu evrede somut düşünme biçimi yerini soyut düşünme biçimine bırakmaktadır. Görülen, hissedilen bilginin, görülmeyene, bilinmeyene doğru ilerlediğini ifade etmiştir (Akt: Arı,2003). Birey bu evrede yaşamını sürdürürken sosyal hayatın tam anlamıyla içine girmiş, etkileşimin yüksek olduğu evrede bulunmaktadır. Birey ergenlik dönemiyle olgunlaşma sonucunda yaşamadığı bakış açısıyla hayatına yön vermektedir. Bu doğrultuda birey hipotetik, tümevarımsal gibi farklı düşünme biçimlerine sahip olmakta, geleceğine yöne vermektedir. Bu

düşünme tarzları sayesinde ergenler somut düşünme tarzından uzaklaşarak soyut ve tümevarım düşünme tarzına sahip olmuştur (Yavuzer, 2002).

Thomas (1973) ergenlik evresinde kişi somut varlıklar yerine soyut olgularla, vakit kavramını kavrayarak, kısa zamanlı ihtiyaçlarından uzak bakış açılarıyla bilişsel düşünme tarzı, dış dünyayla etkileşim yaşama becerileri gelişim gösterir (Akt: Yavuzer, 2005).

2.1.3. Psikososyal Gelişim

Ergenlik döneminde önemli bir evre de psikososyal gelişimin gerçekleştiği evredir. Ergenler bu evreye girdiklerinde salgılanan hormonlar nedeniyle farklı değişimler içine girmektedir. Çocukluktan bu yana yaşadığı bedeni artık farklılaşmaktadır. Çocukluktan ayrılan kişinin ergen bir yetişkin gibi kimlik oluşturmaya biraz güç olmaktadır. Bu doğrultuda yetişkin gibi kimlik oluşturma çabası bazı zamanlar da yanında bir takım sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Arı, 2003).

Kılıç (2009)'a göre ergenlik dönemine girmiş bireyleri yetişkin olarak nitelendirmek doğru olmayabilir. Aynı şekilde bu dönemdeki bireyleri çocuk olarak nitelendirmekte de doğru bir ifade değildir. Kişiler bu ergenlik evresine girdiklerinde yaşananları sorgulamaya alarak kendine ait bir kimlik edinme girişimine girecektir. Dış çevrede akranları ve diğer insanlarla nitelikli ilişkiler kurma çabası içinde, sosyal ve toplumsal hayatın verdiği sorumlulukları kabul edecek, vücudundaki değişimlere uyum sağlayacak, ebeveynlerinden özerk duygusal yapı geliştirecek, özerk yapısı ile kendisine ait değerler sistemi oluşturacak, davranışlarını kontrol edebilecek olgunluğa erişecektir. Birey özerk olan duygusal yapıya kavuştuğunda dış dünyayla kurduğu iletişimde sevinçten çok biraz huzursuzluk yaşadığı belirtilmiştir.

Erikson bilim dünyasına kazandırdığı kuramlarında ergenlik dönemine “Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası” adını vererek bilim dünyasına ışık tutmuştur. Birey bu evrede, problem çözme becerisindeki olgunluğu ve özerk duygusal yapıya kavuşma sonucunda sorgulamalar yaparak kimlik bulma girişiminde büyük adımlar atmaktadır. Bu arayış ergenlik döneminin kazanımıdır. Arayış olumlu gerçekleşirse birey rol karmaşası diye adlandırılan kaotik sürecin içine girmeyecektir (Selçuk, 2005). Erikson'a göre bireyler gelişim dönemlerinde yaşaması ve bunu başarıyla sonuçlandırması gereken krizlerle karşı karşıyadır. Bu krizler başarılı ya da başarısız atlatılabilmektedir. Ergenlik döneminde yer alan krizlerin nedeni kimlik oluşturma çabasıdır. İç dünyasına

kendi kimliğine yönelik sorular yöneltmekte cevaplar aramaktadır. Bu bunalıma çözüm yolu arayışı içinde atlatmaktadır. Çözüm yolu başarılı ise rol karmaşası olmayan bir ergenlik dönemi ile karşı karşıyadır. Birey bu döneminde farklılaşan bedeni ve oluşturduğu değerler sisteminin kazandırdığı sorumluluk bilinci ile yetişkin bir birey olma çabasında iç dünyasına yönelik zihinsel ve sosyal konuları içeren değerlendirmeler yapmaktadır. Bu değerlendirmeler içerisinde birey çözüm yolu bulma konusunda başarısızlıkla karşılaştığında rol karmaşası ile baş başa kalmaktadır. Kendi benliğini arama yolunda çaba her ergenin karşılaştığı doğal bir durumdur. Bu çaba ile birey kendine ait bir benlik ve kimlik edinmiş, yeni sorumluluklar edinmiştir. Bu kimliğiyle kendi özerk yapısını hayata geçirerek tek başına kararlar vermektedir. Bu kararlar sonucunda kendisine ait bir değerler sistemi oluşturmaktadır (Steinberg, 2007).

Ergen sarf ettiği kimlik bulma çabasını başarısızlıkla sonuçlandığını gördüğünde rol bunalımı yaşamaktadır. Rol bunalımı yaşayan birey gelişim döneminde doğal bir süreç olan çatışmaları başarısızlıkla sonuçlandırmıştır (Aydın, 2005). Ergenin kendi kimliğini edinme çabası ve yaşadığı rol bunalımı nedeni ile Kuzgun (1986)'a göre bu evredeki kişiler ilerdeki yaşamını karşılayacak mesleklerine karar verirken birkaç aynı anda yönelmekte ve tam anlamıyla karar alamamışlardır (Akt: Selçuk, 2005). Ergenlik döneminde yaşanan tüm gelişim evreleri olumlu yönde ilerlediğinde psikososyal gelişimler de bu yönde ilerlemektedir. Gürses (2007)'e göre ergenlik döneminde bulunan birey karşısındaki kişilerin durumlarını anlamada daha başarılıdır. Bu doğrultuda empati kurma becerisi en çok bu evrede gelişim göstermektedir. Ergen bu evrede paylaşmayı öğrenmekte duygusal farkındalık kazanmaktadır. Bu yaş grubunda bulunan bireyler sadece duyduklarını değil beden diliyle de iletişim kurmayı geliştirmiştir. Birey, dış çevrede var olan insanlarla iletişim kurarken göz kontağını anlamada daha bilinçli, yüz ve mimikleri yorumlamada daha başarılıdır. Ergenlik döneminde bulunan bireylerin yaşanan olaylara karşı geliştirdiği bakış açısı sadece kendi penceresiyle sınırlı değildir. Bu evrede bireylerin sadece kendi çıkarları ve beklentilerini düşünme çabası yerini toplumsal ahlak ilkesi doğrultusunda olan bir bakış açısına bırakmaktadır. Haksız olan taraf yerine haklı olanı tutma doğru bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Ergenlik döneminde zihinsel gelişimler, sosyo-duygusal gelişimleri de beraberinde getirmektedir. Bireyde yaşanan duygusal ve zihinsel gelişimler sosyal hayatta felsefi bir pencereden bakabilme becerisi kazandırdığı belirtilmiştir. Toplumsal hayat içinde yaşanan durumları daha kaotik görmeye başlayan

birey, konuyla ilgili bakış açısı geliştirmeyi önemli kıldığı bir düşünce yapısına kavuştuğu görülmektedir (Kırtıl, 2009).

2.2. Benlik

Benlik, insanın kendisini değil kendisi dışında var olanları algılayıp, onlara düşünce ve duygu geliştirmesi tutum oluşturması olarak kabul edilmektedir. Objektif değil sübjektiftir. İnsandan insana farklı bakış açıları kazanır. Burada benliği meydana getiren alt yapı olarak kabul ettiğimiz benlik kavramı, benlik saygısı ve bu değişkenlerle ilgili olarak kuramlar, gelişimi, etkileyen faktörler yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.1. Benlik kavramı

1800’lü yıllardan beri araştırma yapılan benlik kavramı yaklaşık son 30 yıldır toplumlararası ve sosyal psikolojide tekrardan uğraş konusu haline gelmiştir (Kağıtçıbaşı 2008). İlk başlarda ele alınan benlik kavramının 1970’lere kadar çok boyutlu incelenmediği görülmektedir. Ancak 1970’ten sonraki çalışmalar incelendiğinde birden fazla boyutu olabileceği düşünülmeye başlanmıştır (Bracken ve ark., 2003).

İlgili alanyazın incelendiğinde benlik kavramı ile ilgili olarak bir çok açıklamanın olduğu dikkate çekmektedir. Bunlardan Pajares (2002) benlik kavramının, bireyin özüne ait zihinsel süreçleri kontrol edebilmesi, öğrendiklerini, yeteneklerini vb. bu güçlerin kendisinde olan varlığına ait yansıtıcı görüşlerini içeren muhakemelerinden oluştuğu, Sam (2010) ise benlik kavramının, bireyin iç dünyasında var olan kişiliğinin başlangıcını oluşturan tutum, düşünce ve eylemlerin bütününe içerdiğini belirtmektedir. benlik kavramının kişinin kültürel ve cinsel kimliğine bakış açısını da içine alan, bir beceri için yeterliliği, bunu yansıtabilmeyi ve kendisiyle ilgili öznel yorumları kapsadığını söylemektedir (Trawick ve Swith, 2013).

Benlik kavramı, insanın iç dünyasıyla var eden, eylemleri, kişisel yorumlamalarıyla, duyuşsal tüm özellikleriyle bütünlük kazanmış olarak nitelendirilmektedir (Yörükoğlu 2007). Gallahue’ye (2003) göre benlik kavramı yaşantılar sonucu oluşur. Bireyler kendileri hakkında, bir beceriyi başarıp başaramayacağını, tutumlarını, davranış ve yorumlarını, tercih ettiği şeyleri, buluşları ve pek çok bilgiyi yaşantı sonucu elde etmektedir. Ayrıca çevreyle kurduğu etkileşim

sayesinde de bir çok sonuca ulaşmaktadır.

Yani çocukların, diğer insanların kendilerinden beklenti ve isteklerini sorgulayarak, iç dünyalarında yorumlamaktadırlar. Böylece benliklerini değerlendirirken bu düşüncelerden yola çıkmaktadırlar. Benlik kavramı ile kişi, savunduğu düşüncelerin doğruluğuna inandığı, dış dünyaya karşı yorumlar geliştirdiği, ilgi ve becerileri doğrultusunda, içsel güçlerinin üst seviyeye taşıyabileceği sosyal değerler oluşturmaya başlamaktadır. Bu gibi bilişsel süreçler kişinin faaliyetlerini, arkadaş seçimlerini, olumsuz durumlara karşı tavrını önemli düzeyde etkilemektedir (Tortamış/Özkaya, 2013).

Kişilerin benliği, onun eylemlerine yön vermektedir. İnsanları dış dünyadaki diğer kişilerden farklı kılan potansiyel bir süreç olan kişiliğimiz benliğin etkisi altındadır. Benlik kişiliğimize şekil verir (Cevher ve Buluş, 2007). Aynı zamanda kişinin dış dünyayı nasıl yorumladığına işaret eder. Böylelikle, kişinin tüm davranışlarını, tutumlarını, çevreye oluşturduğu düşünceleri ve duyguyu etki eden ve bunlara yön veren süreci oluşturur (Kulaksızoğlu, 2000). Benliğiyle ilgili yaptığı çıkarımlar, kişilerin yaşam boyunca kendi içlerinde özleştirdiklerini yön vermesini, şekillenmesini ve eylemlerini şekillendirmelerine yardımcı olmaktadır (Nucci, 2004). Kişilerin benlik algısından hareketle düşüncelerinin ve eylemlerinin aynı doğrultuda olmasını istediği bir yaşantıya yönelimi vardır. Benlik kavramı, kişinin davranışları hakkında bilgi verir. Bu bilgi sonucunda bireylerin kendileri hakkında yaptıkları yorumların başarısı, iletişim gücü, zihinsel aktiviteleri hakkında ipucu vermektedir (Pajares ve Schunk, 2001).

Rosenberg'e göre, benlik olgusu birçok olguyla karıştırılmaktadır. Bunlardan en önemlisi de ego olgusudur. Ego kavramı kişinin hayatla mücadele etmesini ve zihinsel süreçleri içermektedir. Benliğimizi yüksek düzeylere çıkaran şey egodur. Benlik hayata geldiğimiz an itibariyle başlar. Dinamik bir yapıdadır. Ego ise sonradan oluşmaktadır. Benliğimizle ilgili algılarımız, tutumlarımız, tepkilerimiz gibi süreçleri kapsar. Benlik, dünyaya geldikten sonra, kurulan iletişimin, öznel yorumların biçimidir (Yenidünya, 2005).

Wylie'a göre kişilerin olduğu benlik ile olmasını istediği benlik arasında bir ayrım vardır. Olduğu benlik ve olmak istediği benlik subjektif ve objektif bir yapıya sahiptir. Kişinin kendi benliğini algılaması ile karşısındaki kişilere benliği doğrultusunda davranış şekli, eylemleri farklı olabilmektedir. Olmak istenilen benlikte diğer insanlar nasıl bir benlik sahibi olmamızı istiyor, biz nasıl bir benliğimiz olsun

istiyoruz. Bu tarz düşünceler vardır. Benlik şeması işlevsel olarak, benliğin tüm yönleriyle şekillenir. Benliğin yapısıyla düzene girer. Objektif bilgiler saklanır. Bu süreç devam ettikçe benlik şemasıyla ilgili düzenlenen tüm veriler, kaynaklar kontrol altına alınmış olur. Benlikle ilgili şemayı oluşturmak için var olan bilgileri sınıflandırmak kişinin çevreyle iletişimindeki yaşantılarına ve tepkilerine bakılır. Bu tepkilerin değişime durumu gözden geçirip değişmeyecek tepkileri analiz edip bunları tanımlaması ve açıklaması gerekir (Özen, 2003).

Carl R. Rogers'a göre benlik kuramı hümanist bir çerçevede olduğundan özgür irade, seçim ve bireysel sorumluluk kuramının çerçevesini oluşturmaktadır (Feist ve Feist, 2008). Kişiler kendisi dışında var olanı yorumlar ve tecrübeleriyle yeni anlamlar oluştururlar. Bu çerçevede yapılan yorumlar kişi tarafından "ben" olarak şemalanır. Benlik kavramı üzerine yapılan yorumlar anlamlar kişilik oluşuktan sonra değişim yaşamının güçlüğünden bahsetmiştir. Rogers, benlik oluşumunun dinamik ve süreklilik taşıdığını bireyin, yaşamına yön verdiğini belirtmiştir. Kişinin, tecrübe ve farkındalığı benlik oluşumunu şekillendireceği belirtilmiştir. Rogers, benlik kuramı içerisinde üzerinde durduğu önemli bir kavram ideal benliktir. İdeal benlik kavramını kişiliğin bir alt kümesi olarak tanımlamıştır. İdeal benlik kavramı da benlik kavramının özelliklerini taşımaktadır. İdeal benlik, dinamiktir zaman içinde değişkenlik gösterebilir. Rogers, bu kavramı kişilerin hayal ettiği, elde etmeye çalıştığı model olarak tanımlamıştır. Ayrıca kişinin oluşturduğu benlik ile ulaşmaya çalıştığı ideal benlik arasında fark olmasının kişiyi olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Benlik ile ideal benlik arasında farkın artması bireyin kişilik oluşumuna engel olabileceğini belirtmiştir. Rogers, bireylerin değişebilme, gelişime açık olma gibi bir potansiyele sahip olduğunu belirtmiştir (Cervone ve Pervin, 2008).

2.2.2. Benlik kavramının gelişimi

Benlik kavramı, bireyin dünyaya gelmesiyle oluşmakta ve bireyin dışsal özellikleri, fiziksel özellikleri gibi faktörler şekillendirmektedir. Benlik kavramı, ebeveynlerin olumlu veya olumsuz görüşleriyle şekillenmekte, çevresindeki insanların duygu ve düşüncelerinin dönütüyle rol alınan eylemlerle şekillenmektedir (Üstün ve Akman 2002). Bireyin iç dünyasında oluşturduğu benlik kavramı; bireyin fiziksel ve ruh sağlığını, çevresiyle kurduğu iletişimi, hayatında tercih ettiği mesleği hatta yaşamı boyunca tüm tercihlerinden etkilemektedir. Yaşantılarına göre sürekli biçimlenen ve

yenilenen benlik kavramı, birey yaş aldıkça biçimlenmeye devam etmektedir. Olumlu benlik olgusuyla yaşayan bireyler, huzurlu olmakta ve övgüyle konuşmaktadır. Örneğin, “Bakın bu işi ne güzel yaptım! Sınıfımda pek çok dostum var.” gibi cümlelerle övünmektedirler. Böylece olumlu benlik olgusu, kişide tüm hayatı boyunca huzur ve sevinç gibi duygularla kişinin hayatında önem taşımaktadır (İnan, 2013). Bal (2004)’a göre bireyin etrafındaki insanlar, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumları benlik olgusunun gelişimine yön vermektedir. Benlik olgusunun kişide yüksek olması bireyin bu etmenlerle etkileşiminin istenilen bir şekilde oluşmasıyla gerçekleşir. Tunç (2002) ebeveynlerin davranışlarının, erken çocukluk döneminde olan bireyin benliğinin şekillenmesi açısından kritik bir dönem olduğunu belirtmektedir.

Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren birçok gelişim evresinden geçmektedir. Bu evrelerde çocuğun yaşantısı olarak karşılaştığı, çevrenin ihtiyacı olan tutumlar sergilemesinde ebeveynlerin rolü önemlidir. Ebeveynlerin yanısıra okul ve diğer çevresel faktörler de önemlidir (Güven, 2011).

2.2.2.1. Benlik kavramının gelişimini etkileyen faktörler

1. Başarı: Kişi kazandığı başarılarla benliğine duyduğu özgüveni güncelleyerek benlik saygısının yükselmesine kaynaklık eder. Benlik saygısı ile bireyin elde ettiği, kendi özgüveniyle yakaladığı başarı arasında bir ilişki vardır. Birey başarıları sonucunda kendisine karşı olumlu bir benlik oluşturmuşsa, yeni bir sürece girerken endişelenmek yerine mutlu olur. Ancak başarısızlıklar bireyin benliğinde düşüklüğe neden olmaktadır. Düşük benlik olgusu her alanda başarılı olamamak demek değildir. Bireyin yaşamı boyunca başarılı olduğu konular olacaktır. Önemli olan daha önceden bu alanların fark ederek, çocuğun başarılı olduğu alanlara yönlendirilmesidir (Balat, 2003).

2. Sosyo-ekonomik düzey: Ailenin bütçesiyle ilişkili olan sosyo-ekonomik düzey ile benlik arasında ilişki olmasına rağmen bu ilişki benlik kavramı üzerinde tek başına etkili değildir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan bir birey, olumlu bir benlik oluşturmuşsa bu birey ileri ki yaşantısında çocuk sahibi olduğunda, çocuğunu da olumlu benlik algısı kazandırarak büyütebilir. Çocuğuna şefkat gösteren, onunla iletişim kurmayı her zaman önemseyen aileler çocuklarında olumlu benlik algısı oluşturacaktır (Balat, 2003). Benlik kavramı düşük olan bireylerde özellikle küçük yaşlardaki insanlarda bu durum gözlenmektedir. Çünkü akranlarından farklıdır. Bu

durum fark edilir. Böyle bireylerin okul çevresinde, akranları içinde, diğerlerine oranla az kabul gördükleri ifade edilmektedir (Balat 2003).

3. Yaş: Kişi büyüdükçe zihinsel becerilerin yükselmesiyle benliğini daha doğru bir biçimde yönlendireceği belirtilmiştir. Yaşta tek başına benliği açıklamamaktadır. Çocuk daha önceki yıllarda yapamadığı bir beceriyi sonraki yılda kolaylıkla üstesinden geldiğini anladığında birçok şeyin üstesinden gelebileceğini düşünür. Çocuk yaş aldıkça kas gücü ve iç dünyası ilerleme gösterecek becerilerinde, yeteneklerinde yükselme yaşayacağı için başarı duygusu da yükselecektir. Somut işlem döneminin ortalarında olan bir çocuğun benlik olgusunda farklılaşma gözlemlenir. Bu evrede çocuk benliğiyle ilgili değerlendirme yapabildiğinin farkına varır (Yılmaz, 2001).

4. Etnik grup üyeliği: Birçok araştırmada bu faktörle ilgili beklenmedik sonuçlarla karşılaşmıştır. Bunlardan biri de; Amerika'da yaşayan bireylerle Tayvan'da yaşayanlarla yapılan çalışmalar doğrultusunda Tayvan'da yaşayanların Amerika'da yaşayanlara göre okullarda başarılı olmalarına rağmen, benlik algıları daha düşüktür. Tayvan'da eğitim sisteminde disiplin, ceza hâkimdir. Eğitim süresince çocuklar kaygı içinde yaşamaktadır. Bunun sonucunda burada yaşayan çocuklarda benlik olgularında düşüklük yaşanarak güven konusunda da eksiklik yaşamaktadır (Berk 2000).

5. Aile: Bireyin kendisini iyi hissetmesi ebeveyni ile kurduğu iletişim sonucunda gerçekleşir. Aileler çocuklarının duygu ve düşüncelerine karşı tutum geliştirirken dikkatli olmalıdır. Böyle durumlarda bile çocuğun şefkate ihtiyacı vardır. Ailenin hoşuna gitmeyen bir durumla karşı karşıya geldiğinde karşı çıkmamalı doğru iletişim kanallarını oluşturması gerekmektedir (Balat, 2003). Ebeveynler çocuklarını tüm özellikleriyle kabul eden bir yapıya sahip olmalıdır. Bu tutuma sahip aileler her durumda çocuğunu cesaretlendirecek, ona güç verecektir. Aksi takdirde çocukta özgüven eksikliği görülecek, kendisine yönelttiği benlik saygısı düşecektir (Yavuzer, 2001).

Horney, benlik kavramında ailenin önemine dikkat çekmiştir. Çocuklar mutlu bir aile içerisinde yaşamını sürdürdüğünde benlik gelişiminin olumlu yönde olacağını ifade etmiştir. Ailenin, çocuklara hazırladığı çevre, sağladığı kaynaklar önemlidir (Topses ve Serin, 2012: 52). Çocuk uygun koşullarda ve ortamda yetiştiğinde kaygı düzeyi azalmaktadır. Sağlıklı bir benlik için çevre koşullarını düzenlemek ebeveynlerin önemli bir görevidir. Bu koşullar oluşmadığında çocuk benliğinde yaşamaktadır. Çocuk bu duyguyla mücadele edebilmek için istenmeyen davranışlar sergileyebilir. Bu davranışlarıyla aslında dış dünyayla iletişim kurmakta yani benliğini ifade etmektedir.

Dış dünyaya yakınlaşma, çevreyi öteleme, uzaklaştırma çabaları bu durum ve davranışlar çocuğun kendi benliğine yabancı kalmasına neden olmaktadır (Geçtan, 2008).

2.3. Benlik kuramları

Benlik kuramları konusu söz konusu olduğunda bu kurama katkıları olan; W.James, S. Freud ve E. Erikson ve C.Rogers'ın benliğe ilişkin çalışmaları alanyazında adından söz ettirmiştir. Bu kuramları ortaya atan bilim adamları birbirlerine paralel düşünüyor gibi görünse de aslında davranışlarla ilgili birbirlerinden farklı bakış açıları ile tarihe geçmişlerdir (Burger, 2006: 39-40). Aşağıda benlik ile ilgili kuramlar hakkında bilgi verilmiştir.

William James ve Benlik Kavramı: James'in benlik kavramıyla ilgili yaptığı çalışmalar 1890 yılına dayanmaktadır. Benlik kavramına daha geniş bir bakış açısıyla bakmıştır. James, benlik kavramını ifade ederken bireyin sahip olduğu her şeye işaret etmiştir. Benlik kavramının objektif ve sübjektif yönünün olduğunu ifade etmiştir. Sübjektif benliğin, kişinin yaşamı nasıl algıladığı, yaşamını nasıl düzene koyduğu, dünyada var olduktan sonra yaşamına ilk nasıl başladığını bu süreçleri kapsadığını ifade etmektedir. Objektif benlik olarak tanımladığımız benliğimiz ise, kişinin dışsal özelliklerini tanımlama, çevrede oluşturduğu konum ve statü gibi süreçleri kapsamaktadır (Berk, 2000).

James benlik kavramını 3 boyutta ele almıştır. Bunlar:

1. Materyal benlik: Boyumuz, kilomuz, vücudumuz, bize ait tüm eşyalar bu benliğimizin temelini oluşturmaktadır.
2. Sosyal benlik: Sosyal benlik kişinin becerileri, gücü, öznel yorumlarını kapsamaktadır.
3. Ruhsal benlik: Bu benlikte içsel duygularımız, vicdan, istediğimiz şeyler, tutumlarımız, gibi kişisel duygularımızı işaret etmektedir (Berk, 2000).

Psikoanalitik Kuram ve Benlik Kavramı: Sigmund Freud, benliğin ilk çocukluk döneminde oluşup geliştiğini savunmuş, önemli zaman dilimlerinin bu dönemi kapsadığını ifade etmiştir. Psikoanalitik kurama göre, bireyin yaşam döngüsü içerisinde kritik dönemleri vardır. Bu dönemler bireyin gelişimi açısından önemli dönemlerdir.

İnsanların her dönem birtakım ihtiyaçları var olur. Psikoanalitik kurama göre, insanların ihtiyaçlarının doyurulması önemlidir (Akt. Rennison, 2001; s. 30).

Freud, benliği kişilik olarak görüp üç boyutta incelemiştir. Benliği oluşturan üç boyuttan ilki; id'tir. Sonra ego gelir. Freud'a göre üçüncü boyut ise süper egodur. Benliği oluşturan bu üç boyut kendi arasında ilişkilidir. Bu ilişki sonucu kişiliğimizin bütünlüğü var olmaktadır (Topses 2006). Freud id'i doğuştan getirilen benlik olduğunu ifade etmiştir. Dünyaya gelen bebeklerin id'i baskındır. İd'e ilkel benlik adı verilmiştir. Objektif gerçekler bebeğin zamanla id'ini kısıtlamaya başlar. Çünkü devreye ego girmektedir (Aral ve ark.,2001).

Ego, kişiliğin mantıklı boyutu olarak tanımlanmıştır. Yeni doğan bebek bir süre idiyle yaşamını sürdürmektedir. Toplumsal olaylar bireyi egoya yaklaştırır. Ego kişi ile toplum arasındaki köprüdür. Bireyi hazdan sınırlama yoluna gider (Boeree, 2006). Ego istekleri dengelemek, düzenlemek için uygun zamanda açığa çıkar. Çocuklar zaman içinde her isteklerinin karşılanmayacağını öğrendiğinde egoyla yaşamını sürdürmeye başlar. Böylece ego ortaya çıkar (San-Bayhan ve Artan, 2009).

Bireyin kişiliğinin en son boyutu süper egodur. Birey, toplumsallaşarak tüm değerleri öğrenir. Kurduğu iletişim, yaşantıları, tecrübeleri toplumsallaşmasına yardımcı olur. Toplumsallaşma sonucu oluşturduğu ahlaki değerler, bireyin üst benliğini oluşturmaktadır. Freud'un kuramında benlik kavramı, kişinin bütüncül olma duygusunu, insanlarla yaşantılarını, iletişimlerini, beklentilerini, zihnini yönlendiren, kozmik sistemden ayrı düşünülmecek bütünlük şeklinde ifade etmiştir (Buldu, 2013).

Psikanalitik kuramdan gelen Jung'a göre, benliği tanıyabilmek gerekir. Bütün zıtlıklardan kurtulup hayatı dengeli yaşanmasına dikkat çeker. Dengeli ve bilinçli yaşayan bireyler merkezde kalır. Bütünlük içinde hayata devam eder. Bunun için benliğimizi bütün yönleriyle dengeli sergilemeliyiz (Yiğit, 2010). Adler ise “yaratıcı benlik” tanımına dikkat çekmiştir. Ona göre benlik kavramı kararsızlık yaşamayan, ne istediğini bilen, yaşam sürecinde bir ideali olan ve o ideale ulaşmaya çalışan bir süreci temsil etmektedir. Her çocuk hayata birtakım olumsuz duygularla başlar. Bu duygu dış dünyaya yetememe duygusudur. Birey dış dünyada yer alan kendisinden görece güçlü kişiler karşısında yetersizlik duygusu yaşamaktadır. Çocuk bu duyguyu aşabilmek için insanlara karşı daha güçlü olma dürtüsü içinde hareket eder. Amaç yetersizlik duygularını yok etmektir. Hayatta kalmanın en önemli amacı da güçlüklerle baş edip, benliği üst seviyeye çıkarmaktır. Davranışlar bu bakış açısıyla şekil alır (Adler, 2006).

Erik Erikson ve Benlik Kuramı: Erikson kuramsal olarak benlik kavramını kimlikle ilişkilendirmiştir. Kimliğin var olması ve bireyin bu kimliği savunması önemlidir. Kimliği oluştururken önceki yaşantıları ve yaşayacaklarını bütün içinde, dinamik çerçevede oluşacağını savunmuştur.

İç dünyasında kaotik, içsel olgu diye tanımlanan bu evrede kişiliğin pek çok gelişmeleri bitirdiği, problemleri aştığı ve o evreye has psikososyal çıkmazlık geçirdiğini ifade etmiştir. Erikson, her evrede kişiliğin öne çıkan olumlu benlik kavramını ve bu olumlu kavramın zıttını belirtmiştir (San-Bayhan ve Artan 2009). Bu evreler aşağıda verilmiştir.

Temel güvene karşı güvensizlik duygusu (0-1 yaş): Bu evrede, bebek ve bakıcısı arasındaki ilişki önemlidir. Bu ilişkinin dinamik ve tutarlı olması güven duygusunun başlangıcını oluşturmaktadır (Işıkoğlu-Erdoğan, 2013: Onur, 2013).

Özerklik duygusu (1-3 yaş): Bebek bu dönemde bağımsız olmak istemektedir. Kendisini kontrol etme isteğiyle hareket eden bebek bu dönemin sonucunda olumlu niyet geliştirme ve onur duygusunu kazanmaktadır (Yapıcı ve Yapıcı, 2005).

Girişim duygusu (3-6yaş): Bu evrede oluşan, beklenen benlik duygusu girişimciliktir (Yapıcı ve Yapıcı 2005). Bu evrede bireyin, sabitlikten uzak psikomotor ve bilişsel anlamda aktif olma ve kendisini ifade etme arzusu öne çıkmaktadır. Girişim duygusuna sahip bireyler, aktivitelerde bulunmak, buluş yapmak, aktif, özgün beceriler sunmak için enerjisini harcamaktadır (Buldu, 2013).

Başarıya karşı aşağılık duygusu (6-12 yaş): Bu evrede birey gerçek hayata kanallanmaya hazırdır (Öztürk 1995). Dış dünyada çocuklar emek etmeyi ve işbirliği yapabilme yetisini kazanmaktadır. Bu yeti önce aile içinde başlar. Daha sonra okulda şekillenir. Bu evrede yaşanan problemler, aile içinde, okul yaşantısı içinde, arkadaşlarıyla kurduğu iletişimde karşılaştığı istenmeyen durumlar çocukta aşağılık, yetememe duygusu oluşturmaktadır (Işıkoğlu-Erdoğan, 2013. Onur, 2013).

Kimlik kazanma (12-18 yaş): Önceki evrelerde çocuk diye adlandırdığımız birey bu evrede ergendir. Ergen döneme gelmiş çocuğun "benlik kimliğinin" net bir şekilde benliğinin belirginleştiği evredir. Ergenin üzerine düşen şey pekişmiş bir benlik olgusunu kazanabilmektir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005). Bu evrede ergen, toplumsal kuralları, kimliğini, gelecekte kazanacağı mesleği hedeflerken kimliğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda karşılaşılan ve istenmeyen durumlar ilerde benliğini ortaya koyarken kaosla karşılaşmaktadır (Işıkoğlu- Erdoğan, 2013: Onur, 2013).

Yakınlaşma (18-25 yaş): Bu evrede genç kişi, oluşturduğu kimliğini dış çevrede, yakın hissettiği başka bir kimlikle birleştirmeye odaklanmıştır. Bir önceki evrede istenilen, pozitif bir kimliğin oluşmasıyla bu evre daha rahat geçmektedir. Bu evrede şöyle bir problemle karşı karşıya gelebilirler; bu problem yalnızlıktır. Kişi bu evrede takılı kalırsa yaşamı süresince kendisini yalnız hissedecektir (Burger , 2006).

Üretkenliğe karşı- duraklama (25-65 yaş): Birey, bu evrede çocuk sahibi olmakta ve geleceğe sağlıklı nesiller yetiştirme amacındadır. Aynı zamanda iş hayatında aktiviteler yapı gelecekteki nesillere iyi şeyler bırakma hedefindedir (Işıkoğlu- Erdoğan, 2013: Onur, 2013). Bu dönem dinamizmi ifade eder. Kişi bu evrede çocuk sahibi olur. İşe sahiptir, üretir, emek eder, para kazanır. Kendisini geliştirmek için uğraş içindedir. Geçmişe iyi bir şeyler bırakmak ister. Eğer ters bir durum yaşandıysa aktif üretken döneminde sorun yaşayacak, durağan bir yaşam sürdürecektir (Ahmetoğlu, 2009).

Benlik bütünlüğü-umutsuzluk (65 ve üstü): Bu evrede kişi , benliğini içselleştirmiş, sahiplenmiş yaşantılarından üzüntü duymayan , dinamik, sevecen, yaşamdan ayrılma kabusu içinde yaşamayan biridir. Tersini yaşandığında kişi, içselleştirdiği kabullendirdiği benliğinde olumsuzluklar yaşamaya başlar. Kişide tekrardan hayata başlama isteği oluşur. Ölüm korkusu artar (Yapıcı ve Yapıcı , 2005: Işıkoğlu-Erdoğan, 2013: Onur, 2013).

Sonuç olarak Erikson, bireylerin hayatının başlangıcından itibaren benlik kavramının varlığından söz etmektedir. Bireyin etrafındaki ebeveynleri ya da bakıcısı, akranları, okulda iletişim kurduğu kişiler ve diğerleri benliğin gelişmesinde etkili olmaktadır. Bu sonuçla kişide olumlu benlik olgusunu yükseltebilmek için her evrede bireyin ihtiyaçlarının karşılanması ve bireyleri yaşam dönemlerinde karşılaştıkları krizleri başarıyla atlatması gerekmektedir.

Carl Rogers ve Benlik Kavramı: Carl Rogers, bireylere ve onun becerilerine, hümanist yaklaşan bilim adamlarının önde gelen isimlerinden biridir. Rogers'a göre kişi dünyaya geldiği andan itibaren iyidir. Dış dünyada var olduğu an mutlu olmayı bulmak için enerjisini harcar. Kişi kendi bilgi ve becerisini geliştirmeyi amaç edinir. Uğraşlarını bu çerçevede düzenler. Kendi potansiyelini üst seviyelere taşımak, mutluluğu aramak kişinin var oluşunda kodlanmıştır. Rogers benlik kavramını, kendi özerk iradesine uygun davranış gösterme olarak tanımlamıştır. Bireyin kendisini, iç dünyasını tanıması önemlidir. Çevreyle ve başka yönlerde gerçekleştirdiği etkileşimlerinin öznel yorumlarının tümü benliği oluşturur. Birey, bu öznel yorumlarını değerlendirmeye alır.

Bu değerlendirmeyele çıkarımlarda bulunur. Ortaya çıkan tüm sonuçlar benlik kavramının tutarlı bir sonucudur. Kişi i dünyasında bir takım sorularla karşılaşır. Bu soruların önemli bir bölümü benliğiyle ilgilidir. Benliğini yüksek ya da düşük algılaması önemlidir. Bu algısı çevreye oluşturduğu algıyı da etkileyecektir. Düşük ve ya yüksek benlik bireyin dış dünyayı yorumlama şekline etki edecektir. Rogers (1959) her bireyde benlik bilinci olması gerektiğini savunmuştur. Kişinin benlik bilinci i dünyasıyla ilgili düşüncelerinin farkında olmasını sağlamaktadır. Fakat benlik bilinci bazen gerçekten uzaklaşmış olabilir (akt. McLeod, 2014).

2.4. Benlik Saygısı

Benlik saygısı denilen kavram benliğin manevi boyutunu ifade eder (Kuzgun, 2006). Kişi i dünyasını diğer insanlardan daha iyi hissederek, özgün bulması anlamına gelen benlik saygısı kavram olarak alanyazına girmiştir. Benlik olgusuyla ilişkili olduğu belirtilen öz-saygı kavramı bireyin i dünyasına oluşturduğu duygu ve düşüncelerin tümüdür. Kişi kendisini diğer insanlardan iyi hissetmesi, kendisine olumlu değerlendirmeler yöneltmesi, kendisini vmesiyle ilgilidir (Ulusoy, 2007).

Benlik saygısı, bireyin yansıtıcı düşüncesinden hareketle aşağılık duygusuna kapılmadan ya da çevreye üstünlük kurmaksızın kendisini iyi hissetmesi durumudur. Yrkoğlu(2010) benlik saygısını, kişinin kendisini iyi hissetmesi, dışsal ve içsel özellikleriyle barışık olması, dünyayı sevmesi, olanı öylece kabul edebilmesi özgüveniyle bilgi ve becerileri kontrol edebilmesi olarak tanımlamaktadır.

Benlik saygısı bireyin yaşantılarından yola çıkararak bu süreçlerin farkında olarak yaşamasıdır. Dünyada var olduğunu sezinler ve tüm faktörleri bu ereve değerlendirir (Kuzgun, 2000). Benlik saygısı (self-esteem), içsel özelliklerin kabullenip kabullenmediğinin işaretidir. Bireyin yansıtıcı düşünme sonucu değerlerini sorgulayıp bir sonuç elde ettiği ortaya çıkan benliği kabullenme durumudur. Benlik saygısıyla kişi kendisini elde var olan sahip olduğu tüm özellikleriyle mutludur. Kişi kendisini iyi hisseder. Diğer insanlara karşı üstünlük kurmayı düşünmemektedir. Aynı zamanda birey aşağılık duygusuna kapılmadan yaşamını sürmektedir. Benlik saygısı kişinin şuanda nasıl bir benliğe sahip olduğu ve nasıl bir benliğe ulaşmak istediği arasındaki farkın bireylerde bıraktığı histir (Plummer, 2011).

Başka bir tanıma göre, bireylerin bir kişi olarak evrende var olduğunun, maneviyatı olan varlık olduğunu düşündükleri bir farkındalıktır. Bireyin benlik

olgusuyla ilgili düşüncelerinin olumlu yönde olmasıdır. Kendisi hakkında pozitif düşüncelere sahip olmasıdır. Bireylerin kişi olma konusunda kendisiyle ilgili tutumlarıdır (Yavuzer, 2003).

Çoğu kişilerin benlik saygısını artırmalarını güçleştiren nedenler vardır. Bu nedenler bireyde manevi bir baskı yaratmaktadır. Bu nedenler bedensel bir rahatsızlık, bilişsel engeller, odaklanma problemi şeklinde olabilir. Sosyo-ekonomik düzeyde düşüklük, okul ortamı, ebeveynlerin tutumu vb. faktörler benlik saygısını olumsuz yönde etkileyebilir (Yavuzer 2002).

Kişinin iç dünyasını sorgulama veya pozitif bir bakış açısıyla değerlendirme ihtiyacı benlik saygısının sonucudur. Benlik saygısının yükselmesi amacıyla, topluma yöneltilen eleştirel tutumlar ve sorgulamalar yardımcı olmaktadır. Birey toplum içindeki yerini sorgulayabilmek için kendisini akranlarıyla kıyaslar. Okul çağına gelmiş çocukların akranlarıyla kendisi kıyaslaması erinlik evresine geldiğinde arttığı ifade edilmektedir (Sevinç, 2003). Benlik saygısı, kişinin içsel süreçlerini ne şekilde sorguladığına bağlı olan bir olgudur. Bireyin pozitif veya negatif sorgulamaları benlik saygısını ortaya çıkarır. Kişinin pozitif sorgulamalarıyla ortaya çıkan benlik saygısı kişinin iyi hissetmesini, mutlu olduğuna işaret eder. Eğer birey kendisinin yetemediğini, bilgi ve becerilerini iyi bir şekilde kullanamadığını düşünürse düşük benlik saygısına sahip olduğunun göstergesidir (Şahin, 2005).

Birey var olan benliğinin bazı yönlerini benlik olgusuyla doğru orantıda görmediğinde kabul etmeyip bu durumu kasıtlı bir biçimde algılamayabilir. Çünkü kişiler ilk benlik algılarını şekillendirdiklerinde benlik algıları ile doğru orantıda olmayan yaşantılarını ya kabul etmezler ya da ancak değiştirilmiş şekilde benimserler (Epstein, 1973; Akt. Coşkun, 2016).

Benlik; özben ve benlik tasarımıdan oluşmaktadır. Benlik saygısı oluşan çocukta kendi arzularını ve beğenilerini bütünleştirerek ideal benliği ortaya çıkmaktadır (Ercan, 2013). Bireyin var olan benliğinin nasıl olmasını istediği ideal benlik, kişilerin olmasını istedikleri genellikle pozitif olan benlik tasarımı kapsamaktadır. Bireylerin öz benliği ile olmasını istediği benlik tasarısı arasındaki fark önemlidir. Eğer bu fark çok ise kişinin benlik saygısının düşük olduğunun işaretidir. Ruh sağlığı iyi olan bireylerde olan öz benlik ile benlik tasarımı arasında fark çok değildir (İnanç ve Yerlikaya, 2012). Yani benlik saygısı yüksektir.

Yüksek benlik saygısı olan bireylerin huzurlu, sevinçli, kendilerini olumlu yönde değerlendiren, güçlü hisseden, bilgi ve becerilere sahip ve bunu doğru kullanabilen

bireyler olduğunu ifade etmiştir. Düşük benlik saygısı olan kişilerin, saldırgan oldukları, diğer insanlardan daha az çaba sarf ettikleri, mutsuz oldukları, başarılı olacaklarını düşünmediklerini, hayattaki birçok şeyi fark edemedi yaşıyacaklarını belirtmektedir (Sevinç 2003).

Benlik saygısı çevreden etkilenir. Benlik saygısının etkilendiği dışsal faktörler diğer insanların bireye yönelttiği değer ve saygının derecesi şeklinde görülmektedir. Dışsal faktörlerin benlik saygısıyla ilgili etkisi kalıcı olmayabilir. Saygınlık hissettiren dışsal faktörler yok olduğunda veya azaldığında bu durumun sonucuyla benlik saygımız da eksilme veya kişinin mutsuz olması gözlemlenebilir (Güleç, 2012). Benlik saygısı düzeyi yüksek olan kişiler özellikle küçük yaşta benlik saygısına yönelttiği pozitif düşünceleri etrafındaki insanların da böyle düşünmesi ve bunu onaylaması için çaba gösterir. Eylemlerini, düşüncelerini, söylemlerini farklı, değerlendirebilir bu farklı değerlendirmeler düşük benlik saygısını ilerleten yaşantılara dönüşebilir. Birey küçük yaşlarda etrafındaki insanların düşüncelerini dikkate aldığından hayatındaki yaşadığı beklenmedik durumlarla karşı karşıya kaldığında bu sorunu yalnız çözemez ve bu durumun üstesinden gelemediğini düşünür (Plummer, 2011).

2.4.1. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Birey yaşamı boyunca benliğine sorular yöneltir, sorgular, benliğini değerlendirmeye alır. Erken çocukluk döneminde çocuk kendisine yönelik sorgulama ve muhakeme yapar. Böylece bireyin benlik saygısı şekillenmeye başlar. Birey hayata geldiği andan itibaren önce ebeveynleriyle daha sonra okul yaşantısı içinde sosyalleşerek benlik saygısını bu etkileşim sonucu geliştirir (Budak, 2000). Ailenin yaşam standartları, ebeveynlerin eğitim düzeyi, ekonomik bütçesi, evde yaşayan kişi sayısı, yaşanılan ülke, ebeveynlerin yönelttiği ilgi, şefkat vb. etmenler benlik saygının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (Geçtan, 2008).

Bireyin benlik saygısı, değer verdiği çevresindeki insanların kendisine yönelttiği duygu ve düşüncelerin sonucu olduğundan birey ebeveynlerden sevecen bir yaklaşımla ilişki yaşıyorsa benlik olgusu olumlu bir şekilde gelişir bunun sonucuyla da benlik saygısı da aynı doğrultuda gelişir. Fakat kişi ilgi ve şefkatin olmadığı bir aile ortamında yaşamını sürdürürse benlik gelişimi olumsuz etkilenir (Burger, 2006). Çocuğuna demokratik yaklaşan ebeveynler, kararları alırken çocuğunu da bu sürece dahil ettiği için çocuk kendisini değerli hisseder. Böylece çocukta benlik gelişimi beklenen

düzeyde ilerler. Benlik saygısında artış gözlemlenir (Aktaş, 2011). Ayrıca, ebeveynlerin var olan meslekleri kişinin benlik saygısında önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra ailenin gelir düzeyi de kişinin benlik saygısını etkilemektedir. Bu gelir yüksek ise çocuğun yaşlılarından yüksek benlik saygısı oluşturur (Steinberg, 2001).

Kişiler benlik saygısı oluştururken bireysel farklılıklar oluşacaktır. Çocuklar benlik saygısı kazanırken bu durumu farklı zamanlarda farklı evrelerden geçerek oluştururlar. Benlik saygısı evreleri kişiden kişiye değişiklik gösterir. Örneğin bir kız çocuğunun benlik saygısı. Karşı cinslerine oranla düşüktür. Bu durum erinlik döneminde ön plana çıkmaktadır. Kız çocuklarında benlikle ilgili farkındalık yüksektir. Fakat benlik saygısıyla ilgili imajı değişkenlik gösterebilir. Kız çocuklarının benlik saygısının erinlik döneminde düşük olmasının nedeni bedeninde yaşadığı değişimlerdir. Kız çocukları bedeninde yaşanan değişimi zamanla kabullenmektedir. Dış görünüşleriyle ilgili imajları benlik saygılarının gelişiminde etkilidir (Steinberg, 2001).

Kişi arkadaş çevresinde iletişim kurarken daha rahat olduğu, sağlıklı iletişim kurduğu temelde öz saygının etkisindedir. Arkadaşları kişinin düşüncelerini kolaylıkla değiştiremez. Kişi öz saygı imajıyla düşünceleri mantık süzgecinden geçirir. Çevreye, akranlarına zaman ayıran bireylerin benlik saygısı incelenmiş, erinlik döneminde öz saygısı yüksek olan kişilerin akranlarına daha çok zaman ayırdığı gözlemlenmiştir. Dış çevrede sevilen, onay bulan birey sakin bir eğilimde olur. Aksi durumda kişi saldırgan tutumlar sergileyebilir. Ya da çevre kişiyi kabul etmezse içine kapanık bir eğilimde olurlar. Depresif durumlar yaşanma ihtimali daha yüksektir. Toplum içerisinde onay görmeyen bireylerin eğitim alanında da bazı güçlüklerle karşılaşabilmektedir (Steinberg, 2001). Çocuk öz saygısını oluştururken okulun ayrıca önemli bir rolü vardır. Bilim adamlarınca yürütülen çalışmalarda sınıf içerisinde yaşadığı etkileşim çocuğun benlik saygısını yükseltmede yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda öz saygısı gelişmiş bireylerin eğitim süresince daha çok başarı göstereceği tahmin edilmektedir (Somunoğlu, Kısakürek ve Kuzu, 2007).

Öz saygının yükselmesinde, toplumsal, örf, adet ve geleneklerin etnik kimliğin de rolü vardır. Amerika'da yapılan bir araştırmada çocukların homojen bir okulda eğitim gördüklerinde daha dışa dönük oldukları gözlemlenmiştir. Farklı etnik kimliklerin bulunduğu bir okulda çocuklar içlerine kapanık bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir (Gray, Little ve Hafdahl, 2000).

Öz saygıyı geliştiren, şekillendiren birçok faktörler yukarıda açıklanmıştır. Benlik saygısının yönünü değiştiren bu etmenleri Yavuzer (2000:18) şu şekilde özetlemiştir:

1. Ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımları benlik saygısını etkiler.
2. Ebeveynlerin mesleği, gelir durumu çocuğun öz saygısını önemli ölçüde etkilemektedir.
3. Aynı zamanda evde kişi sayısı da benlik açısından önemlidir.
4. Çocuğun kaçınıcı sırada dünyaya geldiği bilim adamları tarafından önemsenmiştir.
5. Yapılan fiziksel aktiviteler, vücut şekli, bireyin öz saygını etkiler.
6. Kişinin kız ya da erkek olması benlik saygısını tasarlamada önemlidir.
7. Sınıf içerisinde öğretmeni tarafından sevilen, önemsenen çocuğun benlik saygısı yüksektir.
8. Sınıf içi etkinliklerin içinde rol alan, dışa dönük bireylerin öz saygısı yüksektir

Benlik saygısının yükseltilmesi önemlidir. Benlik saygısını yükseltebilmek için bireyin istenilen eylemlerinin takdir edilmesi, beğenilmesi ve bu doğrultuda dönütler verilmesi gerekmektedir. Benlik saygısı birey için kritik bir olgudur. Benlik saygısı şekillenmeye başlayan kişide yansıtıcı düşünme başlar. Benlik saygısının gelişimi için aile üyelerinin tam ve sağ olması önemlidir. Aksi takdirde kişinin benlik olgusunda sıkıntılar yaşanabilir.

İnsanları bazen kendisini diğer kişilerin algılarına göre sorgulama yapması doğaldır. Bu düşüncesi kişinin benlik saygısını geliştirebilir. Birey toplumsallaşma sonucunda çevrede yaşanan durumlardan etkilenir. Kişi etrafındaki insanlardan manevi değerlerini arttıracak yorumlar aldığında mutlu olur. Bu durum benlik saygısını da artırır. Bireyin benlik saygısını artırma isteği yetenekli, önemli bir birey olma dürtüsünden kaynaklanır. Kişi yaşantısına mutlu ve huzurlu bir şekilde devam edebilmesi benlik saygısının düzeyine bağlıdır. Çevrede onay görme, sevilme, istenme duygusu öz saygıyı etkilemektedir (Avşaroğlu, 2007).

Benlik saygısı ve yaratıcı düşünme üzerine yapılmış birçok araştırma sonucunda ebeveynlerin tam ve sağ olması, anne ve babanın öğrenim düzeyi; bireylerin gelişimine katkıda bulunma benlik saygısının yükseltilmesine yardımcı olma, bireyin başarı çitasını yükseltme, ailenin bilişsel gelişim sürecinin her daim içinde olduğunun

bilincinde olması, çocuklarıyla birlikte ebeveynlerin eğitim sürecinin içine girmesi gerekliliği ifade edilmektedir (Somunoğlu, Kısakürek ve Kuzu, 2007).

Bireyin benlik saygısını yükseltebilmek için ebeveynlerin okulla eş güdümlü bir şekilde bireye destek olması, ebeveynin çocuğun öğretmeni ile iletişimde olarak eğitim sürecine dâhil olması, eğitimci-ebeveyn paylaşımının araştırmalar ışığında önemli bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının benlik gelişimine destek olması onların da çocuk eğitimi hakkında bilinçli bireyler olmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda çocuk, eğitim olgusunun önemli bir görev üstlendiğinin bilincinde olacaktır. Ebeveynlerin çocuklarına benlik saygısı gelişiminde aktif olması, çocukların benlik saygısını yükselterek ruhsal sorunlar ortadan kalkacaktır. Çocuğun ruh sağlığının iyi olması, benlik saygısı gelişimine, sosyal becerilerine ve yaratıcılık faaliyetlerine olumlu etkide bulunacağı ifade edilmektedir. Düşünme becerileri gelişme gösteren bireyler akademik başarısında pozitif bir ivme kazanabilir (Bilgin ve Kartal 2002, Korkmaz ve Kaptan 2002, Sarı ve Cenkseven 2008).

2.5. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme

Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme, yaratıcılığın engelleri, yaratıcı düşünme kuramları, yaratıcılığın boyutları ve yaratıcılığı geliştiren faktörler aşağıda açıklanarak ifade edilmiştir.

2.5.1. Yaratıcılık

Gerek günlük yaşamda gerekse iş yaşamında sıkça kullandığımız yaratıcılık kavramı hayatımızda önemli yer kaplamaktadır. Kişiler gündelik yaşamlarını kolaylaştırmak adına yaratıcı düşünmeye başvururlar. Bilim adamları yaptığı çalışmalarda yaratıcı düşünme sayesinde pragmatik bilgiler ortaya koymaktadır. Yaratıcı düşünme becerisi bireyin dünyaya geldiği andan itibaren var olan bir yeteneğidir. Hayatımızın her alanında var olan yaratıcı düşünme becerisi bazı insanlarda fazla, bazı insanlarda daha az gözlemlenebilir. Tüm insanlarda yaratıcı düşünme potansiyeli vardır fakat ortaya çıktığı alan ve boyutu kişiden kişiye göre farklı olabilmektedir (Gürsoy, 2001).

Yüzyıllardır üzerinde durulan, çeşitli araştırmalara konu olan yaratıcılık kavramının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Çoğu zaman yaratıcılık estetik konusu içinde irdelenmiş ve ilahi güç olarak bakılmıştır (Yılmaz, 2004). Yaratıcılık kaotik bir

kavramdır. Pek çok unsuru bünyesinde taşır. Yaratıcılık kavramı eğitimden, moda, yönetime vb. kadar uzanır (Çelebi Öncü, 2015).

Yaratıcılık, tüm duyuşsal ve bilişsel becerilerde, yaşamın içinde ve bireylerin gayret gösterdiği her türlü etkinlikte ortaya çıkabilir. Yaratıcılık kavramına geleneksel bakış açısıyla baktığımızda, sanatla ilgili olduğu düşünülebilir. Örneğin, mimaride de yaratıcılığın etiklerini görmek mümkündür. Bir mühendis, mimari bir yapı oluştururken özgün çalışmalar ortaya koymak ister ve çalışmalarını bu bakış açısıyla organize eder ya da bir dansçı sanatını sergilerken daha önceki estetik duyarlıktan daha güzel ve daha farklı olmak için çaba gösterir (Rein ve Rein, 2000: Özden, 2005).

İlgili araştırmaların başlangıcı 1950 yıllara dayanmaktadır. Amerikan Psikoloji Birliği yaratıcılık kavramına tanım getirmeye ve bu konuyu aydınlatmak için bir dizi çalışmalar sunmuştur (Doğan, 2005). Bunlardan Stenberg'e (2005) göre yaratıcılık kavramı, keşfedilmeyen ve daha önce bulunmamış bir terimdir. Yaratıcılığı bir sonuç değil, çıktı değil, sürecin içinde olmak şeklinde tanımlamaktadır. Craft (2003) ise hayatımız boyunca süren bir beceri olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda dış dünyada kendi özelliklerini anlatırken düş gücünü de kullanabilen bireyler olarak ifade etmiştir. Yaratıcı süreç içerisinde bilişsel becerilerinden güç almak önemlidir.

Duffy'e göre (2006) ise "objeleri özgün, kimsenin bakmadığı bir pencereden bakabilme becerisi, yaşantılarımızdan kavrama ve öğrendiklerimizi yeni yaşantılara aktarabilme, diğer insanlardan, basma kalıp düşüncelerden sıyrılma, sorunları çözebilme, bu sorunları aşmak amacıyla farklı sistemler geliştirme özgün bir çıktı elde etme süreci olarak ifade etmektir. Benzer bir şekilde Üstündağ (2002, 2) yaratıcılığı; tabuları yenileriyle değiştirmek, diğer insanlarla etkileşim içinde olan, süregelen şeylerin dışında olmak, görünmeyene, keşfedilmeyene doğru yürümek, kalıplaşmış düşünce sisteminin dışına çıkmak, var olan bilgiyi sentezleyerek yeni bilgiye ulaşmak, farklı buluşlar yapmak, kimseye benzememek, bir sorun çözerken kimsenin gitmediği bir yoldan gitmek, diğer insanların yürüdüğü yolda yürümek, toplumun işine yarayan bir şey üretmek olarak tanımlamaktadır.

İnsanların genel olarak yaratıcı olduğu kabul edilmekle birlikte bireylere sağlanan uygun ortam, davranış ve yaklaşımların yaratıcılığı şekillendirdiği düşünülmektedir. Öncelikle bireylerin yaratıcılıklarını ilerletebilmesi için yanılma durumunun olabileceği kabul edilmeli ve bireylere planlarını hayata geçirebilmek için imkânlar verilmelidir. Yaratıcı uygulamalar, insanların kendilerini anlatabilmelerine yardımcı olmaktadır. Yaratıcı aktivitelere bireylerin doğrudan katılması, uygulama

sürecinde aktif olması sonucunda bireylerin yaratıcı düşünme becerilerinin arttığı bilinmektedir (Kovalenko ve Simirnova, 2015). Torrance’ e göre, yaratıcılık hem nitel hem de nicel birçok düşüncenin sonucudur. İnsanlara, bu düşünce sisteminin her ikisini de dengeli bir şekilde kullanılması için uygun ortamlar sağlanmalıdır. Bu ortam bireylerin yaratıcı düşünme becerisini ilerletecektir (Edwards,2006).

2.5.2. Yaratıcı Düşünme

Yaratıcılık kavramıyla keşfetmek, özgünlük, pragmatik, bulmak kavramları arasında yakınlık olduğu açıklanmıştır. Ancak bu kavramlar tek başına yaratıcılığı açıklamaya yetmemektedir (Aydın, 2009). Yaratıcılık kavramıyla ilişkili kavramlardan biriside yaratıcı düşünme becerisidir. Bu kavramlar çoğu zaman aynı tanımla ifade edilmiştir.

Yaratıcı düşünme kavramı, “engelleri, problemleri, tamamlanmamış bilgileri ve yanlışlıkları, görme, fark etme, öneride bulunma; bu önerileri deneme ve sorgulama, bunun sonucunda yeni bir öneri geliştirme ve tüm bu süreci izah etme olarak tanımlanmaktadır (Torrance, 1993: Akçam, 2007). Guilford (1967) yaratıcı düşünmenin önemli bir sürecinin çok yönlü düşünme ile oluşacağını ifade etmiştir. Ayrıca yaratıcı düşünme için yakınsak düşünme de gereklidir. Yakınsak düşünme, yaşananlardan, gerçekliği belirlenmiş bir etkileşime açık düşünce yapısındaki insanların kalıplaşmış bakış açısına sahip olduğu ifade edilmiştir. Iraksak düşünme ise var olanı daha önceden belirlenmiş olanı sorgulamaktır. Keşfedilmemiş düşüncelerde gezme isteği görülür, yeni, kimseye benzemeyen bakış açısı gayreti içinde görünmeyen, bulunmayanlar bireyin dikkatini çekmektedir. Iraksak düşünme, tanımlanandan tanımlanmamışa ve bulunmamış bir çözüm yöntemini belirtir. Iraksak düşünmede sorunları çözümlerken her sonucu kabul etmek ve sonraki sorunu çözerken bir başka çözüm yolları üretmek ve bu sonucu kabul etmektir. Guilford bu süreci “yaratıcı düşünme” olarak tanımlamıştır (Çelebi/Öncü, 2014).

Bireyler becerilerinin fakında olarak hayatına devam eder. Ancak onların bu becerilerinin hepsini aynı anda sergilemesi mümkün değildir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylerin zihinsel süreçlerinde plan, ayrıntılı ve detaylı olma, keşfetme isteğinin olduğu belirtilmiştir (Wang, 2003). Bireyler yaşam sürecinde birçok etkinlik gerçekleştirir. Bu etkinliklerin kişilerde en çok olumlu his bıraktığı etkinlik yaratıcı düşünme etkinliğidir. Yaratıcılık sayesinde hayatın içine aldığımız ilim,

makineler, mimari yapılar, manevi öğeler gibi birçok unsur oluşmaktadır. Yaratıcılıkla bireylerin yaşam doyumu da artmaktadır (Csikszentmihalyi, 2004).

Graham Wallas yaratıcı düşünme kavramıyla ilgili dört aşamadan bahsetmiştir (Aksoy, 2005, s. 8 – 9).

1. Hazırlık aşaması (Preparation): Bu evrede, problem ya da ihtiyaç olan şey belirlenir. Bu duruma açıklık getirilir. Sonuca ulaşmak için ihtiyaç olan kaynaklara ulaşılır, kaynaklar düzenlenir. Sonucun doğruluğunun kabul görebilmesi için, işe yarayıp yaramadığı kontrol edilir.
2. Kuluçka aşaması (Incubation): Bu evrede problemten uzaklaşılır, daha önceki süreçlere yolculuk başlar. Bilişsel süreçlerin kullanılmasına izin verilir. Bu evre bir önceki evrede olduğu gibi kısa sürebileceği gibi uzun bir zaman da sürebilmektedir.
3. Aydınlanma aşaması (Illumination): Bu dönemde düşünceler yaratıcılığa basamak olabilmek için zihinden açığa çıkar. Düşünceler sürecin ya da sonucun uzantısı olabilir. Sürecin hepsi tüm durumlarda bütün olarak görülür. Aydınlanma evresi genellikle kısadır.
4. Gerçekleşme-Doğrulama aşaması (Verification): Gerçekleşme ve doğrulama aşamasında, bir önceki evrede elde edilen verilerin ihtiyaçlara cevap verip vermeyeceğini ilk evrede yapılan kontrollere uygunluğu gibi aktiviteleri içerir.
5. Birden beliren yeni bir düşünce sorun üzerinde denenir. Sorunu çözmediği belirlendiğinde bu etkinlik başa alınır. Yapılan yeniliklerle sonuca ulaşılır.

2.5.3. Yaratıcı Düşünmenin Engelleri

Bireylerde bilişsel düşünme sürecini kullanarak mantıklı olma çabası yaratıcılığı kısıtlayan en büyük unsur olarak ifade edilir. Bu durum dinamikliği de kısıtlayabilir. Problemlere eleştiri getirmeden, değerlendirme yapmadan kabul etmek yaratıcı düşünme sürecini engelleyebilir. Değerlendirmeden onaylanan bu süreçler aile içerisinde yaşanan ortamdan etkilenir. Bireyin oluşturduğu değerler sistemi dogmatik düşüncenin oluşmasına neden olabilir. Bu sürecin bilincinde olmayan kişilerin bu davranışlarını değiştirmek güç olabilir. Yaratıcı düşünmeyi kısıtlayan süreçleri çözümleyebilmek için zihinsel fonksiyonlar kontrol edilmelidir (Yıldırım, 2002). Bazen de duyuşsal özellikleri bireyin hayatındaki önemi oranında yaratıcı düşünme becerisine

engel olabilmektedir. Ek olarak yaşanan kültürel ortamlar da yaratıcı düşünme sürecine engel olabilmektedir. Yaratıcılığın önündeki engeller aşağıda açıklanmıştır (Niu ve Stenberg, 2002 : Akt. Rıza, 2004). :

1. Algılama engelleri (perceptual barriers); bir sorun sonucuna ulaşmak için gerekli unsurların farkında olabilmesini kısıtlayan adetlerdir.
2. Öğrenilen engeller (learned barriers); nesneleri sadece kişilere aktarılan hedefler için kullanabileceğini düşündüren sistem insanları klişe düşüncelere yakınlaştırır. Bu da yaratıcılığı engelleyen bir durumdur.
3. Duygusal engeller (emotional barriers); Kişiler yansıtıcı düşünerek kendilerini sorguladıklarında çekingenliği, doğru yapamama düşüncesi, kaygı duyması bireyin yaşantısını, yaratıcılığını engelleyen unsurlardır.
4. Kültürel engeller (cultural barriers); bazı toplumlarda düş kurmanın gereksiz olduğu düşünülmektedir. Etkinliklerin sadece çocukların yapması gerektiği düşüncesi yaratıcılığı kısıtlamaktadır. Bilişsel süreçlerin, nicel durumların iyi olarak kabul edildiği, duyuşsal özelliklerin, manevi değerlerin olumsuz kabul edildiği kültürler vardır. Doğu ve Batı toplumları yaratıcılık kavramına farklı anlamlar yüklemektedir. Doğu toplumunun yaratıcılığa kattığı anlam manevi değerlerle örülüdür. Geçmişe önem vermektedir. Batı toplumları için yaratıcılık insanları kişiliklerine göre açıklamalar yaparak yaratıcılık kavramını ifade etmiştir.

2.5.4. Yaratıcı Düşünmenin boyutları

Akıcılık: Aynı etkenle ilgili yeni, dinamik, çokça fikir üretme olarak ifade edilmiştir. Yaratıcılık çok sayıda araştırmalar yaparak ürün ortaya çıkarmaktır (Isbell ve Raines, 2003). Akıcılıkta görünümünden çok miktar ön plana çıkar. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olan insanlar bir engelle yüz yüze geldiğinde sonuca ulaşmak için farklı yollardan gitmeyi bilmektedirler (Saygın, 2004). Yöneltilen sorulara farklı cevaplar sunmaya çalışmak akıcılığın belirtisidir (Çelebi-Öncü, 2014). Bir öğrenciye nasıl ders çalıştığı sorusu yöneltildiğinde öğrencinin not alarak, altını çizerek, özet çıkararak, sesli okuyarak ya da sessiz okuma yöntemi gibi pek çok düşüncesini sıralaması akıcılığının göstergesi olarak kabul edilmektedir (Aralve Yıldız/Bıçakçı,2014).

Esneklik: Esneklik aynı etkenle ilgili, pek çok desenle ifade edebilme becerisi çerçevesinde açıklanmaktadır (Isbell ve Raines, 2003). İnsanlar durumları değişik bakış açılarıyla görebilme ve yeni fikirler üretme gayreti içindedir. Esneklik başka bir ifadeyle tabuları bilişsel anlamda yıkmak, farklı bakış açısı geliştirme özelliğidir. Birey farklı ve yeni cevaplar yöneltmektedir. Düşünme becerisi için esneklik özelliği koymadan da akıcı hale gelebilir. Mesela, bireylerden özel bir gün ile ilgili düşüncelerini söylemeleri beklendiğinde ebeveynleri yanında olmayan bireyler, ebeveynlerini içine alan etkinlikler istediği, bulunduğu konumu aşan yeni fikirler üretmesi esneklik kavramıyla açıklanmaktadır (Aral ve Yıldız/Bıçakçı, 2014).

Özgünlük: Orjinallik, kimseye benzememek, farklı olmak demektir. Daha önce ortaya atılmayan düşünceyi, hiç icat edilmeyen bir objeyi temsil etmektedir (Isbell ve Raines, 2003). Görünenin, keşfedilenin ötesinde farklı fikirler türetebilme gücüdür (Çelebi-Öncü, 2014).

Detaylara Girme: Düşüncenin veya bir objenin tüm ayrıntılarıyla ifade edilmesi, analiz edilmesi, ayrıntılarının ileri seviyelere taşınması olarak ifade edilmektedir (Saygın, 2004). Ayrıntılarla ilgilenen kişiler, elde ettikleri sonucun içeriğine yapısına etrafındaki kişilere göre daha çok dikkat etmektedir. Düşünme sürecinin her ayrıntısına yoğunlaşmak detaya giren kişilerce önemsenir (Argun, 2012). Detaylara girme pek çok ayrıntılı ve çeşitli düşünceyi içine almaktadır.

2.5.5.Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyi Açıklayan Kuramlar

Yaratıcılık olgusunun uzun yıllardır tanımları yapılmıştır. Aynı zamanda yaratıcılıkla birlikte anılan yaratıcı düşünme olgusunun çerçevesini oluşturmak için bilim adamları tarafından birçok ekoller geliştirilmiştir. Bu kuramlardan en önemlileri; Psikoanalitik, Çağrışımçı, Gestalt, Faktöryalist, Hümanistik (insancıl), bilişsel kuram, çevresel, sosyal, psikolojik ve algısal yaratıcı düşünce kuramlarıdır.

Psikanalitik Kuram: Bu kuram, kişilerin yaratıcı düşünme becerisini çeşitli yapılarla açıklamaya çalışmıştır. Bazı zamanlarda birbirinden farklı düşüncelere sahip olsalar da Kris, Rank ve Kubie bu ekolün önemli savunucuları arasında sayılmaktadır. Psikanalitik kuramda yaratıcılık, insanların bastırdıkları dürtülerin toplum tarafından kabul görececek şekilde gözler önüne serilmesidir (Argun, 2012). Freud yaratıcı insanları, dürtülerini kontrol edemeyen zihnindeki düşünceleri açığa çıkarmak için fırsat arayan az da olsa var olan, yaşanan dünyadan uzaklaşan hayallere veya fantezilere yaklaşanlar

olarak belirtmektedir. Kişide yaratıcılığın geliştirilmesi, küçük yaşlarda oynadığı oyuna bağlıdır. Bu süreci devam ettirdiği sürece yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilmektedir. Küçük yaşlardaki deneyimlerin, elde edilen sonucun yapısını büyük ölçüde etkilediği düşünülmektedir (Genç, 2000).

Freud bireylerin haz peşinde koştuğunu ileri sürmüştür. Kültürüyle ve kendi değerleri içinde bir tutarlılık yakalama çabasıdayken savunma mekanizmasını hayata geçirir. Savunma mekanizmaları bireyin hayatında birtakım gelişimlere neden olmaktadır. Bu gelişimlerin önemli bir boyutu yaratıcılık veya yaratıcı düşünme becerisi olarak düşünülmektedir. Aynı objeye karşı ilk verdiğimiz tepkiler ilerleyen zamanlarda değişim gösteriyorsa kişi savunma mekanizmasını hayata geçirmiş olduğunun işaretidir. Bir olay süresince farklı tepkilerin gösterilmesi, yaratıcılığın ilerletilebilir bir olgu olduğunun göstergesidir. Savunma mekanizması kullanıldığında olumsuz bir sonuçla karşılaşıldığında kişileri negatif yönde ruhsal boşalmalara yöneltir. Bu durum bireyde ruh sağlığının bozulmasına neden olmaktadır, fakat bu durum yaratıcılığın açığa çıkmasına neden olmaktadır (Kandaz, 2014).

Özellikle savunma mekanizmalarından yüceltmeyi kullanarak yaratıcı düşünme sürecine işlerlik kazandırılır. Çünkü bu mekanizma kişiyi icat etmeye, bulmaya, keşfetmeye, üretmeye yaklaştıracaktır (Akçum, 2005). Bu ekolün sorgulanan tarafı yaratıcılık kavramını bireylerin negatif yönleriyle açıklık getirmesidir. Psikanalitik yaklaşım, yaratıcı düşünmenin ön koşulunu ruh sağlığının sonuçlarına bağlı olarak ifade edilmektedir. Ruh sağlığındaki bozulmalar, deformasyon yaratıcılığı ortaya çıkardığına dair görüş diğer bilim adamlarınca eleştiri almaktadır. Dolayısıyla yaratıcı düşünme becerisi olumlu bir kavram olarak görülememektedir.

Psikanalitik yaklaşımın önemli savunucularından biri olan Jung, yaratıcılığı zihinsel bir süreç olarak bilinçaltının yönettiğini vurgulamıştır. Birey, diğer insanlarla aynı bilinçaltına sahip bir şekilde yaşam sürecine başlar (Burger, 2006). Kendisine başvuran danışanlarının yaratıcılık olgularının bilinçaltı tarafından şekillendiğini savunmuş ve terapi süreci içinde de kullanmıştır. Jung yaratıcı süreci psikolojik ve düşsel olarak ikiye ayırmaktadır. Jung'un psikanalitik yaklaşımla yaratıcılık kavramına açıklık getirirken bir takım psikolojik süreçten bahsetmiştir. Bu süreçlerin bireyin bilinçaltındaki yaşantılarının en kritik ve önemli durum ve olayları kapsadığını belirtmiştir. Psikanalitik kurama göre düşsel süreçler de yaratıcılık gelişimini etkilemektedir. Bu süreç kişinin bilinçaltının en uç noktasında ortaya çıkmaktadır (Argun, 2012).

Bilişsel Kuram: Bu ekole kaynaklık eden en ünlü savunucular David Feldman ve Piaget'tir. David Feldman bilişsel anlamda gelişim gösteren çocuklarda yaratıcı düşünmenin geliştirilmesini, davranışların tekrardan düzenlenmesini ve bu gelişimin dinamik olması gerektiğini savunmuştur (Tanju, 2012). Feldman, yaratıcılık kavramının özgül ortamlarda gelişebileceğini genel anlamda bir yaratıcılık düşünme becerisinin gelişme göstermeyeceğini ifade etmiştir (Starko, 2014).

Gestalt Yaratıcı Düşünce Kuramı: Bu kuramın önde gelen temsilcileri Wolfgang Köhler ve Max Wertheimer'dir. Bu ekole göre yaratıcılık kavramının tekrardan ele alınıp düzenlenmesi gerekmektedir. Yaratıcı düşünme becerisi sınıflama, analiz ve sentez yapabilme gibi beceriler kazanmayı kapsamaktadır. Gestalt yaratıcı düşünce kuramı kişilerin yaratıcılık özelliklerini geliştirmeyi problem çözme sürecine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Bu ekol yaratıcı düşünme sürecinin ön koşulunu problem çözmeye bağladığını belirterek bunu gerçekleştirmek için probleme tekrardan açıklama getirmesi gerektiğini ifade etmiştir (Dere, 2014). Gestalt yaratıcı düşünce kuramı kişilerin bilişsel süreçlerinin farkında olmasına önem vermektedir. Birey bilişsel sürecini kullanarak problem çözme becerisini hayata geçirir. Problem çözmeyi dener, sonuç üzerine tekrar ön düzenleme yaparak tekrar dener. Böylece problem çözümü için kendi potansiyelini incelemiş olur (Ataizi, 2016).

Hümanistik (İnsancıl) Yaratıcı Düşünce Kuramı: Hümanist (İnsancıl) yaratıcı düşünce kuramının önde gelen temsilcileri Carl Rogers ile Abraham Maslow'dur. Bu ekole göre, yaratıcılık kaotik ilişkinin sonucunda gerçekleşir. Nesnelerin, objelerin yaşantıların bireylerin yaşam şartlarının niteliğinin oluşmasıyla ortaya çıkmaktadır. Rogers, kişilerin yaşantılara kapalı olmaması gerektiğini, sorgulamanın, eleştirinin niteliği ile ve bu sürecin materyalleri ile kavramlara olumlu tutum geliştirme gibi birtakım şartların, yaratıcılıkla birlikte oluştuğunu ifade etmektedir.

Hümanist ekolünü savunan bilim adamları yaratıcı düşünme becerisini, kendini gerçekleştirmenin bir adım olarak ifade etmişlerdir. Kendini gerçekleştirme eğiliminde olan insanların kararları daha netlik ve kesinlik içermektedir. Dolayısıyla kişiler potansiyellerini görmekte kendilerini daha iyi hissetmektedirler (Argun, 2012). Bu ekol insanda karşıt duyguların olması yaratıcı düşünme becerisini desteleyeceğini belirtmiştir. İnsanlar içinde yaşadıkları karışıklıklar, zıtlıklar ile problemlerine daha nitelikli çözümlerle yaklaştığını ifade edilmektedir (Kandaz, 2014).

Çağrışımçı Yaratıcı Düşünce Kuramı: Çağrışımçı yaratıcı düşünce kuramının önde gelen savunucu Mednick'tir. Sanat, mimari, eğitim, sosyal bilimler veya

yaratıcılığın içinde yer alan çağrışımlar düşünmenin başlangıç noktasıdır. Yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilmek için bu çağrışımların sayısını arttırmak gerekmektedir. Yaratıcılık kavramı, bilişsel süreçteki izlenimleri, deneyimleri, tutum ve davranışları yeni deneyimler elde ettikçe analiz edip düzenleme yapılmasıyla elde edildiğini ifade etmektedir. Kişiler düşünceler üretirken öncelikle oluşturdukları düşünceyi gerçek yaşam içinde uygularlar. Bu düşünceleri deneyerek, işlevselliği hakkında yorumlar yapar. Dolayısıyla insanlar yaşam süresince problemlerle karşılaştığında depoda yer alan düşünce birikimine sahiptir (Sezgin, 2004).

Bu ekol, yaratıcı düşünme becerisini, sosyal bilimlere, eğitimi, sanatı, çağrışım kavramıyla tanımlamaktadır. Mednick yaptığı çalışmalarla yaratıcı düşünmenin, işlevselliği olan çağrışım materyallerini birlikte düşünerek farklı ve özgün birleşimler elde edileceğini belirtmektedir. Bu sayede yaratıcı düşünme becerisi gelişerek, problem çözme süreci basit düzeye indirgenebilir (Kara, 2007). Örneğin, bir öğrenciden seçeceği kelimelerin karşıtlarını yazması ya da ifade etmesi istenebilir. Böylece çağrışımsal etkinliklerin insanlarda yaratıcılıklarının gelişmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Kandaz, 2014).

Algısal Yaratıcı Düşünce Kuramı: Bu ekolü savunan bilim adamı Ernest Schochtel'dir. İnsanlarda yaratıcı düşünme becerisini geliştirmenin motivasyonla ve çevreyle iletişim kurmayla gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Algısal yaratıcı düşünme kuramın, herhangi bir objeye özgün bakış açısıyla bakabilme fırsatı veren algısal açıklıktan oluştuğunu bu durumun yaratıcılığı geliştirdiğini ifade etmektedir (Akçum, 2005).

Faktöriyalist (Karmaşık) Yaratıcı Düşünce Kuramı: Bu yaklaşımın temsilcisi J.P. Guilford'tur. Yaptığı faktör analizleri ve çalışmalarıyla insan zekasını oluşturan birçok özellik keşfetmiş ve ekolü geliştirmiştir. Bu ekole göre zekanın farklı boyutları olduğu bu boyutların ilkinin içerik olduğunu ifade etmiştir. İçerik boyutunda bilişsel yapıların nasıl işlediğini araştırmış bu yapıların şemalardan, anlamlardan, eylemlerden oluştuğunu ifade etmiştir. Faktöriyalist (karmaşık) yaratıcı düşünce kuramının diğer bir boyutu ise işlem boyutudur. Bu süreç hafıza, yaratıcı düşünme, zihin, sorgulama, eleştirme gibi eylemleri kapsamaktadır. Ayrıca işlem boyutunda ıraksak ve yakınsak düşünme becerisi üzerine durulmuştur. Iraksak düşünme biçiminin daha çok tercih edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Erdener, 2003).

Bu ekolü savunanlar, yakınsak düşünceyi herkesin kullandığı, kolay ulaşılan bir düşünme stili olduğunu belirtmiştir. Iraksak düşünmenin faktöriyalist (karmaşık)

yaratıcı düşünce kuramı kapsamı çerçevesinde önemli bir görevinin olduğundan söz edilmiştir. Bu düşünme tarzı kişilerin yaratıcılık seviyelerini geliştirdiğini belirtmiştir. Çünkü bu düşünme stili daha önce denenmemiş yollara, farklı bakış açıları geliştirmiştir. İnsan, kalıpların dışına çıkmış, tabu olan düşüncelerden sıyrılmış, yeniliğe doğru yürüyen, farklı çözüm yolları üreten bir kişidir Bu kuramın son boyutu ise ürünler boyutudur. Bu çerçevede kişilerin problemleri nasıl öğrendiği, algıladığı ve bu problemlere yönelttiği cevapların niteliğini kapsamaktadır. Bireye sunulan problemler; program, şema, okullar, iletişim gibi izafi terimlerden oluşmaktadır (Saygın, 2004).

Çevresel Yaratıcı Düşünce Kuramı: Çevresel yaratıcı düşünme kuramına göre yaratıcılık kaliteli yaşantılarla elde edilmektedir. Bu ekol, sorunu çözerken denenmemiş yoldan gitmek gerektiğini vurgulamıştır. Genel anlamda yaratıcılık kişilerin eylemlerinin, duygu ve düşüncelerinin teşvik edilmesini gerekli kılmaktadır. Yaratıcılığı geliştirmek için eğitimin önemli bir rolü vardır. Bir problemin sonucuna ulaşmak için gösterilen çabalar düzenli bilgi birikimi oluşana kadar sürmelidir. Bu ekol düzen kavramının önemine dikkat çekmiştir. Düzen kavramı çevresel yaratıcı düşünme kuramına göre bilinçte var olan imgedir. Bu süreçte yeni düzen zihinde oluşmuş bir imgedir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişiler, problemle karşılaştığında pek çok imgeyi zihninde yerleştirmiş olur (Akçum, 2005).

2.5.6. Yaratıcı Düşünmeyi Etkileyen Faktörler

Yaratıcılık kavramını açıklarken ortaya çıkan bazı etmenlerin birbirleriyle ilişkilerini incelemek gerekir. Ortaya çıkan bu etmenlerin yaratıcılığı etkilediği, şekillendirdiği belirtilmektedir. Yaratıcılık kavramının çok boyutlu olduğu, diğer faktörlerle birlikte açıklandığı bu nedenle yaratıcılığı etkileyen unsurları açıklamada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

2.5.6.1. Yaratıcı Düşünme ve Zeka

Yaratıcılık ve yaratıcı düşünmeyle ilgili yapılan literatür çalışmalarında yaratıcılık ve zeka kavramı üzerine pek çok düşünce ortaya atılmıştır. Bu somut olmayan iki olgu birçok araştırmanın konusu olmuştur. Zekâ kavramının günümüze kadar uzanmasında Aristoteles'in ve Cicero'nun katkısı önemlidir. Zekâ kavramıyla yapılan çalışmaların en çok hız aldığı tarih 1800'lü yıllar olmuştur. Bu yıllarda birçok düşünce ortaya atılmış, tartışılmış bu düşüncelerin yansımaları günlük yaşantılarımıza

kadar uzanmıştır (Güngör, 2006; s. 41).

Yaratıcılık terimi yerine zeka teriminin kullanıldığı bazı kaynaklarda görülmüştür. Bu kavramların birbirinden farklı terimler olduğu göz ardı edilmiştir. Yaratıcılık ve zekâ kavramının tanımı tam anlamıyla birbirini karşılamamaktadır. Yaratıcı eylemler için zekânın önemlidir.. Fakat tek başına yeterli olmaz. Çünkü yaratıcı düşünme becerisine sahip kişiler zeki olmaktan ziyade, farklı düşünme stilleriyle hareket eden bireylerdir (Lin, Hu, Adey ve Shen, 2003). Yaratıcılık kavramı ve zekâ kavramıyla ilgili olarak insanda zekâ seviyesi düşük olsa da belli bir alanda becerisi olduğu düşüncesi kabul edilir. Bilişsel özellikler zekâdan ayrı düşünülüp yetenek adı altında ifade edilmiştir (Kırıçoğlu, 2002).

Yaratıcılık ve zekâ birlikte söz edilen iki kavram olup aralarında net bir bağlamın olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Yaratıcılığı etkileyen birçok faktör vardır (Artut, 2004; s. 162). Yaratıcılık kavramının insanlarda doğuştan gelen bir özellik olduğu fakat bu becerinin bireysel farklılıklar içerdiği belirtilmiştir. Zekâ ve yaratıcılık kavramı erken çocukluk döneminde gerekli ortamlar sağlanarak nitelikli bir eğitimle geliştirilebilir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişilerde merak duygusu ön plandadır. Özgür düşünme yetisine sahip, mizahi yönü olan, deneme yanılma ilkesiyle hareket eden kişilerdir (Argun, 2004; Yenilmez ve Yolcu, 2007). Zekayı eğitimden bağımsız düşünebiliriz. Fakat yaratıcı düşünme becerisini eğitimle yükseltebiliriz. Bireyler bu konuda eğitim alıp kendini geliştirdiklerinde yaratıcı sonuçlar elde edebilirler (Rıza, 2000).

20. Yüzyılın başlarında L. Terman'ın çalışmaları ışığında zeka seviyesi yüksek olan kişilerin yaratıcı düşünme becerisini kullanarak ürünler ortaya koymasında zekanın bir noktaya kadar etkili olduğu belirtilmiştir. IQ seviyesinin 120 puanın üzerinde olan bireylerin yaratıcılık seviyesi yüksek olduğu belirlenmiştir (Csikszentmihalyi, 2004). IQ seviyesi yüksek ve normal seviyede olan insanlar üzerinde bir deney yapılmış, bu deney sonucunda zekâ seviyesinin yaratıcı düşünmeyle doğru orantılı olduğu ortaya koyulmuştur (Kershner ve Ledger, 1985, akt. Güngör, 2007). Yani yaratıcı düşünme becerisi yüksek olan kişilerin zeka seviyesin de yüksek olduğu söylenebilir. Bu kişilerde duyuşsal ve bilişsel zeka alanları birbiriyle bağlantılıdır.

2.5.6.2. Yaratıcı Düşünme ve Cinsiyet

Yaratıcı düşünmeyi etkileyen faktörlerden biri de cinsiyet kavramıdır. Bu

kavramın yaratıcılığı ne düzeyde etkilediği tartışma konusudur. Bu ilişkiyi ortaya koymak için bilim adamları pek çok araştırma yapmıştır. Yaratıcılık kavramı birçok boyutu açısından incelendiğinde erkek ve kızlarda net bir fark ortaya koyulamamıştır. İnsanlar cinsiyet özelliklerine göre gelişim dönemlerinden kaynaklı farklılıklar içerdiği için yaratıcılık seviyeleri de farklı olabilmektedir. Sosyokültürel bakış açısı da bu durumu etkilemektedir. Kızlar erkeklere göre daha sakin ve ikna olan, erkekler ise daha baskın ve ikna edici karakterlerdir (Aydın, 2011).

Bu farklılıklardan biri de cinsiyet kavramının yaratıcı düşünmeyle ilişkisinin olmadığıdır. Diğer bir bakış açısı ise yaratıcı düşünme becerisinin kızlarda daha düşük olduğu şeklindedir. Bu durumun nedeni olarak kadınların daha çok sosyal bilimlere, erkeklerin ise sayısal bilimlere karşı daha ilgili olması gösterilmektedir (Özdemir, 2013). Cinsiyet ve yaratıcı düşünme üzerine yapılan çalışmalarda akranların yaratıcılık düzeyleri belirlenmeye çalışılmış, çalışma sonucunda erkek çocuklarının yaratıcılık becerisinin daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur.

Yapılan çalışmalar sonucunda zekânın farklı boyutları incelenmeksizin Torrance Yaratıcı Düşünme becerisini ölçen testten erkekler daha düşük sonuç almıştır. Araştırmalar sonucunda cinsiyet kavramının zekâyla ilişkisi olabileceğine işaret etmektedir (Kershner ve Ledger, 1985, akt. Güngör, 2007).

2.5.6.3. Yaratıcı Düşünme ve Çevre

Yaratıcı düşünme becerisini etkileyen önemli bir faktörde çevredir. İnsanlar dış dünyayla devamlılık içeren bir ilişki içindedir. Bu ilişki sonucunda birey dış dünyayla etkileşim yaşar. Bu etkileşimle yaratıcı düşünme becerisi gelişir.

Ortamı düzenleyerek bireye aktarılan istendik davranışlarla yaratıcılığın geliştirilmesi günümüzde önem verilen bir konudur (Saraçoğlu ve Duran, 2009). Bireyin aile eğitiminden sonra karşılaştığı tüm çevresel faktörler yaratıcılığının yönünü belirleyecektir. Bu faktörlerin uzun yıllar boyunca açıklanan farklı sonuçları üzerine yaratıcı ürünleri fark edebilmede önemlidir. Yaratıcı ürünler elde edebilmek için birey kendisini rahat ifade etmeli, özgür bir ortamda olmalıdır. Bu nedenle okul ortamında eğitimciler çocukların yaratıcılık gelişimini destekleyen uygun eğitim ortamı oluşturmaktadır (Senemoğlu, 2009).

Birey yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilmek için güven ortamının olduğu bir çevrede bulunmalıdır. Kişi güven duyduğu bir ortamda düşüncelerini, bilgi ve

becerilerini ortaya çıkarır. Birey yaşama ebeveynleriyle başlar. Aile ortamında sınıf ortamında, çevrede, yaratıcılığı destekleyen ortamlar oluşturulmalıdır. Bireyin içinde bulunduğu fiziksel ortam yaratıcılığını etkilemektedir. Fakat yapılan araştırmalar doğrultusunda sosyal ortamların yaratıcılığı daha çok desteklediği ifade edilmiştir. Yaratıcılıkla ilgili çevrenin bireye karşı sergilediği tutum ve eylemler, kabul görme, onaylanma gibi sosyal ortamlar yaratıcı düşünme becerisinin gelişiminde rol oynamaktadır (Akyol, 2004). Dış dünyada yer alan uyarıcı etkenlerin miktarından çok farklılığı önem görmektedir. Taklit etme davranışı, yaratıcılığı desteklediği kabul edilmektedir. Bu nedenle taklit yapma yeteneği geliştirilmelidir (Rıza, 2000).

2.5.6.4. Yaratıcı Düşünme ve Aile

Yaratıcı düşünme becerisini etkileyen en önemli faktörlerden biri de ailedir. Çünkü yaratıcı düşünme becerisini aileden başlatır, okulla geliştirir, çevresel faktörlerle ilerletiriz. Birey gözlem yapmayı, ebeveynlerinden öğrenmektedir. Ebeveynler çocuklarına rehberlik ederek onarlı farklı bakış açılarıyla tanıştırlar. Bireyin yaşam sürecinin ilk anından beri ebeveynleriyle etkileşimi bireyin hayatında önemli bir etkiye neden olmaktadır.

Çocuk kendisini ifade etmeye başladığında aile tarafından desteklenirse yaratıcı etkinlikler için arayış sürecine girer, kişi ebeveynleri tarafından onay alırsa bireyselleşmesi sağlıklı bir biçimde gerçekleşecektir (Argun, 2004). İnsan dünyaya geldiği andan itibaren dış dünyayla uyum sağlamaya çalışırken bu gayretine en çok yardımcı olan ebeveynleridir. Birey ebeveynlerinden aldığı eğitimle düşüncelerini savunmayı öğrenir. Bu nedenle evde yaşanan ortam çocukların kendilerini ifade etmesi açısından önemlidir. Ebeveynlerinin çocuklara olan yaklaşımları onların ileride yaşacağı ilişkileri, dışa dönüklüğünü, fikirlerini ifade etmesini, sabit düşüncelerden uzak yaratıcı düşünmesini etkileyeceği ifade edilmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda yaratıcı düşünme becerisine sahip çocukların en az orta gelirli bir yaşam sürdürdükleri tespit edilmiştir. Gelir düzeyi yükseldikçe ailelerin yaratıcılık seviyeleri de yükselmektedir. Ailenin dünyaya getirdiği çocuk sayısı da bireyin yaratıcılığını etkilemektedir. Evde kişi sayısı arttıkça yaratıcı düşünme becerisinin de arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmalarda yaratıcı düşünme becerisi yüksek olan bireylerin genellikle erken yaşta babalarını kaybettikleri belirtilmiştir (Aydın, 2011). Ebeveynler çocukların yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için

ortam hazırlarken çocukların akranlarıyla birlikte ortam paylaşması gerektiği bilincinde olmalıdır. Bu konuda okullardan destek alınmalıdır. Okullarda oluşturulan eğitim ortamı çocuğun zihinsel, duyuşsal, kinestetik zeka alanlarını ve yaratıcılıklarını geliştirdiği belirtilmiştir (Turla, 2004).

2.5.6.5. Yaratıcı Düşünme ve Eğitim

Çocukların zihinsel becerisi, dünyaya gelişinden itibaren ailenin verdiği eğitim, dış dünyanın uyarıcı etkisiyle gelişir. Bebeklik döneminden sonra okul öncesi eğitimiyle çocuklara verilen öğrenme etkinlikleri yaratıcı düşünme becerisi için etkilidir. Düşüncelerini doğru bir şekilde tarafsızca ifade edebilen, sorgulayıcı yaklaşıma sahip, kararlı, üretme odaklı kişiler yetiştirmek amaç edinilmiştir (Tokgöz, 2004). Eğitim, kişilerde var olan yaratıcı düşünme becerisini kullanmaya teşvik edici bir özelliğe sahip olmalıdır.

Çocukluk döneminden itibaren duyuşsal tüm özelliklerin eğitilmesi önemlidir. Oluşturulan eğitimlerde planların esnekliği, deneme, yanılma yöntemine teşvik eden bir sürecin olması, öğrencilerin bilgi ve becerilerinden yola çıkarak oluşan planlama yaratıcı düşünme becerisinin gelişimine katkısı olmaktadır (Baran, 2004).

Aile ile başlayan yaratıcı düşünme becerisini, formal eğitimin verildiği okul yaşantısıyla daha ileri seviyelere taşır. Eğitim bu konuda çocuklara önemli fırsatlar yaratır. Okullarda yapılan aktiviteler, etkinliklerle çocuğun yaratıcı düşünme potansiyeli açığa çıkar. Yaratıcı düşünme becerisi teorikte kalırsa bu beceriyi geliştirmek sınırlı kalabilir. Yaratıcı düşünme becerisi yapılan etkinliklerle hayata geçirilmelidir. Çünkü yaratıcılık durağan bir olgu değildir. Yaratıcı düşünme dinamik süreçleri kapsar. Bu düşünme becerisini ilerletmek için alıştırmalar yapılmalıdır (Fox ve Schirrmacher, 2014).

Öğretmenler çocuklarla iyi iletişim ortamı sağlamalı, eylemleri, duygu ve düşünceleriyle çocuklara örnek olmalıdır. Öğrencileriyle uygun ortam oluşturarak, çocuklara rehberlik etmelidir. Eğitimci, eğitim öğretim sürecinde bir uyum yakalamalı, bu süreçte çocukların düşüncelerine izin vererek, öğrencilerin nasıl öğrendiklerini kavrayarak, yaratıcı düşünme becerisini hayata geçirme imkânı vermelidir. Öğrencilerin yaratıcı düşünme sürecinde seçim yaparken kaynak bulmasına rehberlik etmelidir (Loveless, Turvey ve Burton, 2006). Eğitimcilerin çocukların yaratıcı düşünme becerisine teşvik etmek için hedeflerine doğru giderken bu sürece dikkatini

vermelidir. Bireylerin bu beceriyi etkili kullanabilmesi için eğitimcilerin onlara rehberlik etmesi gerekmektedir. Öğrencileriyle iyi ilişkiler kurmalı, etkileşimde olan öğretmen eylemleriyle rol model olmalıdır (Baran, 2004).

Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek için okulda öğrencilere gerekli materyaller, istekli olma, imkanlar sağlama bakımından teşvik edici yönlendirmeler yapılmalıdır (Amabile, 1983; Akt: Wei, Weng, Liu ve Wang, 2015). Erken çocukluk dönemi itibarıyla çocuk aileden sonra okulla ilişki kurmaya başlamaktadır. Okulda oluşturulan çevre, eğitimcilerin yaklaşımları, çocuklara verilen önem yaratıcı düşünme becerisinin gelişimi açısından önemlidir. Çocuklar okul ortamında aktif bir öğrenme süreci içinde olmalıdır. Kurallar oluşturulurken öğrencilerin fikirleri de alınmalı, onların önemli bir birey olduğu duygusu verilmelidir. Eğitimcilerin öğrencilerini iyi gözlemleyip ve eğitim süreci içinde öğrencilere rehberlik etmesi gerekmektedir (Akyol, 2004; Baran, 2004).

Bireylere erken çocukluk döneminde kazandırılan ıraksak düşünme becerisi, zamanla toplumun dayatmaları, hayal gücünü kısıtlayan bakış açılarıyla yakınsak düşünmeye yaklaştırabilir. Bu durum yaratıcı düşünme becerisinin gelişimini geriye çekmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak için eğitimcilere önemli görev düşmektedir. Eğitimciler öğrencilerine çok yönlü sorular yönelterek, özgür düşünce ortamı sağlamalı, öğrencilerin verdiği her türlü cevabı değerli bulmalı, esnek planlar oluşturarak öğrencilerin düşüncelerini ortaya koyabilmesine yardımcı olarak yaratıcı düşünme becerisi geliştirilmektedir (Baran, 2004).

2.6. Benlik Saygısı Ve Yaratıcı Düşünme Becerisi İle İlgili Araştırmalar

Justo (2008), benlik kavramının yaratıcılık üzerine etkisini incelediği deneysel çalışmasında örneklem grubunu 5 yaş çocuklar oluşturmaktadır. Çalışmasını tamamlamak amacıyla Torrance'nin geliştirdiği (1980) yaratıcı düşünme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların küçük yaşta eğitilmesinin ve bilinçlendirilmesinin hem yaratıcılığa ve hem de benlik saygısına katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Lemons (2005), bireylerin benlik algıları ile yaratıcılıklarının farkındalık seviyesini araştırdığı nitel çalışmasında, 242 ergenlik döneminde bulunan öğrencilere çeşitli sorular yöneltilmiştir. Yöneltilen bu sorular ışığında öğrencilerin benlikleri ve yaratıcılıkları hakkındaki özyeterlikleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda liseli

gençlerin yaratıcı düşünme becerisi konusunda özyeterlilikleri düşük bulunmuştur.

Lau ve arkadaşları (2004), çocukların benlik kavramı ve yaratıcılıkları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla 4. Ve 7. Sınıfa devam eden öğrencilerle çalışmışlardır. Çalışmada benlik kavramını ölçebilmek için Cheung ve Lau, (2001) tarafından geliştirilen Çoklu-Alan Çoklu-Perspektif Benlik-Kavramı Envanteri (Multi-Domain MultiPerspective Self-Concept Inventory –MMSI), Coie ve Dodge (1988) tarafından geliştirilen yaratıcılık için En Çok Sevdiğin En Az Sevdiğin Ölçeği (Like-Most–LikeLeast measure-LMLL) ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular yaratıcılık olgusu sosyallik-liderlik arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Fakat yaratıcılık ile benlik kavramı arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Bu zıt ilişkiler çocuklarda benlik kavramı bakımından yaratıcı bir çocuğun farklı özelliklerde olduğunu göstermiştir.

Yang (2010), Tayland'daki lise öğrencileri üzerinde yaptığı nitel çalışmada, onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede etkili olan İngilizce yazma öğretim yöntemlerini araştırmıştır. Bununla beraber yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için İngilizce yazma süreçlerinin neler olduğunu ve yaratıcı düşünceyi geliştirmeye yönelik önerilerini tespit etmeye çalışmıştır. Veriler, 23 öğretmen ve 15 eğitim psikolojisi uzmanından anket ve açık uçlu görüşme yoluyla toplanmıştır. Sonuçlar yaratıcı düşünce üretmek için İngilizce yazma öğretiminde en çok kullanılan öğretim yöntemlerinin beyin fırtınası, alıştırma ve uygulama, ikili ve grupla çalışma olduğunu göstermiştir. Bunun yanında şiir yazma, türleri analiz etme ve müziğe entegre etme türündeki çalışmaların ender olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmacı İngilizce öğretmenlerinin yaratıcı düşünme ilkelerini öğrenme ve uygulama konusunda cesaretlendirilmesi önerisinde bulunmuştur. Öğretmenin yaratıcı düşünme becerileri ile İngilizce nasıl öğreteceğini bilmesinin, yaratıcı düşünme ilkelerine uygun yöntemleri ve sınıf içinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini değerlendirmede uygun yolları araştırmasının önemine değinmiştir.

Howell (2008), bu çalışmada bir grup aday öğretmenin ortaöğretim İngilizce dersindeki yaratıcılık kavramı hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Veriler, anket ve görüşmeler ışığında toplanmıştır. Yaratıcılığın birçok göze çarpan tasarımları olmasıyla birlikte sonuçlar aynı zamanda kısıtlı görüşlerin ve bazı yanlış anlamaların kanıtlarını açığa çıkarmıştır. Ayrıca Sternberg'in "yaratıcılığı bir irade yönüyle geliştirme" konusunda önerdiği 21 stratejinin ortaöğretimin İngilizce sınıfına nasıl uyarlanacağı ve nasıl uygulanacağının bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Odenwald (2010) üniversite eğitiminin yeniden incelenmeye ve yeniden değerlendirmeye ihtiyaç duyduğu fikrinden yola çıkarak yapmış olduğu doktora çalışmasında, insanoğlunun kapsamlı bakış açısına dayanan 21. Yüzyıl üniversite eğitimi için yeni ve dönüştürücü vizyonunu tartışmıştır. Odenwald araştırmasında, Amerika'daki kolej ve üniversite öğrencilerinin karşı karşıya kaldıkları ciddi bir sorun olan öğrencilerin zayıf öğrenme deneyimlerine sebep olan indirgeyici eğitim modeline dikkati çekmiştir. Bunun çözümünü iki yoldan irdelemiştir. Bunlar öğrencilerde yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi ve genel eğitim sistemlerinde sanat ve beşeri bilimlerin bileşenlerinin güçlendirilmesidir. Araştırmacı tezinde rasyonel ve estetik düşünme biçimlerini, yeni bir eleştirel-yaratıcı düşünme tarzında birleştirmeyi savunur. Yine her iki düşünmenin geleneksel anlamının yanı sıra, birleştirilmiş yeni düşüncenin gereklerini ve bu gereklerin nasıl yerine getirileceğini de incelemiştir. Ayrıca araştırmacı en iyi şekilde planlansa bile bir programın tek başına, iyi bir öğretmenin elde edebileceği başarıya ulaşamayacağını belirtmiştir. Araştırmacıya göre iyi bir öğretmen, öğrencilerinin eleştirel-yaratıcı düşüncelerinde ve başarılı olabilmelerinde onlara doğru rehberlik yapabilmek için konu alanının hem uzmanı hem de iyi bir eleştiricisi olmalıdır.

Mirzaie vd. (2009) araştırmalarında, bilimsel aktivitelerin erkek okul öncesi öğrencilerinin yaratıcılık gelişimleri üzerinde etkisini belirlemişlerdir. Bu amaç için rastgele 30 çocuk seçmişlerdir ve bunları deney ve kontrol gruplarına ayırmışlardır. Ölçme işlemini Torrance'ın yaratıcı düşünce testini kullanarak yapmışlardır. Deney grubunda beş hafta boyunca beyin fırtınası öğrenme metodu ile on basit fen aktivitesini uygulamışlardır. Eğitim tamamlanınca ardından iki grup da tekrar Torrance'nin yaratıcı düşünme testi ile değerlendirilmeye alınmıştır. Sonuç olarak deney ve kontrol grupları arasında belirgin farklılık görülmüş ve deney grubunda Torrance'nin yaratıcı düşünce testi sonuçlarında ön ve son uygulama arasında farklılıklar görülmüştür. Fen öğrenme aktivitelerinin kullanımı yoluyla öğretmenler, öğrencilerinin kapasitelerini yaratıcılığın köken boyutları olan, akıcılık esneklik orijinallik, boyutlarında artırabilir olduğunu belirtmişlerdir.

Park vd. (2008) belli bir oranda yetenekli olan kişileri 13 yaşından itibaren 25 yıl boyunca incelemişlerdir. Bu çalışmada bireylerin kriterleri olarak, yaptıkları bilimsel yayınlar, patentler, bilimsel ve teknolojik başarılar kullanılmıştır. Katılımcılar yüksek lisans uzman veya doktora derecesi olan eğitim derecelerine göre kategorilerine ayrılmıştır. Sonuç olarak toplumlardaki ilerlemiş eğitim seviyelerinin fen ve

teknolojideki yaratıcılık potansiyelini tahmin edebileceğini düşünmüşlerdir.

Zhang (2001) benlik saygısı üzerine yaptığı araştırmada üniversitede öğrenim gören öğrenciler üzerinde almıştır. Öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin düzeyi ortaya konulmuştur. Araştırmanın örneklemini 792 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Yapılan çalışma sonucunda üniversitede öğrenim gören kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında yaratıcı düşünme becerileri ve benlik saygısı arasında olumlu anlamda ilişki olduğu ortaya koyulmuştur.

Huh'un (2005), Washington State Üniversitesinde yaptığı doktora çalışmasının amacı, bilgisayar destekli dil öğreniminin, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin dil öğrenimine ve yaratıcılıklarının gelişmesine etkisini araştırmaktır. Bu deneysel çalışma hem nitel hem nicel boyuta sahiptir. Amerika'daki iki okulda 15 6-8. sınıf öğrencisi ve 15 öğretmen adayı üzerinde deneysel uygulaması haftada bir veya iki kez olmak üzere 12 hafta sürmüştür. Araştırma verileri tartışmalar, Torrance Yaratıcı Düşünme Testi ve araştırmacı tarafından açık uçlu ve kapalı uçlu olarak hazırlanmış anket yoluyla toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda Huh (2005), bilgisayar destekli dil öğrenme ortamlarında, dil öğretimi ile yaratıcı düşünme becerilerini birleştirmenin önemini belirtirken yaratıcılık ve dil arasındaki sıkı ilişkiye değinmiştir. Bunun yanında dil öğrenmede ve yaratıcı düşünmede bilgisayar destekli öğrenme ortamlarının faydalı olduğu görüşüne ulaşmıştır.

Seo vd. (2005) çalışmalarında, Koreli fen öğretmenlerinin yaratıcılık konusundaki anlayışlarını incelemişlerdir. Bu çalışmaya 60 öğretmen katılmıştır. Yaratıcılık anlayışları hakkındaki görüşleri açık uçlu anketlerle alınmıştır. Bulgularda fen öğretmenlerinin yaratıcılığın bilişsel bileşenlerine karşı çok iyi bir anlayışa sahip olduklarını, yaratıcılığın kişisel ve çevresel bileşenlerine karşı daha az özdeşleştirme yaptıklarını ortaya koymuştur. Öğretmenlerin anlayışlarını daha dengeli bir bakış açısıyla değiştirmek için yaratıcılığın kişilik ve çevresel bileşenlerinin diğer bileşenler kadar vurgulanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Cheng (2004) yaptığı çalışmada, Hong Kong'da geleneksel eğitim uygulanan durumlarda öğrenci yaratıcılıklarını geliştirmek için tasarlanan fizik öğretimi programını sistematik bir yöntemle incelemiştir. Yaratıcılığı cesaretlendiren öğretim tekniklerinin çok nadiren kullanılmakta olduğunu belirten araştırmacı, çalışmasında; öğrencilere fizik derslerini kolaylıkla anlatmak için 20'den fazla değişik öğrenme etkinlikleri önermiştir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin bu etkinlikler üzerine görüşlerini almak için uygulama, iki ayrı ortaöğretim sınıflarında denenmiş ve Hong Kong'daki

120 kıdemli fizik öğretmenine uygulanmıştır. Tümünden olumlu geri bildirim alınmış, geleneksel eğitim kurumlarında yararlı ve kullanılabilir bir öneri olarak değerlendirilmiştir.

Balkıs ve Duru (2010) akademik anlamda başarı ve benlik saygısı olgusunu incelemişlerdir. Akademik başarı ile performans arasında benlik saygısının rolünü ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın örneklemini 323 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmalar ışığında, benlik saygısının akademik başarı üzerindeki etkisi ortaya koyulmuştur. Akademik anlamda erteleme eğilimi olan bireylerin akademik başarı arasındaki ilişkisi, öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine bağlı olarak gerilemektedir.

Lin vd. (2003) ortaokul öğrencilerinin bilimsel yaratıcılıklarında, bilişsel ivme yoluyla fen eğitim programının etkisini araştırmak amacıyla çalışma yapmışlardır. İngiltere’de şehir dışı mahallelerdeki karışık karşılaştırma imkânı olan okullardan 1087 öğrenciyi araştırmaya katmışlardır. Araştırma sonucuna göre; programın ortaokul öğrencilerinin bilimsel yaratıcılıklarındaki tüm gelişmeleri desteklediği sonucuna ulaşmışlardır.

İkiz (2000) ise liseye devam eden öğrencilerle sürdürdüğü çalışmasında benlik saygısının akademik başarı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla örneklem grubunu 184 liseli öğrencilerden seçmiştir. Araştırma kapsamında ölçek olarak “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Kaygı üzerine yapılacak çalışmalar için “Sürekli Kaygı Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet faktörünün benlik saygısı üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yapılan çalışma sonucunda ailenin ekonomik seviyesi ergenin benlik saygısı üzerinde etkisi olduğunu ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM III

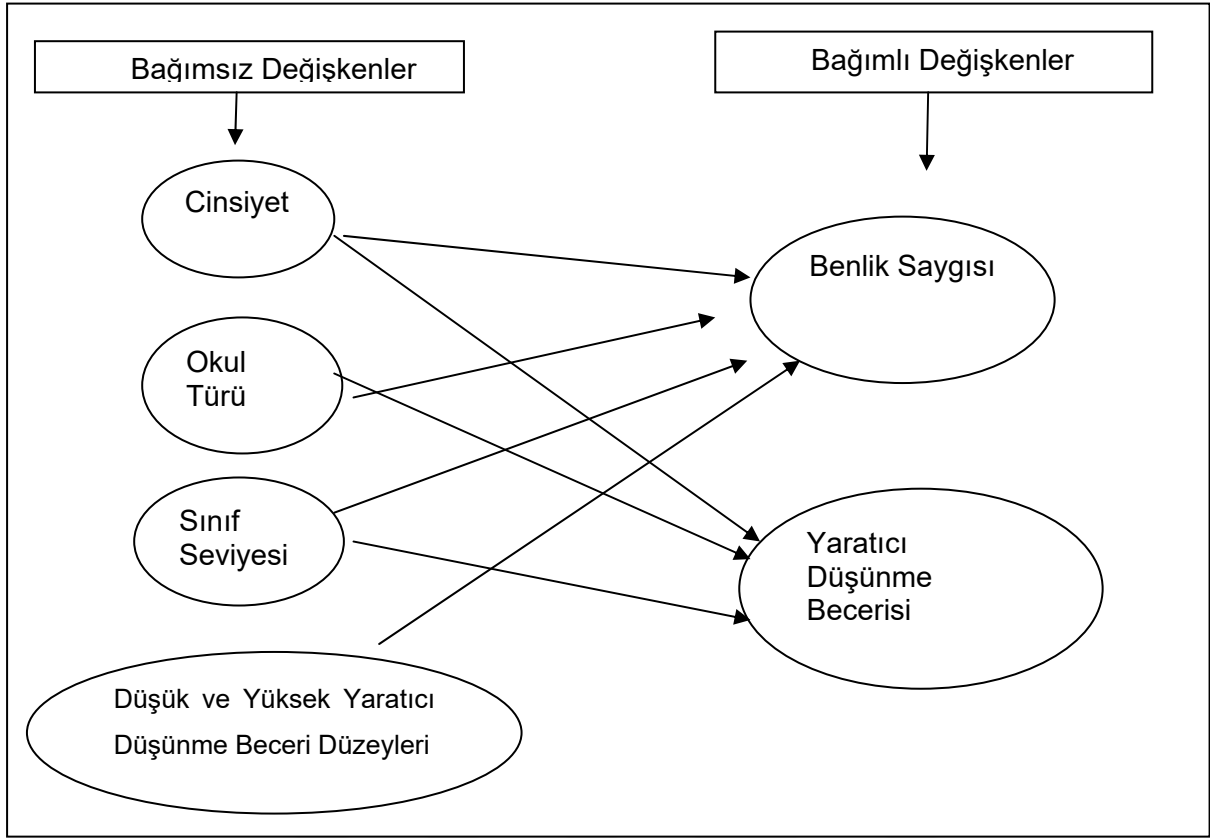
3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve yaratıcı düşünme becerilerinin (cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi) çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Ayrıca benlik saygıları yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Modeli

Çalışma betimsel ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. İlişkisel çalışmalar, nedensellik dışı ilişki aramadır. Araştırmalarda neden- sonuç ilişkisi kurulamayan, doğası gereği veya pratik nedenlerle değişimleme veya denetimin yapılamadığı veya kısmen yapıldığı çalışmalardır. Bu çalışmalardaki etki, denetim ve değişim olmadığı için karşılıklı olabilir (Erkuş, 2011). Araştırmanın bağımsız değişkenleri; cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, düşük ve yüksek yaratıcı düşünme beceri düzeyleri, bağımlı değişkeni; benlik saygısı ve yaratıcı düşünme becerisidir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

3.3. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Eyüp ilçesinde belirlenen bir devlet okulu ve bir özel okuldaki 5. ,6., 7., 8. Sınıf öğrencilerinden seçkisiz örnekleme yoluyla belirlenen 417 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 417 ortaokul öğrencisinden elde edilen veriler için öncelikle kayıp veri ve uç değer analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda 2 kayıp veri belirlenmiştir. İlgili gözlemler analiz dışı tutularak 415 katılımcı üzerinden elde edilen veriler dikkate alınmıştır.

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, devam ettikleri okul türü, sınıf düzeyi ve yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre dağılımına ilişkin bazı istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, okul türü, yaratıcı düşünme beceri düzeyleri ve sınıf düzeyi bakımından dağılımı (n=415)

Değişkenler		f	%f
Cinsiyet	Kadın	210	50,6
	Erkek	205	49,4
Okul türü	Özel	202	48,7
	Devlet	213	51,3
Yaratıcı D. Beceri D.	Düşük	223	53,7
	Yüksek	192	46,3
Sınıf	5. sınıf	115	27,7
	6. sınıf	129	31,1
	7. sınıf	110	26,5
	8. sınıf	61	14,7
Toplam	415		100

Ortaokul öğrencilerinin; %50,6'sı (n=210) kadın, %49,4'ü (n=205) erkek, %48,7'si (n=202) özel okula, %51,3'ü (n=213) devlet okuluna devam etmektedir. Yaratıcı düşünme becerileri gruplandığında %53,7'si (n=223) düşük gruptayken, %46,3'ü (n=192) yüksek gruptadır. Katılımcılar arasında en çok gözlenen sınıf düzeyi 6. sınıf (%31,1) iken; en az gözlenen sınıf düzeyi ise 8. Sınıfa devam eden öğrencilerdir (%14,7).

3.4. Araştırmanın Yapılışı (Prosedür)

Bu çalışmada amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada seçilen kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, çoğu zaman araştırmacının diğer yöntemleri kullanma olasılığının olmadığı durumlarda kullanılır. Bu örneklem çalışmaya hız ve pratiklik kazandırır. Genellikle kolay ulaşılabilen örneklem göreceli olarak daha az maliyetlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Kolay ulaşılabilir durum örnekleminin seçilmesinin sebebi katılımcılara rahat erişilebilmesidir. Dolayısıyla araştırmacının yaşamını sürdürdüğü ilçe'deki devlet okulu ve özel okul seçilmiştir. Bu araştırmanın çalışma

grubunu İstanbul ili Eyüp ilçesinde belirlenen bir devlet okulu ve bir özel okuldaki 5., 6., 7., 8. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmacı tarafından veri toplama aracı olarak araştırmanın amacına uygun “Rosenberg’in Benlik Saygısı Ölçeği” ve Aksoy (2004)’ ün “Ne kadar Yaratıcısınız” ölçekleri için gerekli izinler alınmıştır. Ölçekler örneklem grubuna uygulanmış, Veriler analiz için araştırmacı tarafından sisteme yüklenmiştir. Elde edilen bulgular yorumlanmış ve rapor yazımı tamamlanmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ile “Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği” kullanılmıştır.

3.5.1. Rosenberg Benlik-Saygısı Ölçeği

Katılımcıların kendilerine verdikleri değeri ölçmek için alan yazında oldukça sık kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Kısa Form, 1965) kullanılmıştır. Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama çalışması Çuhadaroglu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Beş olumlu ve beş olumsuz ifadenin yer aldığı 10 maddelik ölçek 4'lü derecelendirmeye sahip bir ölçektir. Benlik saygısı tek yönlü bir kavram (Corwyn, 2000) olarak kabul edildiğinden dolayı toplam puan kullanılmıştır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında (Akt: Çuhadaroglu, 1986) ve bu çalışmada rapor edilen Cronbach alfa güvenirlik katsayısı.76'dır. Dört hafta aralıkla yapılan test-tekrar test yöntemi ile güvenirlik katsayısı.71 olarak hesaplanmıştır. Ters maddeler çevrildikten sonra ölçekten alınan yüksek puan yüksek benlik saygısını göstermektedir.

Bu araştırmada, benlik saygısını ölçmek için kullanılan ölçek, 1963 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiştir (Rosenberg Self- Esteem Scale). A.B.D’de geçerlik ve güvenirlik çalışmaları (Rosenberg, 1965), yapılan ölçek ülkemizde yapılan birçok araştırma için kullanılmıştır (Çuhadaroglu, 1985).

Ülkemizde ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları Çuhadaroglu tarafından yapılmıştır. Ölçek, 63 maddeden oluşmaktadır. 12 alt ölçeğe sahiptir. Güvenirliği, test-tekrar test yöntemi kullanılarak yapılmış, 15-18 yaşları arasındaki lise öğrencilerine bir ay ara ile iki kez uygulanması sonucu güvenirlik katsayısı, $r=.75$ olarak bulunmuştur.

Geçerliğinde ise, bir lisenin 5 ayrı sınıfından rassal yolla saptanmış 5'er öğrenci, psikiyatrik görüşmeye alınmış, bu görüşmelerin değerlendirilmesinde öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre yüksek, orta ve düşük olarak derecelendirilmiştir. Öğrencilerin benlik saygısı alt testinden aldıkları puanlar da yüksek, orta ve düşük olarak gruplandırılmıştır. Görüşme ve ölçek sonuçları arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpım tekniği ile hesaplanmış ve geçerlik katsayısı, $r=.71$ olarak bulunmuştur. (Çuhadaroğlu, 1986).

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, benlik saygını ölçmeğe yönelik olarak, ölçeğin ilk "10 maddesi" kullanılacaktır. Ölçeğin kendi içindeki değerlendirme sistemine göre denekler, 0 ile 6 puan arasında puan almaktadırlar. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, benlik saygısı düzeyinin düşmesine işaret etmektedir.

- 0-1 puan: yüksek düzeydeki benlik saygısı
- 2-4 puan: orta düzeydeki benlik saygısı
- 5-6 puan: düşük düzeydeki benlik saygısı

3.5.2. Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (Ne Kadar Yaratıcısınız?)

Whetton ve Cameron tarafından geliştirilen "Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği"nin Türkçe'ye çevirisi ve geçerlik güvenirlik çalışmaları Aksoy (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçek 40 maddeden oluşmaktadır. 40 maddenin 39'u likert tipi maddelerden oluşmakta; "Katılıyorum", "Kararsızım" ve "Katılmıyorum" şeklinde üçlü derecelendirmelerden oluşmaktadır. Ölçeğin 40. Maddesinde ise 54 tane kişilik özelliği yer almakta, testi uygulayan bireylerden bunlardan kendilerini en iyi ifade eden 10 tanesini işaretlemeleri istenmektedir. Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği, testi alan bireylerin tutum, değer, güdü ve sahip olunan özellikleri belirlemek ve bu özelliklerden yola çıkarak yaratıcılık düzeyleri yüksek olan bireyleri tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir (Yıldız, 2012). Ölçekte yer alan her bir maddenin puansal değeri birbirinden farklıdır. Bir maddeden alınabilecek değerler -2 ile 4 arasında değişmektedir (Dilek,2013). Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeği'nden alınan yüksek puanlar testi alan kişilerin yaratıcılıklarının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları iki farklı okulun lise 2. Sınıf düzeyinde okuyan 174 öğrenci üzerinde Aksoy (2004) tarafından yapılmıştır. Ölçekte yer alan Likert dereceleme ölçeğindeki 39 maddenin güvenirlik katsayısı Cronbach

Alfa; .94 çıkmıştır. Ön uygulama ölçeğinde yer alan 39 maddeden 8 tanesinin madde toplam korelasyonu .30'un altında bir değer almış, bir madde .30 diğer bir madde ise .31'lik madde toplam korelasyonu göstermiştir. Diğer maddelerin madde toplam korelasyonları .35 ile .92 arasında değişmiştir. Ölçekten alınan puanlara göre yaratıcılık düzeyleri Aksoy (2004) tarafından aşağıda belirlenmiştir. Alınan toplam puana göre değerlendirme yapılmıştır. Denekler seçilirken yaratıcılığı en düşük olan öğrenci grubundan denek seçilmesine dikkat edilmiş, Yaratıcılığı Olmayan ve Ortanın Altında Yaratıcı olan gruptan öğrenci bulunmadığından, Orta Düzeyde Yaratıcı olan grup içerisinde aynı zamanda problem çözme becerisi de düşük olan öğrenciler seçilmiştir.

Ölçekten alınan puanlara göre yaratıcılık düzeyleri; 10 puandan az değerler için "Yaratıcılığı Olmayan"; 10–19 puan arası "Ortanın Altında Yaratıcı"; 20–39 puan arası "Orta Düzeyde Yaratıcı"; 40–64 puan arası "Ortanın Üzerinde Yaratıcı"; 65–94 arası "Oldukça Yaratıcı"; 95–116 puan arası "Olağanüstü Yaratıcı" olarak belirlenmiştir (Aksoy, 2004). Aynı ölçek Akay (2006) tarafından da Türkçeye uyarlanmış ve gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır. Yaratıcılık ölçeğindeki her bir madde araştırmacı ve farklı kişiler tarafından Türkçeye çevrilerek, elde edilen çeviriler uzman görüşleri de alınarak daha önceki geçerlilik çalışmasında yapılan Türkçeye uyarlanmış ölçekle karşılaştırılarak uygunluğuna karar verilmiştir. Ölçekte yer alan 39 maddenin güvenirlik katsayısı 0.91 olarak bulunmuştur.

Yaratıcı Düşünme Becerisi Ölçek Puanlarına İlişkin Yaratıcılık Düzeyleri

Yaratıcılık Grubu	Puan Aralığı
Yaratıcılığı Olmayan	10'dan az
Ortanın Altında Yaratıcı	10-19
Orta Düzeyde Yaratıcı	20-39
Ortanın Üzerinde Yaratıcı	40-64
Oldukça Yaratıcı	65-94
Olağanüstü Yaratıcı	95-11

3.6. Verilerin Analizi

Ortaokul öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerileri ve benlik saygılarının cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri okul türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, incelemenden önce normallik varsayımı test edilmiştir. Dağılımların normalliğinin

incelenmesinde, gözlem sayısının otuzun üzerinde olduğu için Kolmogorov Smirnov testi kullanılmıştır. Normallik testine ilişkin veriler Tablo 3 'te verilmiştir.

Tablo.2

Normallik Testine İlişkin Bulgular

Ölçek	Grup	N	Normallik Testi "Kolmogrow Smirnov" Sig.(p)
Rosenberg			
Benlik	Çalışma	415	0,039
Saygısı	Grubu		
Ölçeği			
"Ne Kadar	Çalışma	415	0,042
Yaratıcısınız?"	Grubu		
Ölçeği			

Normallik testi için; veri sayısı 30'dan büyük olduğu zaman Kolmogrow-Smirnov testi kullanılır (Kalaycı, 2014). Bundan dolayı, yapılan çalışmadaki veri sayısı 415 kişi olduğundan Kolmogrow-Smirnov testi "p" değerlerine bakılmıştır. Tablo 3.'e baktığımızda normallik testindeki tüm ölçeklerin (Yaratıcı Düşünme Becerisi K-S=,042 $p<0,05$; Benlik Saygısı K-S=,039 $p<0,05$) "Kolmogrow-Smirnov" testinin "p" değerleri .05' den küçük olduğundan tüm gruplar için verilerin normal dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Alpar'ın da belirtmiş olduğu gibi (2014, s. 217) iki ortalama arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin testin varsayımları yerine gelmediği durumlarda kullanılabilecek testlerden en güçlüsü olan Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre benlik saygıları incelenmeden önce öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarına ($X= 44,33$) göre yüksek ve düşük olarak iki grup belirlenmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre gruplar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla normallik varsayımı yerine getirilemediğinden tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan karşılığı olan Kruskall Wallis testinden faydalanılmıştır (Alpar, 2014,). Bütün analizler için $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen istatistiksel analiz sonuçlarıyla birlikte her alt probleme ilişkin bulgular sunulmuştur.

4.1.Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi

4.1.1. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyete göre incelenmesi Mann Whitney U testi sonuçları

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları ise Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3.

Yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ortanca	Sıra ort	Sıralar T.	U	z	p
Kadın	202	46,39	45,00	227,33	44836,50	17465	-3,326	0,01
Erkek	213	43,44	43,00	188,20	41483,50			

Mann Whitney U testi sonuçları kadın yaratıcı düşünme becerileri (Ortanca= 45; Sıra ort= 227,33) ile erkeklerin yaratıcı düşünme becerileri (Ortanca= 43; Sıra ort= 188,20) arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (U=17465, 00; z=-3,326; p<0,05). Diğer ifadeyle kadın ve erkek katılımcılar yaratıcı düşünme becerileri bakımından farklı dağılımına sahiptir; dağılımların ortancaları arasında da fark gözlenmektedir. Kadınların Yaratıcı düşünme becerileri ortalamalarının erkeklerle göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

4.1.2. Öğrencilerin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre İncelenmesi

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları ise Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Yaratıcı düşünme becerilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Okul türü	n	$\bar{X}$	ortanca	Sıra ort	Sıralar T.	U	z	p
Özel okul	202	45,45	44,00	221,96	44836,50	18692,50	-2,311	0,02
Devlet okulu	213	43,28	43,00	194,76	41483,50			

Mann Whitney U testi sonuçları özel okula devam eden öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri (Ortanca= 44; Sıra ort= 221,96) ile devlet okuluna devam eden öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri (Ortanca= 43; Sıra ort= 194,76) arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (U=18692,50; z=-2,311; p<0,05). Diğer ifadeyle özel ve devlet okuluna devam eden katılımcılar yaratıcı düşünme becerileri bakımından farklı dağılımına sahiptir; dağılımların ortancaları arasında da fark gözlenmektedir. Yani özel okula devam eden öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri ortalamalarının devlet okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4.1.3. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre incelenmesi

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis test sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5.

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	ortalama	ortanca	Sıra ort	χ^2	p
5. Sınıf	115	43,26	43,00	191,63	5,53	0,14
6. Sınıf	129	43,84	44,00	202,47		
7. Sınıf	110	45,11	44,00	219,05		
8. Sınıf	61	46,01	46,00	230,63		

Tablo 5'e göre, Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($\chi^2= 5, 53$; $p>0,05$).

4.2. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi

4.2.1. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyete göre incelenmesi

Benlik saygısının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları ise Tablo 7 'de verilmiştir.

Tablo 6.

Benlik saygısının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ortanca	Sıra ort	Sıralar	U	z	p
Toplamı								
Kadın	210	30,89	30	225,60	47377,00	17828,00	-3,034	0,02
Erkek	205	29,45	29	189,97	38943,00			

Mann Whitney U testi sonuçları kadınların benlik saygısı (Ortanca= 30; Sıra ort= 225,60) ile erkeklerin benlik saygısı (Ortanca= 29; Sıra ort= 189,97) arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($U=17828, 00$; $z=-3,034$; $p<0,05$). Diğer ifadeyle kadın ve erkek katılımcılar benlik saygısı bakımından farklı dağılımına sahiptir; dağılımların ortancaları arasında da fark gözlenmektedir. Kadınların benlik saygısı ortalamalarının erkekler göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4.2.2. Öğrencilerin Benlik Saygının Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre İncelenmesi

Tablo 7.

Öğrencilerin benlik saygının öğrenim gördükleri okul türüne göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ortanca	Sıra ort	Sıralar T.	U	z	p
Özel okul	202	31,00	30,00	223,62	45171,50	18357,50	-2,591	0,01
Devlet okulu	213	29,49	30,00	193,19	41148,50			

Mann Whitney U testi sonuçları özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygıları (Ortanca= 30; Sıra ort= 223,62) ile devlet okuluna devam edenlerin benlik saygısı (Ortanca= 30; Sıra ort= 193,19) arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (U=18357,50; z=-2,591; p<0,05). Diğer ifadeyle özel ve devlet okuluna devam eden katılımcılar benlik saygıları bakımından farklı dağılımına sahiptir. Yani özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının devlet okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksektir.

Öğrencilerin benlik saygılarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis test sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Öğrencilerin benlik saygılarının sınıf düzeyine göre incelenmesine ilişkin Kruskall Wallis testi sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	ortalama	ortanca	Sıra ort	χ^2	p	Fark
5. Sınıf	115	31,56	32,00	246,77			
6. Sınıf	129	29,84	30,00	198,22	24,83	0,0	5-8
7. Sınıf	110	30,14	30,00	208,21			7-8
8. Sınıf	61	28,38	29,00	155,20			

Tablo 8’ göre, öğrencilerin benlik saygıları sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($\chi^2= 24,83$; p<0,05). Öğrencilerin benlik saygıları sınıf düzeyine göre incelendiğinde benlik saygısı ortalaması en yüksek olan sınıfın 5.

Sınıf(ort=31,56), benlik saygısının en düşük olduğu sınıf ise 8. Sınıf (ort=28,38) olduğu görülmektedir. Gözlenen bu farklılığın, 5. Ve 8. Sınıflar ile 7. Ve 8. Sınıflar arasındaki farklılıktan kaynakladığı belirlenmiştir ($p<0,05$).

4.3. Öğrencilerin benlik saygısının yaratıcı beceri düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi

Benlik saygısının yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçları ise Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.

Benlik saygısının yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre incelenmesine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Yaratıcı Düşünme Beceri Düzeyleri	n	$\bar{X}$	Ortanca	Sıra ort	Sıralar Toplamı	U	z	p
Düşük	223	29,66	30	194,66	43408,50	18432,50	-2,449	0,01
Yüksek	192	30,78	30	223,50	42911,50			

Mann Whitney U testi sonuçları yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olanların benlik saygısı (Ortanca= 30; Sıra ort= 223,50) ile düşük olanların benlik saygısı (Ortanca= 30; Sıra ort= 194,66) arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($U=18432,50$; $z=-2,449$; $p<0,05$). Diğer ifadeyle öğrencilerin benlik saygıları yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre farklı dağılımına sahiptir. Yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olanların benlik saygısı ortalamalarının düşük olanlara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Araştırmanın ilk hipotezi “Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri öğrencilerin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne, öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır.” şeklinde belirlenmiştir. Bu hipoteze ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri öğrencilerin cinsiyetlerine göre ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterirken öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın ikinci hipotezi, “Öğrencilerin benlik saygıları cinsiyetlerine, okul türüne sınıf düzeylerine göre farklılaşmaktadır.” şeklinde belirlenmiştir. Bu hipoteze

ilişkin bulgular incelendiğinde öğrencilerin benlik saygılarının öğrencilerin cinsiyetlerine, okul türüne ve sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmanın ikinci hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Tartışma ve yorum bölümünde çalışmayla ilgili belirlenmiş olan değişkenlerle bağlantılı olarak benlik saygısı ve yaratıcı düşünme becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yorumlanmış ve tartışılmıştır.

5.1. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi

Alan yazın incelendiğinde yaratıcı düşünme becerisi üzerine konu alan bilimsel çalışmaların çoğu ilköğretimde öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde yapıldığı gözlenmiştir (Karakuş, 2000; Dere, 2004; Alfonso-Benlliure vd, 2013; Cheung, 2013).

Yaratıcı düşünme üzerine yapılan çalışmaların ilköğretim öğrencilerinde yaratıcı düşünme becerilerini ilerlettiği belirtilmiştir. İlköğretim öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerisini arttırma amaçlı oluşturulan bir çalışmada, uygulayan kişilerin hazırladığı yaratıcı düşünme programının ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılıklarının akıcılık ve özgünlük açısından olumlu yönde etkileri gözlenmiştir (Karakuş, 2000).

Yaratıcı düşünme üzerine oluşturulan programlarda yaratıcı düşünmeyle ilişkisini kontrol edebilmek amacıyla oluşturulan farklı bir çalışmanın sonuçlarına göre Yaratıcılık Programına katılan öğrencilerin yaratıcı düşünme puanları Kontrol grubunda yer alan öğrencilerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Dere, 2004).

Yaratıcılık üzerine yapılan çalışmaların çocukluktan sonraki dönemleri etkileyeceği düşüncesine dayanarak Alfonso-Benlliure ve ark. (2013) ilköğretim öğrencilerinden oluşan 44 öğrenciye yarı deneysel bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar ışığında öğrenciler üzerinde yaratıcı düşünme eğitim programının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini olumlu anlamda etkilediği belirtilmiştir. Hong Kong'da okul ortamında yapılan hareket egzersizleriyle çocukların yaratıcı düşünme becerilerini ilerletmenin hedeflendiği farklı bir çalışmada anaokulu öğrencilerinin üzerinde yapılan araştırmanın neticesinde yaratıcı egzersizlerin öğrencilerin yaratıcı davranışlarını geliştirdiği görülmüştür (Cheung, 2013).

Frieman (1999), yaratıcılık üzerine yapılan çalışmanın, hazırlanan programların incelenmesi üzerine yapılan araştırmada; yaratıcı düşünme becerisinin akademik başarı üzerindeki etkisini incelemiştir. İlkokuldan itibaren alınan öğrenciler yüksek öğrenime

kadar öğrenciler çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya belirli bir süre geçtikten sonra katılan öğrenciler, programa ilk katılan öğrencilere göre daha düşük akademik başarıya sahip olduğu gözlenmiştir. Erdoğan'ın (2000), yaratıcı düşünme ve öğrenci davranışları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi gözlemlemek için yapılan çalışmada, yaratıcı düşünme becerisinin öğrenim hayatları boyunca akademik başarıyı etkilediği ortaya konulmuştur.

Yapılan çalışmalar sonucunda ergenlik döneminin beceri ve yetenek oluşturmada hız kazandığı fakat yaratıcı düşünme becerisinde gerileme yaşandığı bir evre olduğunu ifade edilmektedir. Bu gerilemeyi ifade ederken çocukların dünyaya geldiği andan itibaren yaratıcılıkla donatıldığını zamanla bu yaratıcılıklarının gerileme gösterdiğini bu gerilemenin en net ergenlik döneminde gözlemlendiği belirtilmiştir. Hâlbuki birey yaşama başladığı andan itibaren yaratıcılık beceriyle düşünce, davranış ve ürünler ortaya koymaktadır. Çocukluk döneminde sahip olduğu somut düşünceler, ergenlik döneminde yerini soyut, tümevarım düşüncelere bırakmaktadır. Soyut düşünme ve varsayım odaklı düşünceler sayesinde yaratıcı düşünme becerileri geliştirilebilir. Bu nedenle ergenlik yaratıcı düşünme becerilerinin ileri düzeye taşınabileceği evre olarak görülmelidir. Bu konuda yapılacak araştırmalar ve etkinlikler ergenlerin olumlu benlik saygısı oluşturmaya katkı sağlayacaktır (Yun Dai ve Shen, 2008).

Bournelli vd. (2009), öğrencilerde yaratıcılık ve benlik saygısı üzerindeki etkisini incelemek için yaratıcılık ve benlik saygısının ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Cheung (2010) yaptığı araştırmada yaratıcı egzersizlerin öğrencilerin yaratıcılıklarını etkileyip etkilemediğini araştırmış ve sonucunda yaratıcı egzersizlerin öğrencilerin yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Alt probleme dair bulgular incelendiğinde, Kadınların yaratıcı düşünme becerileri puan ortalamalarının ($X=227,33$) erkeklere ($X=188,20$) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yani kadınların yaratıcı düşünme becerileri daha yüksektir. Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmak için yapılan bir çalışmanın sonucuna göre kadınların yaratıcı düşünme becerileri puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir (Matud, Pilar, Rodríguez, ve Grande, 2007).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının ($X=221,96$) devlet okuluna devam eden öğrencilere ($X=194,76$) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda çıkan sonuçların

sosyo-ekonomik düzeyin farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir. Aynı zamanda yaratıcı düşünme becerilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılan araştırmada sosyoekonomik düzeyi düşük okulda öğrencilerin yaratıcılıklarının diğer okula göre daha yüksek olduğu sonucunun olduğu ifade edilmiştir (Ersoy ve Başer, 2009).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

5.2. Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okul türüne ve sınıf düzeyine göre farklılaşmasının incelenmesi

Benlik saygısının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde kadınların benlik saygısı ortalamalarının erkeklerle göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Kadınların benlik saygısı puan ortalamaları 225,60 ile erkeklerin benlik saygısı puan ortalamaları 189,97 olarak gözlenmiştir. Bu sonuca göre, kadın ve erkeklerin benlik saygısı puan ortalamaları arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ifadeyle kadın ve erkek katılımcılar benlik saygısı bakımından farklı dağılımına sahiptir. Diğer taraftan benlik saygısının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla yapılan araştırmada erkeklerin benlik saygısının kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Akça, 2012). Ergenler üzerine yapılan araştırmada erkek öğrencilerin karşı cinslerine göre anlamlı düzeyde daha olumlu benlik saygısına sahip olduğunun görüldüğü ortaya konmuştur (Moksnes, Moljord, Espnes ve Byrne, 2010).

Bu araştırmada benlik saygısının cinsiyet faktörüne göre farklılaşmasının incelenmesine yönelik elde edilen sonuçların Dinç (1992),Yapıcı & Zengin (2003), Eryılmaz & Atak (2011)'ın yapmış olduğu çalışmalardan farklı sonuçlara sahip olduğu gözlenmiştir. Bu araştırma sonuçlarında erkeklerin benlik saygısı kız öğrencilerin benlik saygısından daha yüksektir.

Önder (2006), yaptığı araştırma sonucunda orta gelirli ailelerin okul öncesinde öğrenim gören öğrencilerine yaratıcı egzersizlerden oluşan bir çalışma uygulayarak, öğrencilerin benlik saygısındaki değişimi gözlemlemiştir. Araştırma sonucunda, yaratıcı egzersizlerin, öğrencilerin benlik saygılarının geliştiğini gözlenmiştir.

Şenol Özyiğit (2011) araştırmasında yaratıcı dramayla ilgili eğitim programının öğrencilerin matematik dersindeki başarısı, benlik kavramı ve yaratıcı düşünme becerisi arasındaki ilişkiyi ve yaratıcı drama gruplarındaki ilişkisini incelemiştir. Araştırmalar ışığında, yaratıcı drama içerikli matematik dersi eğitim programının, öğrencilerin matematik başarısını ilerlettiği ve benlik saygısı üzerinde gelişim gözlendiğini belirtmiştir.

Özkan (1994), Top ve ark. (2010), Sam & Öngen (2010) ve Karataş (2012)'ın yaptığı araştırma sonucunda kız öğrencilerin benlik saygısının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Maşrabacı (1994), Yüksekaya (1995), İkiz (2000) ve Uyanık Balat'ın (2004), Secer, v.d. (2012) yaptığı araştırma sonucunda benlik saygısı ile cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir.

İkiz (2000) araştırmasında benlik saygısının merkezi sınava girmiş devlette okuyan öğrencilerde özel okullarda öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Şentürk (2010)'ün araştırmasında öğrenim gördüğü okulu sınavla kazanmış ve Anadolu lisesi öğrencilerinin benlik saygısının genel lisede öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aktaş'ın (2011) yaptığı çalışmada genel lisede öğrenim gören öğrencilerle Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerinin benlik saygısı incelendiğinde araştırma sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Öğrencilerin benlik saygısının öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının devlet okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamaları 223,62 ile devlet okuluna devam eden öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamaları 193,19 olarak gözlenmiştir. Bu sonuca göre, özel okulda ve devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin benlik saygısı puan ortalamaları arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ifadeyle özel ve devlet okuluna devam eden katılımcılar benlik saygıları bakımından farklı dağılımına sahiptir. Öğrencilerin benlik saygısının öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde çıkan sonuçlara göre okul türünün benlik saygısını etkilediği, özel okullarda eğitim alan öğrencilerin benlik saygısının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Suner, 2000).

Öğrencilerin benlik saygılarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde 5. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygıları puan

ortalamalarının 246,77 olduğu, 6. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamalarının 198,22 olduğu, 7. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamalarının 208,21 olduğu, 8. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamalarının 155,20 olduğu gözlenmiştir.

Bu doğrultuda öğrencilerin benlik saygıları sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir. Gözlenen bu farklılığın, 5. Ve 8. Sınıflar ile 7. Ve 8. Sınıflar arasındaki farklılıktan kaynakladığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre benlik saygılarının farklılaşmasının incelendiğinde yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olanların benlik saygısı ortalamalarının düşük olanlara göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olanların benlik saygısı puan ortalaması 223,50 ile Yaratıcı düşünme beceri düzeyi düşük olanların benlik saygısı puan ortalaması 194,66 olarak gözlenmiştir. Yaratıcı düşünme beceri düzeyleri ile benlik saygısı arasında gözlenen fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ifadeyle öğrencilerin yaratıcı düşünme beceri düzeylerine göre benlik saygıları farklı dağılımına sahiptir. Benlik saygısının yaratıcı düşünme becerisine etkisi araştırılması için yapılan çalışma sonucunda çocukların küçük yaşta eğitilmesi, bilinçlendirilmesi, yaratıcılığa ve benlik saygısına katkı sağladığı ifade edilmiştir (Justo, 2008).

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışmada; ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ve yaratıcı düşünme becerileri cinsiyet, okul türü, sınıf seviyesi, düşük ve yüksek yaratıcı düşünme beceri düzeyleri değişkenleri açısından incelenmiştir.

Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre; kadınların yaratıcı düşünme becerileri puan ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu, devlet okulunda öğrenim görmeyen öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının devlet okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği, kadınların benlik saygısı ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu, özel okula devam eden öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının devlet okuluna devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu, öğrencilerin benlik saygılarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde 5. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin benlik saygıları puan ortalamalarının diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu, 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının diğer sınıflara göre düşük olduğu, yaratıcı düşünme beceri düzeyi yüksek olan öğrencilerin benlik saygısı ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin, kendilerini ve dış dünyayı algılamaları, problemlere çözüm üretebilmeleri, özgün bakış açıları getirebilmeleri için yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi gerekir. Bu yüzden araştırmalarda yapılan çalışmayla günlük yaşamdaki problemlere çözüm üretmeleri öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek açısından önemli olabilir. Uygulanan yaratıcı düşünme üzerine egzersizlerin öğrencilerin akademik başarıları ve benlik saygısı üzerinde olumlu bir ilişki olduğu kabul edilerek, bu şekilde hazırlanan etkinliklerle bireyin yaratıcı düşünmeye odaklanmasının yanı sıra akademik anlamda ilerleme gösteren bireyler yetiştirilmesinde önemli olabileceği söylenebilir.

6.2. Öneriler

Anne Babalar;

- Çocuklarının benlik kavramı ve yaratıcılık düzeylerinin gelişimi hakkında seminer, kurs, panel gibi etkinliklere katılabilir.
- Olumlu benlik kavramı geliştirebilmek amacı ile çocuklara karşı demokratik ve tutarlı tutum ile etkileşim ve iletişime dikkat edebilir, model olabilirler.
- Çocukların yaratıcı düşünme becerileri hakkında bilgi sahibi olarak, yaratıcılık becerilerini geliştirebilmeleri için ortamlar hazırlayabilirler.
- Çocukları farklı düşüncelerine olanak sağlayan tiyatro, drama, sanat vb. etkinliklere yönlendirebilirler.

Öğretmenler;

- Öğrencilerini keşfetme, merak etme, araştırma, inceleme yapmak için onları motive etmelidir.
- Öğrencilerine benlik saygısını ve yaratıcı düşünmeyi geliştirici farklı etkinlikler yaptırabilir.
- Öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilecek program hazırlayabilir ve uygulayabilir.
- Yaratıcı davranış ve yaratıcı düşünce açısından çocuklara model olabilir.
- Öğrenciler için rahat bir öğrenme ortamı sağlamalıdır.

Araştırmacılar;

- Bundan sonraki yapılacak çalışmalar farklı örneklemeler üzerinde ve farklı ölçeklerle yapılabilir.
- Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin benlik saygılarının neden değişkenlik gösterdiği derinlemesine araştırılabilir.
- Benlik saygısına ve yaratıcı düşünmeyi etkileyen sosyoekonomik düzey, aile yapısı gibi farklı değişkenler belirlenip, bu değişkenlerin benlik saygısı ve yaratıcı düşünme üzerine etkisi araştırılabilir.
- Yaratıcı düşünme ve benlik saygısı kavramları ilk bakıldığında soyut kavramlar olarak algılanabilir, bu alanlarda ulusal ve evrensel çerçevede uygulama örneklemeleri ile somutlaştırılabilir.

- Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda sosyo-ekonomik seviye de göz önüne alınarak yeni çalışmalar yapılabilir.
- Benlik saygısı ve yaratıcı düşünme arasında aracılık yapabilecek diğer değişkenlerde incelenmelidir.

7. KAYNAKÇA

- Adler, A. (2006). The general system of individual psychology: overview and summary of classical Adlerian theory & current practice. Henry Stein (der.), The collected clinical works of Alfred Adler, (Vol. 12.). Bellingham: Alfred Adler Institute.
- Akay, H. (2006). *Problem kurma yaklaşımı ile yapılan matematik öğretiminin öğrencilerin akademik başarısı, problem çözme becerisi ve yaratıcılığı üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akçam, M. (2007). *İlköğretim fen bilgisi derslerinde yaratıcı etkinliklerin öğrencilerin tutum ve başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Akçum, E. (2005). *5–6 yaş çocuklarının yaratıcılık ve öğrenime hazır oluş düzeylerine okulöncesi eğitimin etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aksoy, B. (2004). *Coğrafya öğretiminde probleme dayalı öğrenme yaklaşımı*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aksoy, G. (2005). *Fen Eğitiminde Yaratıcı Düşünme Temelli Bilimsel Yöntem Sürecinin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Akyol, A. K. (2004). Yaratıcılığı geliştirmek. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 6, 26-47.
- Albükre, İ. (2002). *Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğa karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (2001). *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*, İstanbul: Yapa.
- Arı, R. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Konya: Atlas.
- Argun, Y. (2004). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*. Ankara: Anı.
- Argun, Y. (2012). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık ve eğitimi*, Ankara: Anı.
- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen adaylarının affetme özelliklerinin öz-duyarlılık ve benlik saygısı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Ataman, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Gündüz ve Eğitim.
- Atkıcı, H. (2001). *İlköğretim birinci kademe eğitim programlarının yaratıcı düşünmenin gelişmesine etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Avşaroğlu, S., & Üre, Ö. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Aydın, Z. (2011). İlköğretim 6. sınıf matematik dersinde kullanılan aktif öğrenme temelli etkinliklerin öğrencilerin matematik dersine karşı tutumlarına, akademik başarı ve yaratıcı düşünme düzeylerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep üniversitesi, Gaziantep.
- Aydın, M. (2009). *Sorun çözme becerisi ile yaratıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Bacanlı, H., İlhan, T. & Aslan S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261–279.
- Bal, E. (2004). *İlköğretim öğrencilerinin benlik algıları ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Balat, G. (2003). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Morpa Kültür.
- Balat, G. U. ve Akman, B. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14.2, 175-183.
- Balat, U. B.(2004). Farklı sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 175-183.
- Balkıs, M., & Duru, E. (2010). Akademik erteleme eğilimi, akademik başarı ilişkisinde genel ve performans benlik saygısının rolü. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(27), 159-170.
- Baran, G. (2004). Yaratıcılık ve Eğitim. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 29-30
- Bender, M. T. (2006). *Resim-iş eğitimi öğrencilerinde duygusal zekâ ve yaratıcılık ilişkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.,

- Besançon, M. and Lubart, T. (2008). Differences in the development of creative competencies in children schooled in diversw learning environments. *Learning and indiviual differences Journal*. ESubscribe veritabanı. 4, 381-389. Erişim Tarihi: 08.08.2018.
- Bilgin, A. & Kartal, H. (2002). İşitme engelli ve engelli olmayan ilköğretim öğrencilerinin benlik kavramları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1),43-52.
- Boeree, C. G. (2006). Sigmund Freud. Personality Theories. retrieved from: <http://www.ship.edu/%7Ecgboree/perscontents.html>.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Buldu, M. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (Çeviri B. Akman), J. Trawick Swith (eds). Çocuk gelişimi kuramları. Ankara: Nobel.
- Burger, J. (2006). *Kişilik Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. İstanbul: Kaktüs.
- Bracken, B., & Shaughnessy, M.F. (2003) An interwove with Bruce Bracken about the measurement of basic concepts in children, *North American Journal of Psychology*, 5(3), 351-363.
- Cevher, F. N., & Buluş, M. (2007). Benlik kavramı ve benlik saygısı: önemi ve geliştirilmesi. *Akademik Dizayn Dergisi*, 2, 52-64.
- Cheng, V.M.Y. 2004. Developing physics learning activities for fostering student creavitvity in hong kong context. *Asia- Pasific Forum On Science Learning*, 5(2):1.
- Craft. A. (2003). The limits to creativity in education: dilemmas for the educator. *British Journal of Educational Studies*, 51(2), 113–127.
- Coşkun, M. (2016). *Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanat benlik kavram düzeylerinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çakmak, G. (2010). *İlköğretim birinci kademe türkçe öğretim programının öğrencilerin yaratıcı düşünmelerini geliştirmeye etkisine yönelik öğretim görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çalışkan, B. (2006). *İlköğretim ikinci kademe 7. sınıflarda ingilizce öğretiminde öykünün canlandırılması yolu ile öğrencilerin yaratıcılığı ve eleştirel düşünme yeteneğini arttırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Çapar, M. (2006). *Temel eğitimde 9-12 yaş arası çocuklarda üç boyutlu çalışmaların yaratıcılık eğitimine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çelebi Öncü, E. (2014). *Her yönüyle okul öncesi eğitim*. Ankara: Hedef.
- Çelebi Öncü, E. (2015). Improved creative thinkers in a class: A model of activity based tasks for improving university students' creative thinking abilities. *Educational Research and Reviews*, 11, 517-522.
- Çetin, Z. (2015). *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi*. Ankara :Pegem.
- Çetingöz, D. (2002). *Okul öncesi eğitimi öğretmenliği öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çevik B., G., & Atıcı, M. (2009). Lise 3. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6.1, 339-352.
- Çuhadaroğlu, F. (1985). Gençlerde Benlik Saygısı ile İlgili Bir Araştırma, *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, (s.107-108).
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda Benlik Saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Demirci, C. (2007). Fen bilgisi öğretiminde yaratıcılığın erişimi ve tutuma etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 37 (2) , 3-13,
- Dere, Z. (2014). Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan yaratıcılık eğitim programının çocukların yaratıcı davranışlarına etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- D. Altuğ. (2004). *Çocukluktan Yaşlılığa Kendilik Değeri*. Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Dobbins, K. 2009. Teacher creativity within the current education system: a case study of the perceptions of primary teachers. *Education of Teacher*. 3-13, 37 (2).
- Doğan, N. (2005). *Yaratıcı Düşünme ve Yaratıcılık. Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegem.
- Duffy, B. (2006). *Supporting creativity and imagination in the early years*. New York: Open University Press.

- Dündar, Ş. (2003). *İlköğretim üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinde öğrenme paketi kullanımının öğrencinin başarısına, tutumuna ve yaratıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Edwards, L. C. (2006). *The Creative Arts A Process Approach for Teachers and Children*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Emir, S. (2001). *Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı düşünmenin erişkiye ve kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ercan, D. (2003). *Yaratıcılık ve matematik başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdener, N. (2003), “Eğitimde yaratıcı düşünme-tasarım ve öngörü yeteneğinin geliştirilmesi”, 12 Mayıs 2006 tarihinde <http://www.kho.edu.tr/yayinlar/btym/bilgibankasi/genelkon/114> adresinden alınmıştır.
- Erdoğan, M.Y.(2005). *Williams yaratıcılık değerlendirme ölçeği'nin uyarlanması ve yaratıcılık ile algılanan öğretmen davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, M.Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 5, 95-106.
- Eriş, Y. (2013). *Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ersoy, E. & Başer, N. (2009). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeyleri. *Uluslararası sosyal araştırmalar dergisi*. 2 (9), 128-137.
- Erşan, EE., Doğan, O., Doğan, S. (2009). “Ergenlerin Benlik Saygısı, Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12, (4), 2012, ss.2403-2405.
- Forrester, V. and Hui, A. (2007), “Creativity in the Hong Kong classroom: What is the contextual practice?”, *Thinking Skills and Creativity* 2, c. 2, s.s. 30-38.
- Fox, J. E. & Schirmacher, R. (2014). *Art& Creative Development for Young Children*. Ankara: Nobel.
- Gacar, A., & Yanlıç, N. (2012). 13-17 yaş ergen hentbolcuların benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 45-50.
- Geçtan, E. (2008). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis.
- Geçtan, E. (2005). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis.

- Genç, E. (2000). *Öğretmenlerde denetim odağının problem çözmeye yönelik yaratıcılıklarıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi , Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Günbatar, M. S. (2009). *Web tabanlı probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- GÜNGÖR, G. (2006). Coğrafya Öğretiminde Yaratıcı Düşünme Teknikleri Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Güngör, İ. (2007). *Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerinin kişisel uyum, sosyal uyum, genel yetenek ve akademik başarı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güleç, C. (2002). *İnsana Yolculuk*. Ankara: HYB
- Güven, G. (2011). *Farklı eğitim modelleri kullanılarak uygulanan aile eğitim ve aile katılım programlarının okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarına ve ebeveynlerin görüşlerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürsoy, F. (2001). *Çocukta Yaratıcılığın Gelişimi*. İstanbul: Ya-pa.
- Hiçdurmaz, D., & Öz, F. (2011). Benliğin bilişsel yaklaşımla güçlendirilmesi. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 68-78.
- Hong, M., & Kang, H.N. (2008). South korean and the us secondary school science teachers conceptions of creativity and teaching for creativity. *Gnternational Journal Of Science And Mathematics Education*, 8, 821-843.
- Houtte, V. M. (2005). Global self-esteem in technical / vocational versus general secondry school tracks: *A matter of gender*. *Sex Roles*, 53, 753-760.
- Howell, B. 2008. Some student teachers" conceptions of creativity in secondary school english. *English Language Teaching*, 1(2): 36-48.
- Huh, K. (2005). *"The Role of CALL In The Language Learning And Creative Thinking Development of ESL Students"*. Unpublished Doctoral Dissertation. Washington State University.
- Işıkoğlu-Erdoğan, N. (2013). *Tarih, teori ve araştırma stratejileri* . Ankara: Nobel.
- İnan, H.Z. 2013. Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal ve duygusal gelişim (çeviri:B.Akman), J. Trawick Swith (eds), Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, Nobel Yayıncılık, 196-222 s, Ankara.

- İnanç, Y. B. & E. E. Yerlikaya (2012). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem.
- Justo, F. C. (2008). Creative relaxation, motor creativity, self-concept in a sample of children from early childhood education. *Educational Electronic Journal of Educational Psychology*, 14, (6)1, 29-56.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Kandaz, U. (2014). *Yaratıcılığı kuramsal temelleri*, Ankara: Hedef.
- Kara, A. (2007). *Okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve yaratıcılık. *Eğitim ve Bilim*, 26(119), 3-7
- Karakuş, M. (2000). *Alt sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerine yaratıcı sorun çözme programının etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karapınarlı, R. (2007). *İlköğretim 7. sınıf matematik dersinde yaratıcı drama yönteminin öğrencilerin başarı ve kalıcılık düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Karwowski, M. and Soszynki, M. (2008). How to develop creative imagination assumptions, aims and effectiveness of role play training in creativity. *Thinking skills and creativity: E-Subscribe veritabanı*. (3),2,163-171. Erişim Tarihi:08.08.2018,
- Kaya, A., & Saçkes, M. (2016). Benlik saygısı geliştirme programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(21), 49-56.
- Kayapınar, E. (2006). *Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı hazırlanan ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Kırtıl, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir.
- Kırıçoğlu, O.T. (2002). *Sanatta Eğitim Görmek- Öğrenmek- Yaratmak*. Ankara: Pegem.
- Kobu, B. (2006). *Üretim Yönetimi*. İstanbul: Beta.

- Koray, Ö. (2003). *Fen eğitiminde yaratıcı düşünmeye dayalı öğrenmenin öğrenme ürünlerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, H. (2002). *Fen eğitiminde proje tabanlı öğrenme yönteminin yaratıcı düşünme, problem çözme ve akademik risk alma düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, H. & Kaptan, F. (2002). Fen eğitiminde proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ilköğretim öğrencilerinin akademik başarı, akademik benlik kavramı ve çalışma sürelerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 91-97.
- Kovalenko, N., A, & Smirnova, A., Y. (2015). Self-Directed Learning Through Creative Activity of Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 166(2015), 393 – 398.
- Köse, T. P. (2015). *Bir devlet lisesinde okuyan ergenlerde benlik saygısı ve kişilik özelliklerinin ana-baba tutumları açısından yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N., & Gül, A. (2007). Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 22-29.
- Kurt, A. , Akça, H. ve Akkan, E. (2009). “Türkçe Eğitiminde Yaratıcı ve Üretici Düşüncenin Geliştirilmesi”. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 1-3 Ekim 2009. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İzmir.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı*. Ankara: Nobel.
- Lau, S., Li, S.C., & Chu, D. (2004). Perceived creativity: Its relationship to social status and self-concept among chinese high ability children. *Creativity Research Journal*, 16(1), 59-67.
- Limont, W. (2003). Creative imagination in science education. Csermely, P., Lederman, L. (Eds), In *Science Education: Talent Recruitment and Public Understanding*. Amsterdam: IOSS Press.
- Lin, C., Hu, W., Adey, P. and Shen, J. (2003). The Influence of CASE on Scientific Creativity. *Research in Science Education*, 33, (2), 143-167.
- Markus, H. (1983). Self-knowledge: An expanded view, *Journal of Personality*, 51.

- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., & Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and lifesatisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47
- Mirzaie, A.R., Hamidi, F., Anaraki, A. (2009). A study on the effect of science activities on fostering creativity in preschool children. *Journal Of Turkish Science Education*, 6(3), 81-90.
- Mischeal, T. (1993). *Society And The Adolescent Self-image*. Newyork: Princeton University Press.
- Niu, W. & Stenberg, R. (2002). Contemporary studies on the concept of creativity: the East and the West. *Journal of Creative Behaviour*, 36, 269-288.
- Odenwald, K. (2010). “*Transforming Liberal Education through the Imagination: Critical Creative Thinking in Higher Education Curriculum and Pedagogy*”. Unpublished Doctoral Dissertation. The City University of New York.
- Oktan, V., & Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 543-556.
- Onur, B. (2013). *Çocuk gelişimi*, (çeviri: A. Dönmez) L. E.Berk (eds), Ankara: İmge Kitabevi.
- Ökten, İ. (2005). *İlköğretim 1. kademe öğrencilerinin resim –iş derslerindeki yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi ve bu öğrencilere uygulanabilecek yaratıcı etkinlikler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özalp Yılmaz, E. (2005). *Yaratıcı düşünme testi – resim üretme Türkçe versiyonu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özben, S. Ve Argun, Y. (2000). Üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması. *IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi .
- Özden, Y. (2000). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem.
- Özen, Y. (2003). Özel ben-bilinçliliği, genel ben-bilinçliliği. *Bilge Adam Dergisi*, C:4, 60-65.
- Özdemir, N.N. (2013). Üyep’e başvuran öğrencilerin bilimsel yaratıcılık bileşenlerindeki cinsiyet farklılıklarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Pajares, F., & Schunk, D. H. (2001). *Self-beliefs and school success: Self-efficacy, self-concept, and school achievement*. In R. Riding & S. Rayner (Eds.), *Selfperception* (pp. 239-266). London: Ablex.

- Palandökenlier, İ. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Park, G., Lubinski, D., Benbow, P.C. 2008. Ability differences among people who have commensurate degrees matter for scientific creativity. *Association for Psychological Science*, 19 (10): 957-961.
- Plummer, D.M. (2007). *Benlik saygısı çocuklarda nasıl geliştirilir?*. İstanbul: Sistem.
- Plummer, D. (2011). Helping adolescents and adults to build self-esteem: A photocopiable resource book. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Plummer, D. (2011). *Helping adolescents and adults to build self-esteem: A photocopiable resource book*. London: Jessica Kingsley.
- Rein, R. P., Rein, R. (2000). *Çocuğunuzun beceri ve yeteneklerini nasıl geliştirebilirsiniz?*. İstanbul:Özgür.
- Rıza, E.T. (2000). Çocuklarda ve yetişkinlerde yaratıcılık nasıl uyarılır? *Yaşadıkça Eğitim*, 68, 5-12.
- Rıza, E.T. (2004). *Yaratıcılığı geliştirme teknikleri*. İzmir: Birleşik Mat.
- Rogers, C. (1961). *On Becoming a person: A psychotherapists view of psychotherapy*. Houghton: Mifflin.
- Rogers, C. (1980). *A Way of Being*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Rosenberg, M. Ve Turner, R. H. (1990). *The Self-Concept: Social Product and Social Force. Social Psychology*. New Brunswick: Transaction .
- Sam, N., Sam, R. & Öngen, B. (2010). Üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarının yeni çevresel paradigma ve benlik saygısı ölçeği ile incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 21.
- Saraçoğlu, M., & Duran, C. (2009). Yaratıcı girişimcinin gelişiminde çevrenin rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 131-151.
- Sarı, M. & Cenkseven, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinde okul yaşam kalitesi ve benlik kavramı. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2),1-16.
- Savran, C. (1993). *Sıfat listesinin (Adjective Check List) Türkiye koşullarına uygun dilsel eşdeğerlilik, geçerlik, güvenilirlik ve norm çalışması ve örnek uygulama*. Yayınlanmamış doktora tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Saygın, F. (2004). *Annelere ilişkin bazı değişkenlerin 5–6 yaş çocuklarının yaratıcı düşüncelerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim Ve Öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Seo, A.H., Lee, A.E., & Kim, H.K. (2005). Korean science teachers understanding of creativity in gifted education. *The Journal of Secondary Gifted Education*. 14(2), 98-105.
- Sevinç, M. (2003), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa.
- Sezgin, E. (2004). Okulöncesi eğitime devam eden 5–6 yas çocukların yaratıcı düşüncelerine çeşitli değişkenlerin etkisi. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sonmaz, S. (2002). *Problem çözme becerisi ile yaratıcılık ve zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Starko, A., J. (2014). *Creativity in the classroom schools of curious delight* (Fifth Edition). New York: Routledge.
- Steinberg L. - Morris A.S., (2001). Adolescent Development, *Annual Review of Psychology*, 52, 83-110.
- Sternberg, R. J. (2005, March 16). “Dr. Jekyll meets Mr. Hyde: Two Faces of Research on Intelligence and Cognition”, Intelligence ve Cognition Chapter 6 Retrieved March 16, 2005 from <http://teachpsych.lemoyne.edu/teachpsych/faces/text/Ch06.htm>.
- Sumak, G. A. E., & Aydın Z. (2011). Yaratıcılık ve ulusal eğitim programlarında yaratıcılığa ilişkin araştırmalar. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1), 362-385.
- Suner, E. (2000), Farklı liselerde ki ergenlerin benlik saygısı, akademik başarı ve sürekli kaygı düzeyleri arasında ki ilişki. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şahbaz, Ö. (2004). *İlköğretim 4. sınıf “canlılar çeşitlidir” ünitesinde yaratıcı drama uygulamalarının öğrencilerin sözel yaratıcılıklarına, başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şahin, A. (2005). Ergenlerde dindarlık-benlik saygısı ilişkisi. *S.Ü.İ.F.D.*, 19, 187-197.
- Şahin, F. (2016). Kaufman Alanları Yaratıcılık Ölçeği’nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 855–867.

- Tanju, E. (2012). *Yaratıcı Düşünme Kuram ve Yaklaşımları. Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi*. Ankara: Pegem.
- Tezci, E., & Gürol, A. (2003). Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1303-6521
- Tokgöz, . A. (2004). Erken çocukluk döneminde düşünmeyi öğretmen ve yaratıcı düşünce eğitimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 14-15.
- Topses, G. (2006). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Nobel.
- Tunç, A. (2002) . Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Turan, T. & Ceylan, S. S. (2003). 11-14 Yaş gurubu ilköğretim öğrencilerinin menstruasyona yönelik bilgileri ve uygulamaları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(6), 41-54.
- Turla, A. (2004). *Çocuk ve yaratıcılık*. İstanbul: Morpa.
- Tok, E. (2008). *Düşünme becerileri eğitimi programının okul öncesi öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ulusoy, A. (Ed.) (2007). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Anı.
- Üstün, E., & Akman, B. (2002). Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23,
- Üstündağ, T. (2003). *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: Pegem.
- Vural, C. T. (2008). *Sosyal bilgiler eğitiminde yaratıcı düşünme: yeni ilköğretim programı beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan etkinliklerin yaratıcılığı geliştirmesi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Vong, K.I. (2008). Developing creativity and promoting social harmony: the relationship between government, school and parents“ perceptions of children“s creativity in Macao-SAR in China. *Early Years*, 28 (2): 149– 158.
- Yang, L. (2010). Teaching english writing to develop creative thinking skills for high school students. *HRD Journal*, 1 (1), 99-107.
- Yapıcı, A. & Kayıklık, H. (2005), Ruh sağlığı bağlamında dindarlığın özsaygı ve kaygı ile ilişkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 3 (9), 177-206.
- Yavuzer, H. (2000). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2001). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi.

- Yavuzer, H. (2003). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak Ana-Babaların En Çok Sorduğu Sorular ve Cevaplarıyla*. İstanbul: Remzi.
- Yenidünya, A. (2005). *Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yenilmez, K., & Yolcu, B. (2007). Öğretmen davranışlarının yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 95-105.
- Yıldırım, R. (2002). *Yaratıcılık ve yenilik*. İzmir: Sistem.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız-Bıçakçı, M. (2014). *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi*. (çeviri: N.Aral ve G. Duman), Englebright Fox, J. ve Schürmacher, R. (eds), *Yaratıcılığı anlamak*, Ankara: Nobel.
- Yıldız, M., & Çapar, B. (2010). Orta öğretim öğrencilerinde benlik saygısı ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(3), 103-131.
- Yılmaz, S. ve Ekinci, M. (2001). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde benlik saygısı ve atılganlık düzeyi arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4.2, 1-10.
- Yılmaz, F. (2004). *İşitme engelli adölesanların benlik kavramı ve depresyon belirti düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yiğit H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür.
- Yörükoğlu A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Zhang, L. (2001). Thinking Styles, Self-Esteem, and Extracurricular Experiences. *International Journal Of Psychology*, 36 (2), 100–107.
- Wang, J.H. T. 2003. The effects of creative movement program on motor creativity and gross motor skills of preschool children. Doctor thesis (unpublished). The University of South Dakota, 137 p, South Dakota.

- Wei, X., Weng, D., Liu, Y., & Wang, Y. (2015). Teaching Based on Augmented Reality for a Technical Creative Design Coursev. *Computers & Education*, 81(2015), 221-234.
- Woolfolk-Hoy, A. ve Spero R.B. (2005): “Changes in teacher efficacy during the early years of teaching: a comparison of four measures”. *Teaching and Teacher Education*, 21, 343-356.

8. EKLER

8.1. Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C. ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NO'SU	12373381402
ADI VE SOYADI	Ayşe BARIŞIK
ÖĞRENCİ NO	2014100065
TEL. NO.'LARI	5367206849
E - MAIL ADRESLERİ	a.s.u.97@hotmail.com
ANA BİLİM DALI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PROGRAM ADI	PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
BİLİM DALININ ADI	PSİKOLOJİ
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNÜMLÜK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Benlik algısının yaratıcı düşünme üzerindeki etkisi
TEZİN AMACI	Benlik algısının yaratıcı düşünme üzerindeki etkisini ve birbirleriyle olan ilişkisini araştırmaktır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu çalışmanın amacı benlik algısının yaratıcı düşünme üzerindeki etkisini ve birbirleriyle olan ilişkisini araştırmaktır. Aynı insan vücudundaki bazı kaslar gibi, yaratıcılık " kasları " da esnetilebilir, çalıştırılabilir. Yaratıcı düşüncenin gelişmesinde; düşüncenin oluştuğu çevre, kişinin benlik algısı, düşünmeyi kolaylaştıran metot ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER / KURUMLARIN ADLARI	Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel okullar ve Devlet Okulları (Ortaokul)
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI - ŞUBESİ / MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Milli Eğitim Bakanlığı- İstanbul ili - Eyüp ilçesi
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA HANGİ KİMLERİN/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Milli eğitim bakanlığına Devlet okullarına ve özel okullara ortaokul (5. sınıftan 8. sınıfa kadar) kademesinde görev yapan öğretmenlere dağıtılacaktır. İstanbul'un Eyüp ilçesinde bulunan ortaokul
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR - GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAPAK ADETİ SAYFA OLUŞUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1- Rosenberg benlik saygısı ölçeği (1 sayfa) / 2-Yaratıcı düşünme becerisi ölçeği: (3 sayfa) / 3-Kişisel Bilgi Anketi (1 sayfa)
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Ayşe BARIŞIK	ÖĞRENCİNİN İMZASI:
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUÇU	
1. Seçilen konu Bilim ve İq Dünyasına katkı sağlayabilecektir.	
2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.	
1. TEZ DANIŞMANININ ONAYI Adı - Soyadı: <u>B. Sınmaz Kırın</u> Unvanı: <u>Prof. Dr.</u> İmzası: / 20... 2. TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA) Adı - Soyadı: _____ Unvanı: _____ İmzası: _____ / 20...	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNÜN ONAYI Adı - Soyadı: <u>M. S. Dr. A.</u> Unvanı: _____ İmzası: _____ / 20... A.B.D. BASKANININ ONAYI Adı - Soyadı: <u>Prof. Dr. SÜKRÜ UĞUZ</u> Unvanı: <u>Psikiyatrist</u> Dip. Teşci No: <u>58755</u> Kuruluş Mah. Çarşıyolu Cad. No: 87 MHS Plaza A Blok Kat: B/37 Tel: 0312 259 00 80 Seyhan / ADANA Ziyaret No: 2893 0895 650	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER	
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: / 20...
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Deniz AYRINTIÇİLER
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ÖDMAN
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: / 20...	İmzası: _____ / 20...
Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR.

EKLER: .....) Sayfa ..... Ölçeği.
.....) Sayfa ..... Anket.
.....) Sayfa ..... Formları

So AE-1122

8.2. Kişisel Bilgi Formu**Cinsiyetiniz:** 1) Kadın 2) Erkek**Öğrenim gördüğünüz okul türü:** 1) Devlet Okulu 2) Özel Okul

8.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

D – 1

MADDE 1

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 2

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 3

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 4

7. Genel olarak kendimden memnunum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 5

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 6

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLI

8.4. Yaratıcılık Ölçeği

Ne Kadar Yaratıcısınız?

Ne kadar yaratıcısınız? Aşağıdaki test sahip olduğunuz kişisel özellikler, tutumlar, değerler, güdüler ve ilgileri karakterize etmektedir. Ayrıca yüksek yaratıcı kişiliğinizi belirlemenize yardımcı olacaktır. Bu seçeneklerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Her bir ifade için size en yakın seçeneği işaretleyiniz. Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Sıra No	YARATICILIK ÖLÇEĞİ SEÇENEKLER	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1	Belirli bir problemi çözerken her zaman doğru işlemleri takip ettiğim konusunda büyük ölçüde emin olarak çalışırım			
2	Cevabını alamayacağımı düşündüğüm soruları sormak zaman kaybıdır			
3	Bir problemi çözerken bir işe yoğunlaşmam diğer insanların çoğundan daha düşük düzeydedir			
4	Problem çözmek için adım adım mantıklı basamakların en iyi yöntem olduğuna inanırım			
5	Grup çalışmalarında, bazen fikrimi sesli söyleyerek diğerlerinin sözünü keserim			
6	Zamanımın çoğunu başkalarının benim hakkımdaki düşünceleri düşünerek harcarım			
7	Benim için doğru olduğuna inandığım şeyleri yapmak, başkalarının onayını kazanmaya çalışmaktan çok daha önemlidir			
8	Olaylar karşısında kararsız görünen insanlara karşı saygımı yitiririm			
9	Diğer insanlardan daha çok, ilgilendiğim ve heyecan duyduğum şeylere gereksinim duyarım			
10	İçimden geçenleri nasıl kontrol altında tutacağımı bilirim			
11	Zamanımın çoğunu zor problemlerle uğraşarak geçirebilirim			
12	Bazen aşırı istekli olurum			
13	En iyi fikirlerimi özellikle belirli bir şeyle meşgul olmadığım zaman üretirim			
14	Bir sorunun çözümüne yaklaştığım zaman sezgilerime ve “doğruluk” veya “yanlışlık” hislerime güvenirim			
15	Problem çözümünde; problemi analiz ederken hızlı, topladığım bilgileri sentez ederken daha yavaş çalışırım			

16	Bazen kuralları ihlal ettiğim ve gerektiği gibi davranmadığım için eleştirilirim			
17	Koleksiyon hobisini severim			
18	Hayal alemine dalmak, çok önemli projelerimin ortaya çıkmasına neden olur			
19	Gerçekçi ve tarafsız insanları severim			
20	Eğer şimdiki mesleğim dışında iki tür meslekten birisini seçmek durumunda olsaydım kâşif yerine tıp doktoru olmayı tercih ederdim			
21	Benimle aynı sosyal sınıf ve meslek grubundan olan insanlarla daha kolay anlaşabilirim			
22	İleri düzeyde estetik duyarlığa sahibim			
23	Hayatımı yüksek statü ve güç elde etmek için sürdürürüm			
24	Kararlarının çoğundan emin olan insanları severim			
25	Sorunların başarılı şekilde çözülmesinde ilhamın rolü yoktur			
26	Bir tartışmada, görüşümün bir bölümünden vazgeçmek zorunda kalsam da en büyük zevkim hemfikir olmadığım insanla arkadaşlık kurmaktır			
27	insanlara kabul ettirmek yeni fikirler üretmek oldukça ilgimi çeker			
28	Derin düşünmek için bir günümü yalnız başıma geçirmekten hoşlanırım			
29	Kendimi yetersiz hissettiğim işlerden kaçınmaya çalışırım			
30	Bir bilgiyi değerlendirirken bilginin kaynağı içeriğinden daha önemlidir			
31	Belirsiz ve tahmin edilemeyen durumlardan hoşlanmam			
32	“Önce iş sonra memnuniyet” kuralını uygulayan insanları severim			
33	Bence başkalarına gösterdiği saygıdan çok, insanın kendine olan saygısı önemlidir.			
34	Mükemmel olmak için uğraşan insanların çok zeki olmadığını düşünürüm			
35	Grup halinde çalışmayı tek başına çalışmaya tercih ederim			
36	Başkalarını etkilemem gereken işleri severim			
37	Yaşamımda karşılaştığım çoğu problem doğru veya yanlış çözümü olmayan sorunlardır			
38	Her şey için bir yere sahip olmak ve her şeyin yerinde olması benim için önemlidir			
39	Tuhaf ve sıradışı kelimeler kullanan yazarlar sadece gösteriş meraklısıdır			
40	Aşağıdaki kelimeler insanları tanımlamak için kullanılan bir listedir. Sizi en iyi tanımlayan 10 kelimeyi işaretleyerek seçiniz.			

Aşağıdaki tabloda yer alan kelimelerden sizi en iyi tanımlayan 10 tanesini, karşısına (X) işareti yazarak işaretleyiniz.

Sıra	SEÇENEKLER	X	Sıra	SEÇENEKLER	X
1	Enerjik	2	28	Uyanık	1
2	İkna edici	0	29	Tuhaf	2
3	Dikkatli	2	30	Düzenli	0
4	Revaçta olan	0	31	Duygusuz	0
5	Özgüveni olan	1	32	Mantıklı düşünen	0
6	Sebatlı	2	33	Anlayışlı	0
7	Orijinal	2	34	Dinamik	2
8	Tedbirli	0	35	Kendini isteyen	2
9	Prensipli	0	36	Nezaketli	0
10	Becerikli	2	37	Cesur	2
11	Bencil	0	38	Verimli	0
12	Bağımsız	2	39	Yardımsever	0
13	Sert	0	40	Sezgili	2
14	Kehanet sahibi	0	41	Hızlı	0
15	Resmi	0	42	İyi huylu	0
16	Gayri resmi	1	43	Esaslı	1
17	Kendini işine adanmış	2	44	Düşüncesiz	0
18	İleri görüşlü	1	45	Kararlı	1
19	Gerçeklere dayanan	0	46	Gerçekçi	0
20	Açık fikirli	1	47	Alçakgönüllü	0
21	Çok anlayışlı	0	48	İstekli	2
22	Utangaç	0	49	Dalgın	0
23	Tutkulu	2	50	Esnek	2
24	Yenilikçi	2	51	Girişken	0
25	Dengeli	0	52	Sevilen	0
26	Meraklı	0	53	Huzursuz	1
27	Pratik	0	54	Çekingen	0

8.5. Ölçeklerle İlgili İzin Belgesi

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
ÇAĞ UNIVERSITY

SAYI : 23867972/ 1104
KONU: Tez Anket İzini Hakkında

08.06.2018

İSTANBUL İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

1. Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında 2017/2018 Bahar dönemi itibariyle tez aşamasındaki kaydını yenilemiş, 2018/2019 Güz dönemi tez aşamasındaki dönemlik kaydını yenilememiş olan azami süreyi dolduran 201410065 numaralı Ayşe USANMAZ/BARIŞIK, “Benlik algısının yaratıcı düşünme üzerindeki etkisi” konulu tez çalışmasını Mersin Üniversitesi öğretim üyesi olan Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN atanmış ve halen tez çalışması yürütülmektedir.
2. Adı geçen öğrenci bu tez çalışması kapsamında İstanbul İli Eyüp İlçesindeki Devlet ve Özel/Vakıf okullarındaki 5,6,7,8.sınıfı kadar halen eğitim vermekte olan ortaokullarda görevli öğretmenleri kapsamak üzere kopyası Ek’ ler de sunulan bir anket uygulaması yapmak istemektedir.
3. Adı geçen öğrenci bu tez çalışması kapsamında yukarıda belirtilen anketi uygulayabilmesi için gerekli iznin verilmesi makamlarının tensiplerine maruz olduğunu Arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

EKLERİ: 11 (Onbir) Sayfa formlar.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.4972025
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talehi.

08/03/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Çağ Üniversitesinin 08.06.2018 tarihli ve 1104 sayılı yazısı,
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 07.03.2019 tarihli
tutanığı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ayşe USANMAZ BARİŞİK'in "**Benlik Algısının Yaratıcı Düşünme Üzerindeki Etkisi**" konulu tezi kapsamında, ilimiz Eyüp ilçesinde bulunan özel/resmî ortaokullarda görev yapan öğretmenlere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanığı.

OLUR
08/03/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Fwd: ne kadar yaratıcısınız

Bulent Aksoy <baksoy28@gmail.com>

Per 24.05.2018, 15:16

Siz

Ne kadar yaratıcısınız.docx

20 KB

[İndir](#) [OneDrive'a kaydet](#)

Sayın Barışık,

Ne Kadar Yaratıcısınız? başlıklı ölçeği kullanabilirsiniz. Ölçek ve puanlaması ektedir. İyi çalışmalar dilerim.

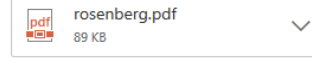
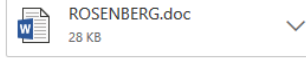
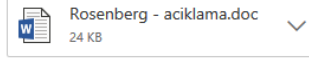
Re: Ölçek kullanabilme izni

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği <cogepder@gmail.com>

Per 31.05.2018, 13:56

Siz

3 ek (141 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive'a kaydet

31 Mayıs 2018 13:49 tarihinde ayse barışık <a.s.u-87@hotmail.com> yazdı:

Ayşe Barışık "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanabilmek için yapılan bağış dekontu ektedir.

Gönderen: Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği <cogepder@gmail.com>

Gönderildi: 31 Mayıs 2018 Perşembe 11:05:27

Kime: ayse barışık

Konu: Re: Ölçek kullanabilme izni

Ölçeği'n kullanım hakları Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği'ne verilmiştir. Ölçeği ve değerlendirme formunu Dernek'e 50 TL bağış karşılığında alabilirsiniz'. Hesap numarası ektedir.teşekkürler

9. ÖZGEÇMİŞ

1986 yılında Adana’da doğan Ayşe Barışık, sırasıyla Yavuzlar İlköğretim Okulu, Şehit Temel Cingöz Lisesi, Mersin Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun olmuştur. Kendini geliştirmeyi seven, yapılandırmacı eğitim anlayışını benimseyen bir öğretmen olup, İstanbul’da özel bir okulda Türkçe öğretmenliği yapmaktadır.

İletişim: a.s.u-87@hotmail.com

